

REPUBLIKA HRVATSKA
OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA
SKUPŠTINA

Materijal za sjednicu

**INFORMACIJA O STANJU I
RAZVOJNIM MOGUĆNOSTIMA
TURIZMA NA PODRUČJU
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE
I RADU TURISTIČKE
ZAJEDNICE ŽUPANIJE**

Materijal pripremili:

- *Upravni odjel za poljoprivredu i ruralni razvoj Osječko-baranjske županije*
- *Turistička zajednica Osječko-baranjske županije*

Osijek, svibnja 2014.

**INFORMACIJA O STANJU I
RAZVOJNIM MOGUĆNOSTIMA
TURIZMA NA PODRUČJU
OSJEČKO-BARANJSKE
ŽUPANIJE I RADU TURISTIČKE
ZAJEDNICE ŽUPANIJE**

UVOD

Turizam kao društveno-ekonomska djelatnost predstavlja skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja u nekom mjestu, pri čemu se ne zasniva stalno prebivalište, a ima značajan utjecaj na ukupna društvena i gospodarska kretanja određenog područja. Osnovnu pretpostavku za turistički razvitak cijele Hrvatske, a time i Osječko-baranjske županije predstavlja visoko vrijedan prostor, koji je strateški resurs turizma i temeljno nacionalno dobro.

Turizam u našoj Županiji, kao gospodarska grana, a kao posljedica razvitka kontinentalnog turizma u Hrvatskoj, ima tendenciju uspona. Turizam je značajan izvozni proizvod i pruža veće mogućnosti zapošljavanja stanovništva različitog profila zanimanja i dobni skupina, a Osječko-baranjska županija ima potencijala i može ponuditi tržištu programe kontinentalnog turizma uvažavajući prednosti ekološki održive poljoprivrede i očuvanog okoliša. Ruralnim područjima pripada 92% teritorija Republike Hrvatske na kojima živi oko 40% pučanstva Republike Hrvatske.

1. ZEMLJOPISNE ODREDNICE TURIZMA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Osječko-baranjska županija je kontinentalna županija u Panonskoj nizini na sjeveroistoku Hrvatske, obuhvaća dio Podunavlja i Podravlja. Smještena je na plodnom tlu Panonske nizine između rijeka Save, Drave i Dunava i čine ju slikovit ravničarski kraj, šume, blagi brežuljci, ribnjaci, vodeni tokovi i močvarna područja koja daju regiji prepoznatljivu i privlačnu turističku sliku.

Osječko-baranjska županija svojim zemljopisnim obilježjima pripada skupini kontinentalnog turizma. Kontinentalnom turizmu u Republici Hrvatskoj nije se posvećivala dovoljna pozornost. U posljednje vrijeme odnos prema kontinentalnom turizmu se mijenja pod utjecajem zbivanja na svjetskom turističkom tržištu. Naime turistički trendovi u svijetu sve više pokazuju promjenu ponašanja turista koji nastoje doživjeti što je više moguće različitih iskustava tijekom svog puta, tako se u posljednjem desetljeću pokazuju sve izraženiji znakovi zanimanja za tzv. "eko-turizam", "ruralni turizam", "seoski turizam", "obrazovni turizam" "avanturistički" i sl. Pitanja okoliša, održivog razvoja i različitosti ponude u cjelini, postali su izuzetno privlačni čimbenici u turizmu. Za Osječko-baranjsku županiju od izuzetne je važnosti razvitak turizma kao pokretačka snaga regionalnom gospodarskom razvitku.

2. NOSITELJI TURIZMA I TURISTIČKE ATRAKTIVNOSTI U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI

Prostorni plan Osječko-baranjske županije ("Županijski glasnik" broj 1/02., 4/10., 11/12. i 7/13., u daljnjem tekstu: PPOBŽ) kao temeljni strateški dokument prostornog razvoja Županije utvrdio je da se turizam na području Županije mora razvijati na osnovu prirodnih i kulturnih bogatstava i raznolikosti te izdašnosti i ekološke očuvanosti prirodnih resursa. Kopački rit i druga zaštićena područja te područja termalnih izvora značajne su okosnice razvoja turizma.

U cilju aktiviranja ruralnog prostora i njegove autohtonosti potrebno je povezati turizam i poljoprivredu kroz ekološku proizvodnju zdrave hrane. Ovo povezivanje treba stvoriti specifičnu ponudu kroz koju mogu oživjeti ruralna područja i tradicijska graditeljska i etnološka baština. Prostorni plan Županije pruža strateški i prostorni okvir za razvoj turizma na području Županije, a njegove postavke dalje se razvijaju kroz izradu prostornih planova uređenja.

Nositelji turizma na području naše Županije su prije svega gradovi Osijek, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Belišće, Beli Manastir i Valpovo, te općine Bilje, Bizovac, Draž i Erdut koje se ističu određenim atrakcijama, ali i aktivnostima turističkih djelatnika i lokalne samouprave na tom području da navedene atraktivnosti valoriziraju i stave u funkciju turizma.

Park prirode "Kopački rit"

U jugoistočnom dijelu Baranje, nalazi se jedno od najznačajnijih prirodnih, poplavnih područja europskog značenja - Kopački rit. Ukupno poplavno područje zauzima površinu od 33.010 ha, od koje je kategorijom zaštite Park prirode zaštićeno 17.700 ha, a kategorijom Posebnog zoološkog rezervata obuhvaćeno je područje 7.000 ha (6.234,52 ha). O koliko značajnom prirodnom biotopu se radi potvrđuje i uvrštavanje u popis međunarodno značajnih močvara - "Ramsarsko područje".

Park prirode Kopački rit na ušću Drave u Dunav je najznačajnije, najvrednije i najatraktivnije prirodno zaštićeno područje cijele istočne Hrvatske. Područje Kopačkog rita zaštićeno je kao Ramsarski lokalitet, odnosno močvarno područje svjetskog značaja. Diljem Hrvatske i izvan nje Kopački rit je poznat po atraktivnim močvarnim krajolicima i izuzetnom bogatstvu životinjskog svijeta, osobito jelena i brojnih vrsta ptica.

Razmjerno slaba posjećenost Parka s obzirom na njegovu atraktivnost najviše je posljedica lokacije Parka izvan glavnih smjerova tranzitnih turističkih kretanja te još uvijek prisutna percepcija ovog područja kao ratne zone. Nažalost, ova je percepcija dijelom i opravdana zbog miniranosti ovog prostora tijekom domovinskog rata, odnosno opasnosti od zaostalih mina. To je još uvijek vidljivo u prostoru i može značajno destimulirati potencijalne posjetitelje, posebice iz inozemstva.

Ipak, Kopački rit je uspio ponovno profunkcionirati kao prava turistička atrakcija, jer postoji prihvatni centar za posjetitelje, prodaju se ulaznice, a redovito funkcionira i organizirani obilazak Parka brodovima. Postavljanje "smeđe turističke signalizacije" pozitivno je utjecalo na broj posjetitelja Parka prirode.

Tablica 1. Broj posjetitelja po godinama

godina	Broj posjetitelja
2007.	33.500
2008.	36.700
2009.	36.000
2010.	33.000
2011.	33.000
2012.	28.756
2013.	27.000

Izvor: Kopački rit

Budući turistički razvitak područja bit će moguće planirati na temelju adekvatne valorizacije prirodnih osobina temeljnog fenomena i u skladu s ograničenjima koja iz njih proizlaze. Svakako da će se turistički razvitak oslanjati na naselja na rubovima rezervata - Bilje, Kopačevo, Lug, Vardarac, koja bi se trebala u tom pravcu usmjeravati, razvijajući preduvjete (prvenstveno infrastrukturne).

Rubne zone Parka prirode "Kopački rit"

Rubne zone Kopačkog rita, na području Bilja, te rubnih naselja Kopačevo, Lug, Vardarac su buduća područja turističko-ugostiteljske ponude, kao i izletničko-rekreacijskih i športskih sadržaja. U tom smislu je i program povezivanja ovog prostora u mrežu europskih biciklističkih staza (od Beremenda-Mađarska-krunom dravskog nasipa prema Bilju, te dunavskim nasipom kroz Park prirode sve do Batine, te dalje nasipom do mađarske granice), kao i povezivanje ovog prostora na mikroplanu (Osijek-Bilje, do rekreacijskog centra CINOTA, te dalje dionicama Bilje-Kopačevo-Sakadaš-Podunavlje-Kozjak-Tikveš-Zlatna Greda-Zmajevac).

Planirane aktivnosti na razvoju ruralnog turizma, kroz smještaj u kućama tradicijskog graditeljstva i razvitak agroturizma i ekopoljoprivrede, uključivanje kulturno-povijesne i graditeljske baštine u turizam (dvorac u Bilju, dvorci u Tikvešu), etnografske radionice starih zanata, etnografska muzejska zbirka u Lugu i slično, obogatit će turističku ponudu kompletnog područja Baranje.

Bizovačke toplice

U okviru valorizacije termalnih izvora i razvoja zdravstvenog i rekreacijsko-izletničkog turizma razvile su se Bizovačke toplice, na izvorima slane termomineralne hiperterme, kojoj temperatura vode iznosi čak 96°C. To je jedina takva hiperterma u Europi. Stari kompleks Bizovačkih toplica s bazenima i smještajni kapacitet, te novi hotel Termia, imaju ukupno 300 smještajnih jedinica, a uz kompleks "Aquapolis", od 8 bazena, s različitim sadržajima i vodenim atrakcijama, predstavljaju lječilišni i turističko-rekreacijski kapacitet, koji će u budućoj turističkoj valorizaciji predstavljati značajnu osnovu za dalji razvoj, uključivo i razvoj kongresnog turizma.

Tablica 2. Okvirni broj kupača po godinama

godina	Broj kupača
2007.	190.000
2008.	180.000
2009.	160.000
2010.	158.000
2011.	135.416
2012.	119.000
2013.	89.813

Izvor: Bizovačke toplice

Državna ergela lipicanaca Đakovo i Lipik - HCK

Državna ergela Đakovo od izuzetne je važnosti za grad Đakovo, Slavoniju kao i cijelu Hrvatsku u domeni konjogojstva, konjičkih sportova i kontinentalnog turizma. Duga tradicija lipicanskog uzgoja toliko je ukorijenjena u ovaj prostor da je on sastavni, punopravni dio njegove svake turističke, gospodarske i sportske razglednice. Osnovna joj je zadaća uzgoj i selekcija konja. Treba istaknuti također da zaprežni sport postaje sve značajniji segment u konjičkom sportu. Ergela Đakovo sa svoje dvije atraktivne lokacije u posljednje je vrijeme vrlo privlačna destinacija mnogim potencijalnim turistima u zemlji i inozemstvu, koju posjeti godišnje i do dvadeset tisuća gostiju.

Povijest Ergele

Ergelu u Đakovu osnovali su bosansko-srijemski biskupi, na svojim posjedima u Đakovu koje im je darovao hrvatsko-ugarski kralj Koloman 1239. godine. Tu darovnicu je 1244. godine potvrdio kralj Bela IV. Prvi zapisi o konjima spominju se 1374. godine, kada se u Đakovu vjenčao bosanski ban Tvrtko s bugarskom princezom Doroteom, te je biskupu koji ih je vjenčao darovao 10 arapskih kobila i jednog pastuha. Godinom osnutka smatra se 1506. godina, kada se prvi put spominje naziv za vrijeme biskupovanja Mije Kesarića. Imao je Ergelu od 90 rasplodnih konja. 1806. godina - Ergela Lipica se ispred Napoleona smješta u Đakovu. Početak uzgoja konja lipicanske pasmine. 1854. godina - Biskup Josip Juraj Strossmayer dovodi iz Slovenije iz Lipice sedam lipicanskih kobila i jednog pastuha. 1972. godine - Posjet engleske kraljice Elizabete II, princa Filipa i princeze Ane ergeli lipicanaca u Đakovu.

Vezano za noviju povijest spomenut ćemo godinu 2006. i obilježavanje vrlo značajnog jubileja: 500 godina postojanja ergele (1506. - 2006.) i 200 godina uzgoja lipicanaca u Đakovu (1806. - 2006.).

Djelatnost ustanove:

- provođenje programa uzgoja lipicanaca u Državnoj ergeli;
- provođenje uzgojno-seleksijskog rada u Državnoj ergeli;
- ispitivanje uzgojne i uporabne vrijednosti kopitara u Državnoj ergeli;
- prosljeđivanje identifikacijskih i uzgojnih podataka konja Državne ergele ovlaštenoj ustanovi;
- sudjelovanje u programima zaštite i očuvanja lipicanske pasmine konja u Državnoj ergeli;
- organiziranje i provođenje poljoprivredne proizvodnje za potrebe Državne ergele;
- razvoj sportskih aktivnosti s lipicanskom pasminom;
- organiziranje i sudjelovanje u organiziranju izložbi, smotri i drugih manifestacija kopitara;
- organizacija turističkih djelatnosti za potrebe Državne ergele;
- izrada promotivnih i drugih materijala za potrebe Državne ergele;
- korištenje konja iz ergele u turističkoj ponudi, rekreaciji, hipoterapiji, lovu, hobi-programima, tradicionalnim priredbama i izložbama;
- korištenje konja iz ergele u državnom protokolu, vojsci, policiji i školskom obrazovanju;
- drugi poslovi utvrđeni Statutom.

Ergela Đakovo nalazi se na dvije lokacije: Pastuharni i Ivandvoru

Pastuharna

Nalazi se u samom centru Đakova, koju tijekom god. posjeti oko 15.000 turista iz Hrvatske i inozemstva. U uredima pastuharne nalaze se mnogi stručni zapisi, originalni rodovnici najvrednijih primjeraka, stotine pozlaćenih i srebrnih pehara koje su osvajali đakovački konji na brojnim prvenstvima, te na počasnom mjestu crno-bijelu fotografiju britanske kraljevske obitelji snimljene u pastuharni koju su kraljica Elizabeta II, princ Filip i princeza Ana svojeručno potpisali prilikom posjeta ergeli 1972. godine.

Na pastuharni se provode obuke i treniranje muških grla za lonžiranje, jahanje, preskakanje prepona, te prezanje (učenje vožnje jednoprega, dvoprega i četveroprega). Na ovoj se lokaciji Ergele Đakovo nalazi i hipodrom s prostorom za vježbanje konja, kao i zatvorena jahaonica. Na ovoj lokaciji u centru grada vrši se obuka i dresura konja. Gosti uz pratnju stručnog vodiča ergele Đakovo obilaze štale za konje (3 zasebne štale u kojima su smješteni konji lipicanske i hrvatske toplokrvne pasmine), najveću zatvorenu jahaonicu u Hrvatskoj (cca 4200 m²), vanjski hipodrom, šetnicu za konje, teren za dresuru i za preskakanje prepona, fijakere za potrebe zaprežnog sporta i izložene pehare sa turnira. U krugu Ergele smještena je suvenirnica s ponudom brojnih suvenira i dječje igralište za najmlađe.

Zaprežni sport

U prošlosti je i lipicanac bio prije svega radni konj, a s mehanizacijom poljoprivrede broj konja je opadao ne samo u Slavoniji i Hrvatskoj nego i u svijetu. Opstankom ove pasmine lipicanac postaje dio tradicijske kulture, folkloru i prepoznatljivosti slavonske ravnice.

Zaprežni sport postaje sve značajniji segment konjičkog sporta, uz konje atraktivnog izgleda i kvalitetnog genetskog potencijala u vožnji jednoprega, dvoprega i četveroprega. Karakteristike konja lipicanaca koje ga čine prepoznatljivim su: dobra narav, velika poslušnost, talent za izvođenje dresurnih figura, a također je vrstan konj za vožnju i rekreativno jahanje.

Izgradnja dvorane za konjičke sportove s pratećim sadržajima jahaonica

Dvorana za konjičke sportove s pratećim sadržajima - jahaonica, namijenjena je mnogobrojnim ljubiteljima konjičkog sporta te je ujedno prostor za trening u preskakanju prepona. Uređenje interijera dvorane izuzetno je namjenski riješeno, te po svojoj veličini omogućava široki raspon konjičkih aktivnosti na jednom mjestu. Tome pridonosi i kvalitetna podloga parkura napravljena od kvarcnog pijeska i kokosovih vlakana.

Namjena ovog objekta prvenstveno je usmjerena na rad i dresuru konja, sportska natjecanja tijekom cijele godine, za školu jahanja, kao i za terapijsko jahanje. Prostor omogućava aukcijske prodaje konja, izložbe i sajmove konja tokom cijele godine. Stvorila se mogućnost za poboljšanje uvjeta rada s konjima, kvalitetnije pružanje usluga konjogojskim udrugama, te sadržajna turistička ponuda potencijalnim organiziranim grupama turista, a time i uspješnija promidžba kontinentalnog turizma u Hrvatskoj i svijetu. Multisadržajni kompleks površine cca 4.200 kvadratnih metara sadrži teren za jahanje - parkur (arena), prostor za 800 gledatelja (sjedeca i mjesta za stajanje), boksovi za konje, kupaonica za konje i solarij, prostori za stručne skupove.

Do sada je 80% projekta realizirano, a u skorije vrijeme trebao bi biti obogaćen nizom novih sadržaja kao što su: suvenirnica, restoran, muzej te VIP salon. Navedenim sadržajima obogatila bi se turistička ponuda grada Đakova, te kontinentalnog turizma cijele Hrvatske.

Državnu ergelu u Đakovu tijekom godine posjeti do 15 000 turista, mnogi ugledni gosti iz zemlje i inozemstva, umjetnici, veliki broj novinara i renomiranih TV-postaja, humanitarne udruge, kao i udruge branitelja domovinskog rata.

Ivandvor

Na prostoru Ivandvora smješteno je matično stado kobilica i pomladak koji se ondje odgaja i othranjuje do svoje treće godine nakon čega muška ždrebac odlazi na obuku u Pastuharnu u centar grada Đakova. Ivandvor je izgrađen 1912. godine po nalogu tadašnjeg biskupa Ivana Krapca. On je izgradio staje za konje i stanove za radnike - ergelaše. Njihov oblik i vizure očuvani su do današnjeg dana. Na lokaciji Ivandvora smješteno je matično stado kobilica i pomladak koji se ovdje odgaja do svoje treće godine, nakon čega muška omad odlazi na obuku u Pastuharnu.

Ivandvor je okružen sa cca 310 hektara livada i oranica koje radnici Ergele obrađuju vlastitom mehanizacijom i na taj način osiguravaju gotovo svu potrebnu hranu za konje u tijeku jedne godine (sijeno, slama, zob). Objekti na Ivandvoru adaptirani su i renovirani 2005. godine, a izgrađeni su prilazni putovi, parkiralište, šetnice.

Obilazak turističkim šetnicama uz pratnju turističkog vodiča oko ispusta s rasplodnim kobilama i njihovim podmlatkom, te omadi do treće godine starosti u prirodnom okruženju netaknute prirode. Na ovoj lokaciji smješteno je oko 150 grla lipicanske pasmine. Obilazak obuhvaća i razgledavanje autohtonog seoskog domaćinstva (slavonski ambar, đeram, bunar i krušna peć). Dolazak na vidikovac na kojem turisti mogu uživati u nepreglednim pašnjacima na kojima u ljetnoj sezoni boravi matično stado cijeloga dana i na mjesto gdje je 1972. godine svečano primljena engleska kraljica Elizabeta II, princ Filip i princeza Ana prilikom njihova posjeta ergeli Đakovo. Posjetiteljima je omogućeno fotografiranje, te je osigurano mjesto za odmor na hrastovim klupama postavljenim na turističkim šetnicama uz ispuste za konje.

Broj turističkih posjeta (grupni i individualni posjeti) od 1. siječnja do 31. prosinca 2013. godine iznosio je 14.026 gostiju. Broj turističkih posjetitelja je povećan u usporedbi sa 2012. godinom što je rezultat uvođenja novih usluga koje su na raspolaganju kao dio turističke ponude Državne ergele Đakovo

Posebna turistička ponuda

- Predstave za turiste predstavljaju konjičke prikaze u trajanju od 30-ak minuta koji se provode dvojezično (uz hrvatski, engleski i njemački jezik), a namijenjeni su domaćim i stranim posjetiteljima svih uzrasta. Predstave su glazbeno prikaznog karaktera koje pokazuju rad i obuku konja Državne ergele Đakovo, Program s jahačima uključuje "kvadrilu" sa četiri jahača i rad dvaju jahača u paru ("Pas De Deux"), dok program sa zapregama uključuje zasebne točke s jednopregom, dvopregom i četveropregom.

- Tematske predstave su organizirane predstave na specifičnu tematiku u trajanju 45 do 60 minuta. Trenutno je u ponudi Božićni bal lipicanaca.

- Božićni bal lipicanaca **BOŽIĆNI BAL LIPICANACA**

Glazbeno scenska predstavu s konjima prigodne predbožićne tematike s jahačima, vozačima i statistima obučenim u raskošnu baroknu odjeću.

- Vožnja lipicanskom kočijom uključuje vožnju ergelskim dvopregom ulicama grada Đakova po samom središtu grada uz obilazak Đakovačke katedrale, Trga J.J. Strossmayera, samostana, gradskog parka i dr.

Ulaganja i planovi Državne ergele Đakovo

Ulaganja u 2012. godini

Ulaganja u 2012. godini iznosila su oko 42.500,00 kuna i to za:

1. Jahaonica VII faza - stručni nadzor u Dvorani za konjičke sportove s pratećim sadržajima (26.000,00 kn),
2. Investiranje u završetak objekta za zbrinjavanje stajskog otpada (16.500,00 kn).

Ulaganja u 2013. godini

Ulaganja u Državnu ergelu Đakovo su radi teške financijske situacije smanjena na minimum, tj. ulaganja su se odnosila isključivo na održavanje i nužne popravke na lokacijama koje su u posjedu ergele.

Planirane aktivnosti koje predstoje u 2014. godini jesu:

Pastuharna

- organizacija turističkih posjeta, turističkih aktivnosti i dodatnih sadržaja
- organizacija izložbi i sportskih natjecanja
- dodatni turistički sadržaji za vrtiće, škole i fakultete
- pronalaženje sredstava EU fondova za završetak jahaonice i popratnih sadržaja
- uređenje okoliša Pastuharne
- rekonstrukcija elektroinstalacijske mreže

Ivandvor

- uzgojne aktivnosti s lipicanskim konjima
- turistička ponuda obilaska
- dodatni turistički sadržaji za vrtiće, škole i fakultete
- uređenje okoliša Ivandvora
- rekonstrukcija elektroinstalacijske mreže

Baranjsko vinogorje s vinskim podrumima u Zmajevcu

U Osječko-baranjskoj županiji postoji, uz Erdutsko, još jedno vrlo atraktivno vinogorje. Radi se o Baranjskom vinogorju u području oko Banske kose na sjeveru Baranje, koje se ovdje posebno ističe i stoga što već sada raspolaze određenim sadržajima koji su dijelom u turističkoj funkciji. Naime ovdje postoji i nekoliko uređenih vinskih podruma, izdubljenih u prapornim naslagama, zbog čega se ističu atraktivnim izgledom koji je poznat i izvan granica Hrvatske. Za sada se veći broj uređenih podruma odnosi samo na jednu lokaciju unutar mjesta Zmajevac između Kneževih Vinograda i Batine na južnoj strani Banske kose, iako sličnih podruma ima i u drugim dijelovima vinogorja i na južnoj i sjevernoj strani.

Izletničko i ribolovno područje Zeleni otok - Batina

Izletničko-vikend i ribolovno područje Zeleni otok - Batina, na Dunavu, gdje uz postojeće vikendice, te ugostiteljske i rekreacijske sadržaje, treba uz obnovu postojećih sadržaja, kvalitetnim dopunama športsko-rekreacijskih sadržaja i kulturno-povijesnih sadržaja (spomenik i spomen-područje Batinske bitke), povratiti značaj izletničkog, ali i tranzitnog punkta, kroz mogućnost razvijanja riječnog turističkog prometa Dunavom.

Športsko-rekreacijski centar Kneževi Vinogradi

Športsko-rekreacijski centar Kneževi Vinogradi uz postojeće športsko-rekreacijske objekte i sadržaje (bazeni i športski tereni), ugostiteljske (restorani) planira i ostale prateće sadržaje (tenis igrališta, bočalište, trim staze, prostor za jahanje, uređenje ribnjaka). Tijekom 2013. godine planira se početak izgradnje hotela, u blizini restorana "Panon", sa svim popratnim sadržajima.

Tablica 3. Broj kupaca na ŠRC Kneževi Vinogradi

	Kupači	Odrasli	djeca
2007.	18.728	13.128	5.600
2008.	23.301	16.742	6.559
2009.	22.649	15.806	6.843
2010.	21.483	14.518	6.965
2011.	23.145	15.943	7.202
2012.	24.515	17.615	6.900
2013.	17.913	12.247	5.666

Izvor: ŠRC Kneževi Vinogradi

Erdutsko vinogorje i kula u Erdutu s Vidikovcem

Erdutsko vinogorje jedno je od najatraktivnijih u Slavoniji, jer mu posebnost izgleda daje pružanje velike rijeke Dunava u njegovom podnožju sa čuvenim lesnim naslagama i strmim padinama. Stoga ovaj prostor ima status zaštićenog krajolika, a najbolji dokaz vrijednosti njegovog slikovitog izgleda su brojne kuće za odmor uz županijsku cestu Aljmaš - Erdut iznad Dunava. Štoviše, upravo se ova lokacija u cijeloj Slavoniji smatra najatraktivnijom za posjedovanje kuće za odmor, tako da se vrijednosti nekih kuća s odvojenim pristupom i pogledom na Dunav i okolne šume mogu uspoređivati s kućama za odmor na najekskluzivnijim lokacijama na Jadranu.

Ove činjenice su osobito važne stoga što u Erdutu postoji vinarija u sklopu nekadašnje kurije Adamović-Cseh, poznata po hrastovoj bačvi kapaciteta 75.000 litara, uvrštenoj u Guinnessovu knjigu rekorda. No, za sada se radi o zatvorenom objektu koji nije namijenjen turistima. Tako je zapravo jedino mjesto s kojeg se pruža pogled na Dunav stara srednjovjekovna kula u Erdutu, koja stoga i figurira kao ključna točka zanimljiva za turističko posjećivanje.

Podunavlje -Aljmaš - Erdut - Dalj

Izletničko i ribolovno-rekreacijsko područje od ušća Drave u Dunav, potez Aljmaš-Erdut-Dalj, kojemu je potrebno obnovom kapaciteta od prije Domovinskog rata vratiti značenje izletničkog i ribolovnog područja. Razvijanjem i aktiviranjem vinorodnih područja toga kraja, kroz otvaranje tzv. vinskih cesta, treba razvijati ovu specifičnost ruralnog turizma.

Đakovačko vinogorje

Počeci vinarske i vinogradarske tradicije Biskupije Đakovačke i Srijemske sežu u predtursko doba, a nakon oslobođanja od Turaka osobito obnavljaju biskup Petar Bakić sadnjom vinograda u Trnavi, proširuje ih biskup Josip Čolnić. Biskup Anto Mandić osniva vinograde u Mandićevcu, na obroncima Krndije, a biskup Josip Juraj Strossmayer gradi podrume u Trnavi i Mandićevcu. Biskupija

Đakovačka i srijemska najjači je proizvođač traminca na ovom području, koji čini 60% njihova sortimenta. Ostalih 40% zauzima proizvodnja vrhunke trnavačke graševine, te vrhunski trnavački chardonnay. U vrhunskom trnavačkom tramincu uživaju i ljubitelji vina izvan naših granica. Podrumi Biskupije također su poznati i po arhivskim vinima, čime dokazuju postojanje izvanrednih berbi, što je plod svesrdnog ulaganja, znanja i ljubavi u konačan također i vrhunski pakirani proizvod.

Feričanačko vinogorje

Najviše utjecaja na razvoj feričanačkog vinogradarstva imali su Cisterciti i fratri iz Našica. Nakon izгона Turaka doseljenici su prihvatili kulturu uzgoja vinove loze i proizvodnje vina tako da je već 1850. godine u Feričancima izgrađen podrum kapaciteta 1.000 hl. Danas u okviru koncerna "Našicecement" pod imenom "Feravino" na tržište se plasiraju: vrhunsko vino rajnski rizling i kvalitetno vino graševina, pinot bijeli i poznata feričanačka frankovka.

Rekreacijsko područje "Drava"

Rekreacijsko područje "Drava" kontinuirani je pojas na lijevoj i desnoj obali Drave, od ušća rijeke Karašice, do zimske luke u Osijeku. Ovo područje pripada administrativno područjima tri jedinice lokalne samouprave (Gradu Osijeku, općinama Petrijevci i Darda).

S obzirom da Drava svojim prirodnim obilježjima (slikovitim, šumom obraslim obalama, pješčanim plažama i sprudovima, bogatstva ribom) predstavlja prirodni rekreacijski potencijal za područja kroz koja prolazi, tako su na ovim prostorima već izgrađeni pojedini športski i rekreacijski lokaliteti (kuće za odmor na ušću Karašice, kupalište Pampas, Konjički klub s hipodromom i streljište "Pampas", Eko-staza), koji su zbog administrativne podijeljenosti ostali međusobno nepovezani. Zbog toga je i predloženo definiranje ovog prostora kao jedinstvenog rekreacijskog područja.

Ribnjak kod Donjeg Miholjca i ornitološki rezervat "Podpanj"

Područje velikog Ribnjaka kod Donjeg Miholjca, te područja "Podpanj" (zaštićenog ornitološkog rezervata), kojeg čine dvije bare, smješteno je na zapadnom završetku ribnjaka Donji Miholjac. Ukupna površina Podpanja s okolnim terenom iznosi 65,5 ha. Ovo područje, zajedno s ribnjacima predstavlja vrlo važan močvarni lokalitet i prvu značajniju postaju za ptice selice, nakon mađarske ravnice. O međunarodnom značaju ovog prostora govori i uvrštavanje područja Podpanj na listu Ornitološki značajnih područja u Europi.

Jezero Borovik

Izuzme li se Kopačevsko jezero u Parku prirode Kopački rit u vrijeme najviših voda, jezero Borovik zapadno od Đakova sa 2,5 četvornih kilometara površine najveće je jezero u Županiji. Kako se i Kopačevsko jezero i većina drugih ujezerenih površina odnose pretežito na močvarna područja i ribnjake, ovo je ujedno i jedino "pravo" jezero u Županiji. Iako je umjetnog porijekla kao i znatno manja jezera Jošava kod Đakova i Lapovac kod Našica, ima mnogo atraktivniji izgled zbog izrazito šumovitog okoliša i smještaja u brežuljkastom okruženju na istočnim obroncima Krndije. Uostalom, njegovo veće turističko značenje vidljivo je i iz postojanja manjeg privatnog kemping-laguna uz jezero te privremenog ugostiteljskog objekta. Jezero je locirano izvan glavnih prometnih putova u najslabije naseljenom dijelu Županije, što umanjuje mogućnosti njegovog jačeg izletničkog korištenja, ali mu daje ugođaj očuvane prirode i mira.

Turističko-rekreacijski kompleks jezera Borovik bi se razvijao etapno, na površini od 573 ha. Jezero bi, osim, kao vodoprivredni objekt, imao i druge namjene, te mogućnosti za razvitak športova na vodi (skijanja, veslanja, jedrenja), što se namjerava i izgradnjom jaht centra, te marina, bazena, golf igrališta i tenis igrališta u okolini, kao i uređenjem okolnih terena za skijanje.

Jezero Lapovac II kod Našica

Športsko-rekreacijski centar jezero Lapovac II - Našice osim osnovne namjene jezera, kao vodoprivrednog objekta, koristio i za veslačke regate, kupanje i ribolov uz izgradnju ugostiteljsko-smještajnih kapaciteta (motel, restoran, planinarski dom, ribički klub, vidikovac), športskih sadržaja (tenis tereni, mali nogomet, rukomet, odbojka na pijesku) kao i uređenje plaže, sunčališta i ribičke staze.

Našička geološka staza

Našička geološka staza nije dovoljno uređena i afirmirana turistička lokacija u našoj Županiji, ali je ovdje iznimno istaknuta s obzirom da nudi izrazito specifičnu vrstu sadržaja koja odudara od ostale ponude Županije pa i Hrvatske u cjelini. Naime radi se o poučnoj stazi koja za temu ima geologiju te o poduhvatu koji afirmira uglavnom marginalizirani gorski dio Županije. Preko ove staze posredno se ostvaruje i participacija u turističkom korištenju parka prirode Papuk u Virovitičko-podravskoj i Požeško-slavonskoj županiji, čije se istočne granice pružaju sasvim blizu Osječko-baranjske županije. Za sada staza u prirodi nije dovoljno uređena, ali postoji vodič stazom s detaljnim opisom.

Osječka Tvrđa i Muzej Slavonije

Stara povijesna urbana jezgra Osijeka "Tvrđa" je jedna od najbolje očuvanih gradskih jezgri u unutrašnjosti Hrvatske. Unutar donedavno zapuštenog prostora jezgre, jasno omeđenog impozantnim zidinama, nalazi se i više pojedinačnih vrijednih objekata te Muzej Slavonije kao najveći u Istočnoj Hrvatskoj. Zgrada Muzeja sagrađena je prema sačuvanim dokumentima 1702. i to je jedna od najstarijih očuvanih zgrada u Tvrđi u baroknom slogu za potrebe tadašnjega gradskog magistrata. Tu je i zgrada gradske straže iz 1709. koja je prema središnjem tvrđavskom trgu okrenuta s nizom arkada i prepoznatljivim tornjem. Unutar Tvrđe smješten je najveći dio Osječkog Sveučilišta, zgrada golemih dimenzija s atlasima na visokom ulaznom portalu. U Tvrđi su i deseci drugih svjetovnih spomenika, od kojih se osobito ističu plemićke i druge kuće, niz vojarni s otvorenim nizovima arkada i slično. Uz to ovaj prostor ističe se i brojnim ugostiteljsko-turističkim sadržajima.

Spomenik s Vidikovcem u Batini

Valja naglasiti da je osnova njegove privlačnosti dvojaka, s jedne strane privlačnu snagu ima sam spomenik poznatog hrvatskog kipara Augusta Augustinčića kao arhitektonsko djelo sorealističke arhitekture i spomenik jednom posebnom kontekstu oslobođanja naše zemlje od fašizma, a s druge strane privlači lokacija spomenika na jednom od najatraktivnijih vidikovaca Hrvatske. Kao vidikovac ovaj je lokalitet privlačan svakom putniku namjerniku, dok je kao spomenik usprkos svoje jedinstvenosti izrazito privlačan samo manjem dijelu potencijalnih turista.

Kiparska kolonija Ernestinovo

Općinsko središte Ernestinovo južno od Osijeka poznato je po koloniji kipara naivaca, koji svoje radove izlažu na otvorenom, a povremeno i u okviru galerijskog prostora. Kolonija je tijekom rata izbjegla u progonstvo, ali se vratila i ponovno djeluje te tako predstavlja jedinstvenu atrakciju koja obogaćuje turističku ponudu Županije.

Dvorac Pejačević u Našicama

Dvorac Pejačević u središtu Našica jedan je od najljepših i najočuvanijih dvoraca ne samo u Slavoniji, nego i u cijeloj Hrvatskoj. Ovaj klasicistički dvorac građen početkom 19. stoljeća smješten je u lijepo uređenom parku, gdje se nalazi još jedan manji prizemni dvorac, te kapelica obitelji Pejačević. Dodamo li tome činjenicu da se u dvorcu nalazi i lijepo uređeni muzej s posebnim sobama posvećenim slavnim osobama iz Našica Dori Pejačević i Izidoru Kršnjavom, jasno je da se radi o vrlo

privlačnoj i uređenoj atrakciji. Kako se neposredno uz dvorac i park nalazi glavni našički trg s parkiralištem, te hotel i niz ugostiteljskih sadržaja, jasno je da ovaj lokalitet već sada ima izuzetnu turističku vrijednost.

Dvorac Pejačević ujedno predstavlja i centralnu točku Našica, u kojima se nalazi još jedna atrakcija višeg reda, Franjevački samostan sa crkvom Svetoga Antuna Padovanskog, a u bližoj okolici još dvije, templarska crkvice Svetog Martina i Našička geološka staza. Dodamo li tome i lokalne atrakcije koje ulaze u sustav turističke ponude na razini Našica, kao grob Dore Pejačević, privatni zoološki vrt i jezero Lapovac. Sve ovo ukazuje da na području Našica postoji vrlo jaka koncentracija turistički zanimljivih lokaliteta.

Dvorac Hilleprand-Mailath u Donjem Miholjcu

U Donjem Miholjcu, gradu smještenom gotovo na obali Drave, kontinuitet naseljenosti traje od davnina. U gradu su dva plemićka dvorca. Oveću plemićku građevinu tzv. stariji miholjački dvorac, koji se prednjom fasadom proteže uz središte Donjega Miholjca, izgradila je 1818. barunica Marija Ana udovica baruna Josipa Ignaca Hilleprand von Prandau (rođena Pejačević). Kasnobarokni prizemni dvorac završava kružnom dekorativnom kulom na jugoistočnom uglu dvorca koja je od njega odmaknuta i s njime povezana terasom. Uličnom pročelju ritam daje niz od 19 jednakih prozora s neupadljivim kasnobaroknim ukrasima, a dvorišnom pročelju niz boltano zatvorenih prozora.

Druga miholjačka ljepotica je noviji historicističko-neoromantičarski dvorac grofovske obitelji Mailáth s prekrasnim perivojem engleskoga tipa koji stvara sliku dvorca u duhu engleskoga stila tipa Tudor. Građen je od 1903. do 1914. i jedan je od najmlađih, ali i najljepših i najromantičnijih dvoraca u Slavoniji. Naime, veći broj tornjića i dimnjaka te polukružnih i drugih rizalita, terase obrubljene željeznim stupastim ogradama, kule na uglovima - sve to daje dvorcu romantični izgled rijetko viđen u ravnoj Slavoniji. (Obitelj Mailáth je 1885. dobila Donji Miholjac ženidbenom vezom s obitelji Prandau).

U Donjem Miholjcu riječ je o dva dvorca, kompleks Prandau-Mailath. Dvorac Prandau izgrađen je 1818. godine u kasno-baroknom stilu i uz tu godinu veže se i nastanak perivoja, a dvorac Mailath od 1903. - 1906. u engleskom stilu Tudor u duhu lovačkog dvorca. U dvorcu Prandau nalazi se Porezna uprava, matični ured i uredi državne uprave, a u dvorcu Mailath, gradska uprava, uredi županijske i državne uprave te prekršajni sud i točno je da nisu u funkciji turizma.

Dvorac Hilleprand-Mailath smješten u samom središtu Donjeg Miholjca i okružen lijepo uređenim parkom je vanjskim izgledom vjerojatno najatraktivniji u Županiji, a spada i u najbolje očuvane dvorce u Hrvatskoj. Jedan od glavnih razloga za to je i razmjerna mladost ovog dvorca, izgrađenog početkom 20. stoljeća, zbog čega on ipak ima manji povijesni značaj ne samo od našičkog, nego i od turistički još slabije valoriziranog valpovačkog dvorca. Unatoč tomu unutrašnjost dvorca Hilleprand-Mailath bolje je prilagođena uvjetima suvremenog čovjeka nego kod starijih dvoraca, pa su u njemu smješteni uredi gradske uprave Donjeg Miholjca. Za razliku od dvorca Pejačević dvorac trenutno nema turističku funkciju.

Dvorac princa Eugena Savojskog u Bilju

Slično prethodno opisanom dvorcu Hilleprand-Mailath i dvorac princa Eugena Savojskog u Bilju smješten je u središtu mjesta Bilje, okružen je lijepo uređenim parkom, a ističe se i atraktivnim vanjskim izgledom te dostupnošću i unutarnjeg dijela za turističko posjećivanje. U susjedstvu s jednim od najvećih europskih močvarnih ptičjih rezervata uz Dunav - Kopačkim ritom, najveću pozornost privlači vrijedno spomeničko zdanje barokni dvorac s velikim perivojem koji je dao podignuti princ Eugen Savojski između 1705. i 1712. godine. Ovaj dvorac ima i veću povijesnu vrijednost, kako zbog vremena izgradnje početkom 18. stoljeća, tako i zbog važnosti njegovog prvog vlasnika, čuvenog vojskovođe Eugena Savojskog.

Glavni, reprezentativni, dio dvorca je jednokatan s masivnim tornjem u središnjem dijelu, ukrašen pilastrima i profiliranim vijencima. Pobočna krila jednostavno su obrađena s pravilnim nizovima prozora. Na dvorišnom pročelju iznad ulazne bolte očuvan je polikromirani grb obitelji Savojski. Otkop oko dvorca podsjeća na srednjovjekovni način obrane. Središnja glavna zgrada okrenuta je prema mostu. Dvorac je bio sjedište golemoga Beljskog vlastelinstva sve do 1827. kada je uprava prenesena u Kneževo. Cjelokupni kompleks dvorca nadopunjuje romantični i njegovani prostrani perivoj. I svrha korištenja unutrašnjosti dvorca je "bliža" turizmu, jer se u njemu nalazi dio Uprave "Hrvatskih šuma", dom zdravlja i još neke javne službe.

Dvorac Prandau-Normann u Valpovu

Valpovo, grad na Karašici, zapravo je grad muzej. Razvio se iz srednjovjekovnog utvrđenog grada Walpo koji se spominje već u prvoj polovici 15. stoljeća. Kao rijetko koja srednjovjekovna utvrda u Hrvatskoj, uspjela se sačuvati sve do danas, i to zato jer ju Turci Osmanlije prilikom napuštanja (1687.) nisu srušili. U 18. stoljeću nekadašnju su utvrdu grofovi obitelji Hilleprand von Prandau pretvorili u dvorac s tornjem na pročelju, a oko njega uredili prostran perivoj. Sjeverni dio perivoja (oko samog dvorca) ureden je po uzoru na engleske pejzažne perivoje. Južni dio perivoja čini autohtona šuma u kojoj prevladavaju hrast i lipa. Dvorac, u kojem se danas nalazi Gradski muzej, jedan je od najznačajnijih spomenika svjetovne arhitekture sjeverne Hrvatske.

Dvorac Prandau-Normann u Valpovu je sličan dvorcima u Našicama, Donjem Miholjcu i Bilju, dobro očuvan, atraktivnog izgleda, a također je i okružen lijepo uređenim parkom. Štoviše, po povijesnom značaju i monumentalnosti on i nadmašuje ova tri dvorca, čemu doprinose i razmjerno dobro očuvane zidine i opkopi oko dvorca, te gotička kapela i obrambena kula.

Sakralni objekti

Sakralni objekti koje je moguće turistički vrednovati su: crkve, samostani, svetišta, groblja i drugo. Sakralna baština naše zemlje u cjelini, a tako i Osječko-baranjske županije ima nesumnjivo veliku kulturnu vrijednost, zbog čega se u popisima vrijednih turističkih resursa redovito navode brojne crkve kao potencijalne turističke atrakcije. Treba istodobno voditi računa da su osim u slučajevima kad se radi o vrhunskim atrakcijama kao što je Đakovačka katedrala, crkve kao turistički objekti razmjerno slabo posjećeni i ne ostvaruju skoro nikakve izravne turističke prilive. Povrh toga, vrlo mali broj crkava može se smatrati turističkim atrakcijama neovisno o njihovoj stvarnoj vrijednosti, jer uz njih najčešće nema nikakve informacije dostupne svim posjetiteljima čak ni o imenu crkve, vremenu nastanka crkve, značaju pojedinih umjetničkih djela u njoj itd. Jedini pozitivan pomak je običaj osvjetljavanja glavnih crkvi, što je prisutno u najvećem dijelu Županije.

Svetište Gospe od utočišta u Aljmašu

Aljmaš je dijecezanska župa i jedno od najznačajnijih marijanskih prošteništa istočne Hrvatske. U župnoj crkvi Pohoda Marijina nalazi se svetište čudotvornog kipa Gospe od Utočišta, što su ga 1704. tamo prenijeli osječki isusovci. Tijekom domovinskog rata, razorena je aljmaška crkva, a zatim svi prognanički domovi. Na mjestu stare crkve, 2001. godine započela je gradnja nove, četvrte crkve u tri stoljeća Aljmaškog svetišta.

U crkvenom svetištu postavljena je oltarna pala - "Marijanski triptih" u tehnici vitraja, rad akademskog slikara Vladimira Meglića. Motivi pale su: Navještenje, Pohod Marije Elizabeti i Isusovo rođenje. Postavljen je posebno projektirani sakristijski namještaj, liturgijska sjedišta u svetištu i klupe u crkvenoj lađi, sve je rađeno u hrastovini. Nova crkva je ukrašena trima mozaicima, koji su rad akademskog slikara Vladimira Meglića iz Zagreba. Prvi motiv je Mala Gospa. Likove Marijine majke Ane i Marije kao djevojčice, okružuje i upotpunjuje niz raznolikih i znakovitih simbola. Tema drugog mozaika je Marijino Uznesenje (Velika Gospa). Veličanstveni događaj stavljen je u prepoznatljivi aljmaški hodočasnički okoliš. Treći mozaik ornamentima i blistavim arkandelima, Gabrielom i Mihaelom, ukrašuje zidnu nišu u kojoj je trajno izložen zavjetni kip aljmaške Gospe. Dijecezanski biskup mons. Marin Srakić posvetio je novu župnu i hodočasničku crkvu 1. kolovoza 2004. godine.

Na brdu "Kalvarija", 2006. godine, izgrađena je staza Križnog puta duga 480 m, popločena betonskim kockama. Postavljeno je 14. velikih hrastovih križeva. Postavljeno je 14. mramornih ploča s prigodnim tekstom uz svaku postaju. Uz stazu je postavljena rasvjeta i odvodnja. Nabavljene su klupe i korpe za smeće, te zasađeno 800 sadnica ukrasnog grmlja. Blagoslov novoizgrađene staze Križnog puta obavljen je 1. kolovoza 2006, a u prvoj polovici 2007. godine, dovršena izgradnja 2. i 3. faze aljmaškog svetišta. Izgrađen je tzv. "Hodočasnički plato", brojne ispovjedaonice, prostor za hodočasnike, kapelica, dvorana, suvenirnica te sanitarni čvor. Uređen je sav okoliš oko svetišta, popločen, zasađeno ukrasno grmlje i cvijeće. Svetište je u potpunosti izgrađeno na radost štovatelja Gospe Aljmaške.

Svetište Gospe od Utočišta u Aljmašu predstavlja najznačajnije hodočasničko središte cijele istočne Hrvatske. Aljmaš spada u dobro opremljene turističke lokalitete u Županiji s više ugostiteljskih objekata, opremljenim parkiralištima, a postoje i određeni interpretacijski sadržaji vezani uz svetište. Aljmaš je mjesto koje nudi i druge atraktivne turističke sadržaje u samom mjestu i njegovoj bližjoj okolini. Pritom se misli u prvom redu na obalu Dunava na jednoj od najpristupačnijih lokacija u Županiji i u blizini Parka prirode Kopački rit, ali i na obližnje Erdutsko vinogorje i samo mjesto Erdut.

Razvoj vjerskog turizma, kroz tradicionalno godišnje hodočašće u Aljmaš, još je jedna u nizu specifičnosti ovog turističkog potencijala. Svetište u Aljmašu tijekom 2012. godine posjetilo je oko 200.000 posjetitelja.

Crkva Svetog Petra i Pavla u Osijeku (Konkatedrala)

U samom središtu Gornjega grada dominira župna crkva sv. Petra i Pavla (konkatedrala) izvana građena od fasadne opeke. Građena je od 1894. do 1898. potporom tadašnjega bosansko-đakovačkog i srijemskog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Odasvud uočljiv zvonik diže se uvis 90 metara. Podijeljen je u četiri galerije. Od inventara osobito su vrijedne freske Mirka Račkoga.

Crkva Svetog Petra i Pavla (konkatedrala) u Osijeku najznačajniji je sakralni objekt u Županiji nakon Đakovačke katedrale, a zbog impozantne visine predstavlja i ključnu referentnu točku grada Osijeka smještenog u izrazito ravničarskom krajoliku. Radi se o stalno otvorenoj crkvi, koja se u graditeljskom smislu izdvaja atraktivnim vanjskim izgledom, kao i bogatim unutarnjim uređenjem. Ovom župnom crkvom središnji Trg Ante Starčevića i Osijek dobili su svoj prepoznatljiv simbol - vertikalnu krunu grada.

Katedrala Svetog Petra i Pavla u Đakovu i Strossmayerov muzej

Iako Đakovo nije županijsko središte i veličinom je tek šesti grad istočne Hrvatske, upravo je ono sjedište crkvene vlasti u Slavoniji, a znatan dio hrvatske povijesti iz njega se upravljalo i katoličkom crkvom u Bosni. Stoga se upravo u Đakovu nalazi najimpozantniji i najvažniji sakralni objekt u našoj Županiji i cijeloj Slavoniji i Baranji, Đakovačka katedrala Svetog Petra s dva zvonika (visokih 84 m) koju je podigao bosansko-đakovački i srijemski biskup Josip Juraj Strossmayer. Građena je u razdoblju od 1866. do 1882. godine po nacrtima bečkih arhitekata Karla Roesnera i Fridricha von Schmidta. U kripti katedrale je grobnica biskupa Strossmayera s reljefom - rad kipara Rudolfa Valdeca.

Neposredno uz katedralu smješten je i muzej posvećen čovjeku najzaslužnijem za njenu izgradnju i jednoj od najvećih povijesnih ličnosti Hrvatske, biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, što dodatno uvećava važnost ovog lokaliteta. Zbog navedenih elemenata Đakovačka katedrala Svetog Petra i Pavla svojim značajem znatno nadmašuje veličinu Đakova kao grada.

Crkva Svih Svetih u Đakovu

Crkva Svih Svetih u Đakovu ima osobitu važnost kao jedan od rijetkih spomenika iz razdoblja turske vlasti u Slavoniji pa i Hrvatskoj. Naime, na mjestu ove crkve stajala je Hadži pašina džamija,

koja nije kao većina drugih spomenika iz tog razdoblja posve uništena, već je samo pretvorena u crkvu. Stoga se u njenoj unutrašnjosti jasno vide osmanlijski ornamenti, što ovoj crkvi daje osobit značaj u širim razmjerima, i posebno zanimljiv za turiste. Stoga ovu crkvicu treba promatrati kao posebnu atrakciju, a ne samo kao dio urbane jezgre Đakova, tim više što se iz njenog vanjskog izgleda da naslutiti zanimljivost njene unutrašnjosti.

Franjevački samostan s crkvom Svetog Antuna Padovanskog u Našicama

Franjevački samostan u središtu Našica u sklopu kojega se nalazi crkva Svetoga Antuna Padovanskog spada među najznačajnije samostanske komplekse u Slavoniji, a i sama crkva je po raskošnom unutarnjem uređenju jedna od najzanimljivijih na istoku Hrvatske.

Templarska crkvice Svetog Martina u Martinu kod Našica

Romanička crkvice Svetog Martina u Martinu kod Našica jedan je od rijetkih očuvanih sakralnih objekata templarskog reda u cijeloj Hrvatskoj, a s obzirom na porijeklo iz 13. stoljeća i jedna od najstarijih u Slavoniji. Već i ta činjenica je dovoljna za njeno uvažavanje kao osobite turističke atrakcije, budući da su izuzetno rijetke crkve u panonskoj Hrvatskoj koje su ostale čitave nakon perioda turske vlasti.

Crkva Svetog Petra i Pavla u Topolju

U Baranji se, osim dvorca u Bilju, nalazi još jedna važna ostavština princa Eugena Savojskog, a to je crkva Svetog Petra i Pavla u Topolju, nedaleko Batine i graničnog prijelaza Duboševica. Kao i dvorac u Bilju i ovaj je objekt izgrađen početkom 18. stoljeća i u spomen veličanstvene pobjede nad Turcima. Radi se o crkvi jedinstvenog tlocrta i unutarnjeg svoda koja se smatra najvrednijim sakralnim spomenikom u Baranji.

Osim ranije navedenih sakralnih objekata ovdje treba istaknuti i Crkvu Svetog Mihovila u Donjem Miholjcu, Svetog Petra i Pavla u Marijancima, Začeca Marijina u Valpovu, Svetog Mateja u Bizovcu, Svih Svetih u Donjoj Motičini, Svetog Duha u Feričancima, Svetog Petra i Pavla u Koški, Svetog Trojstva u Čepinu, Svetog Ladislava u Laslovu, Svetog Jakova u Gorjanima, Svetog Martina i Svetog Mihajla u Belom Manastiru, Uzašašća Svetog Križa u Petlovcu, Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Bilju, Svetog Ivana Krstitelja i Svetog Mihajla u Dardi, kalvinističku crkvu u Lugu, crkvu Našašća Svetog Križa u Zmajevcu, Svetog Mihovila u Kneževim Vinogradima, te svakako osim crkve Svetog Petra i Pavla i crkve Svetog Jakova i Svetog Roka u Gornjem gradu i Presvetog imena Marijinog u Donjem Gradu kao najznačajnijim sakralnim objektima u Osijeku izvan tvrđe, kao i manje poznate crkve Svetog Đurđa u Podravskim Podgajcima, Svetog Roka u Valpovu, Svetog Ivana u Koprivni, Svetog Dimitrija u Dalju, Svetog Nikolaja u Bijelom Brdu, Svetog Petra i Pavla u Dopsinu, Uznesenja Blažene djevice Marije u Dragotinu, Svete Ane u Podolju i Uznesenja Blažene Djevice Marije u Duboševici, kao i karmelićanski samostan kod Levanjske Varoši, te župne crkve u preostalim općinskim središtima Županije i važnijim naseljima kao što su Tenja, Piškorevci, Budimci, Jelisavac, Seona, te drugi sakralni objekti u gradovima i turistički važnijim mjestima.

Kao što vidimo Osječko-baranjska županija obiluje sakralnim objektima, međutim činjenica je da su mnogi od njih u ruševnom i zapuštenom stanju, te je potrebno uložiti značajna sredstva u obnovu i uređenje istih.

Mons. Gašparović član je Međunarodne biskupske konferencije svetog Ćirila i Metoda i ne pripada Hrvatskoj biskupskoj konferenciji. Uspostavio je i Đakovačko-osječku crkvenu pokrajinu te uzdigao Biskupiju đakovačko-osječku na metropolitansko sjedište, dokidajući naslov bosanska, a dodavši joj osječka, jer je Osijek najveće središte Slavonije; dodijelio joj kao sufraganske biskupije Srijemsku i Požešku biskupiju, koje su do sada pripadale Hrvatsko - slavonskoj crkvenoj pokrajini.

Jedna od najznačajnijih promjena je da je ustanovljena Đakovačko-osječka nadbiskupija, biskup Marin Srakić imenovan je prvim đakovačko-osječkim nadbiskupom i metropolitom. Svečana proslava nove crkvene pokrajine u Katoličkoj crkvi u Hrvata - Đakovačko-osječke crkvene pokrajine, odnosno Đakovačko-osječke nadbiskupije koju je proglasio papa Benedikt XVI. - održana je 4. listopada u Đakovu.

Dosadašnja Đakovačka i srijemska biskupija nastala je sjedinjenjem stare Bosanske i Srijemske biskupije bulom pape Klementa XIV. Godine 1773. nazvana je Bosansko-srijemska biskupija sa sjedištem u Đakovu, a dosadašnji naziv potječe od 1963. Prvi biskup tako sjedinjene biskupije bio je Matej Franjo Krtica iz Rijeke. Papa Pio VI. pripojio je 1788. biskupiji Osijek i Petrovaradin, a od 1870. pripojena joj je 21 župa iz Pečuške biskupije i 10 župa oko Broda i Zagrebačke biskupije. Područje sjeverne Slavonije i Baranje stavljeno je 1923. pod upravu đakovačkog biskupa, a 1968. posve je pripojeno biskupiji. Godine 1806. osnovano je bogoslovno sjemenište u Đakovu, a 1882. dovršena je nova katedrala koju je sagradio najpoznatiji đakovački biskup J. J. Strossmayer, koji je bio biskup od 1850. do smrti 1905. Danas biskupija ima oko 500.000 vjernika.

3. OBLICI TURIZMA U NAŠOJ ŽUPANIJI KAO VAŽNI INTEGRALNI DIJELOVI RURALNOG RAZVITKA ŽUPANIJE

Turistički trendovi u svijetu sve više pokazuju promjenu ponašanja turista koji nastoje doživjeti što je više moguće različitih iskustava tijekom svog putovanja. Za ovaj oblik potražnje odgovara koncept ruralnog turizma koji integrira kulturni, seoski, eko, športski, lovni, lječilišni, avanturistički, znanstveni, vjerski, sakralni, tematski (obrazovanje) i etno turizam, kongresni, tranzitni i drugi selektivni oblici turizma. U našoj Županiji postoje sve pretpostavke za sustavni razvitak ruralnog turizma, a što je značajan pokretač ekonomskom razvitku.

Ekoturizam ima mogućnosti da bude važno sredstvo održivog razvoja, a što potvrđuje i njegova definicija "Ekoturizam je odgovorno putovanje u području prirode, kojim se čuva životna sredina i održava blagostanje lokalnog stanovništva".

Za nas je posebno značajan razvitak *seoskog turizma* koji ima velike mogućnosti samozapošljavanja, odnosno obiteljskog poduzetništva putem koga se otvaraju značajne mogućnosti plasmana poljoprivrednih proizvoda obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, a što je i trend u svijetu, obzirom da je kvaliteta ovih proizvoda daleko iznad industrijski proizvedene hrane (zdrava hrana). Prodaja hrane u obiteljskim gospodarstvima regulirana je Pravilnikom o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu ("Narodne novine" broj 5/08., 45/08., 44/11. i 118/11.).

Turističko tržište je dinamično i izrazito okrenuto suvremenim trendovima. Turist želi upoznati i iskusiti svjetove koji se jasno razlikuju od njegovog svakodnevnog okruženja, a za goste iz urbanih sredina ovaj kontinentalni dio Hrvatske, područje naše Županije, predstavlja pravo otkriće. Suvremeni trendovi prepoznaju se u vidovima turizma kao što su: ekoturizam, izletnički turizam, kulturni turizam, tematski turizam, avanturistički turizam, te kružna putovanja brodom i kao i charter letovi (jednodnevni izleti). Potražnja je za ekološki čistim područjima, osobna sigurnost jedan je od kriterija za odabir destinacije, a sve je veći trend brige za vlastito zdravlje (wellness, fitness).

Ekoturizam stvara mogućnosti razvitka dosad slabo razvijenih regija. Park prirode Kopački rit zaštićeni je rezervat s netaknutom prirodom i predstavlja osnovni turistički motiv, a sa svojom okolinom je sjajan potencijal za razvoj ekoturizma, seoskog turizma, razvoja plovnih putova, lovnog, ribolovnog turizma i izletničkog turizma.

Kod ekoturizma razlikujemo dva bitna segmenta: male skupine s posebnim interesima za ekoturizam koji na taj način provode čitav odmor i značajan broj onih koji odmor provode na moru, ali žele otići na kratak izlet u prirodu. Upravo ovi novi trendovi u turizmu pogoduju započetom razvitku turizma u našoj Županiji. Zapaženo je zanimanje privatnika za razvojem seoskih domaćinstava, vinskih cesta i prezentacija starih zanata.

Ruralni turizam je turizam na seoskim gospodarstvima, izvan je urbanih naselja i nema odlike masovnosti. Seoska gospodarstva koja svoju egzistenciju temelje na poljoprivredi, a višak svojih proizvoda plasiraju kroz novi prodajni kanal - turizam. Značajno je da dopunsku zaradu seosko gospodarstvo ostvaruje u svom vlastitom dvorištu, što podrazumijeva aktivno uključivanje cijele obitelji. Osim prodajom vlastitih proizvoda prihod se ostvaruje i pružanjem usluge smještaja, prehrane, te nekim drugim sadržajima (neposredan kontakt s domaćim životinjama, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima i slično).

Tematski turizam (zabava, uzbuđenje, obrazovanje) je turistička ponuda naše Županije, koja također, uz tradiciju podneblja, atraktivnu prirodu pruža mogućnost razvoja avanturističkog turizma. Kružna putovanja su zanimljiva jer omogućuju da se u kratkom periodu puno toga vidi, a jedna od zanimljivih destinacija tih putovanja je svakako i naša Županija.

Zdravstveni turizam, jedan od značajnih trendova današnjeg turizma, pronalazi svoje mjesto u turističkoj ponudi kroz tradicionalan vid lječilišnog turizma, a prati i nove trendove - wellness i fitness. Ovdje se ističu Bizovačke toplice kvalitetnom ponudom.

Kulturni turizam postaje sve značajniji dio ponude. Na području kulturnog turizma treba identificirati tržište s posebnim kulturnim interesima, a čest je slučaj da gosti tijekom odmora posjete neku manifestaciju, muzej, spomenik kulture. Za sada, ovaj oblik turizma predstavlja komplement drugim oblicima turizma, a u budućnosti ga možemo promatrati kao osnovni motiv uz odgovarajuću rekonstrukciju postojećih objekata, izradu kulturno-turističkog itinerera i obuku stručnih vodiča.

Lovni turizam kao jedan od specijaliziranih turističkih proizvoda predstavlja značajan resurs, a koji u ovom trenutku nažalost stagnira i daleko je od onih rezultata koje može ostvariti. Kako bismo se u konkurenciji sa drugim razvijenim lovnim destinacijama ravnopravno nosili trebamo u najkraćem roku stvoriti zakonske, organizacijske, kadrovske, promotivne i druge pretpostavke. Gosti lovci putuju i nekoliko tisuća kilometara kako bi doživjeli iskustva koja pruža lovni turizam, u pravilu su gosti koji troše mnogo više od običnog gosta, a uz lov koriste i ostale turističke usluge.

U ovom trenutku se lovnim turizmom bave Hrvatske šume, nekoliko gospodarskih subjekata i veći broj lovnih udruga. Samo nekoliko putničkih agencija u svom programu imaju i lovni turizam. Upravo u tom segmentu imamo značajan nedostatak, jer više nema niti jedne veće putničke agencije specijalista, koja bi sustavno objedinjavala programe lovnog turizma, odnosno kvalitetno vršila obradu lovnog tržišta.

Osim zakonskih, organizacijskih i kadrovskih pretpostavki, lovnom turizmu neophodan je značajan i sveobuhvatan promotivni nastup na lovnom tržištu.

Da bi se netko opredijelio dugoročno angažirati na razvoju lovnog turizma, a s obzirom na velika ulaganja potrebno je osigurati dugoročnu sigurnost, posebno za koncesije i zakupe lovišta, gdje bi se lovišta s pretežno visokom divljači isključivo davala u višegodišnju koncesiju (na 30 godina kao što je predviđeno). U tom se slučaju lovišta ne mogu ukidati i granice mijenjati bez posebno valjanih razloga.

4. TURISTIČKO TRŽIŠTE I OSVRT NA STANJE U SVIJETU I HRVATSKOJ

Hrvatska pripada zemljama koje privlače posjetitelje više odlikama svoga prirodnog prostora i bogatstvom kulturno-povijesne baštine nego kvalitetom, raspoloživošću i/ili raznovrsnošću novostvorenih turističkih atrakcija.

Među prirodnim atrakcijama najvažnije mjesto imaju more, razvedena obala te mnoštvo otoka, ali i brojne očuvane prirodne plaže, kao i zelenilo i šumovitost velikog dijela teritorija. Hrvatska se, s obzirom na svoju ukupnu površinu, ističe i izuzetno velikim brojem turistički atraktivnih zaštićenih prirodnih područja, a prema bioraznolikosti nalazi se u europskom vrhu. Velik potencijal na turistički nerazvijenim područjima predstavlja turistička valorizacija područja uz Dunav, Savu, Dravu,

Unu, Kupu, Cetinu i druge rijeke te uz jezera i ostale unutarnje vode. Osim prirodnih atrakcija vezanih uz more kao što su nacionalni parkovi Brijuni, Kornati i Mljet, Hrvatska ima i niz atrakcija povezanih s krškim fenomenima kao što su slapovi i sedrene barijere Plitvičkih jezera i rijeke Krke, stijene Velebita, spilje, ponori i druge krške atrakcije, te velik broj jedinstvenih nacionalnih parkova i parkova prirode na kontinentalnom području kao što su, među ostalim, Risnjak, Žumberak, Lonjsko polje, Papuk i Kopački rit. U nekoliko nacionalnih parkova organizirana je ponuda hotelskog smještaja (NP Plitvička jezera, NP Brijuni, NP Mljet).

Bogatstvo hrvatske kulturno-povijesne baštine također čini veliku snagu resursno-atraksijske osnove Hrvatske. O tomu svjedoči velik broj kulturnih dobara pod zaštitom UNESCO-a, kao što su povijesna jezgra Dubrovnika, Dioklecijanova palača u Splitu, Šibenska katedrala, povijesna jezgra grada Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču i Starogradsko polje, ali i brojna druga vrijedna kulturna dobra kao što su Pulski amfiteatar, povijesna jezgra grada Hvara, stonske zidine te veći broj pojedinačnih građevinskih objekata u dobro očuvanim povijesnim cjelinama Zagreba i brojnih drugih hrvatskih gradova/mjesta. Posebno valja naglasiti da Hrvatska u svojoj bogatoj kulturno-povijesnoj baštini raspolaže s više od tisuću dvoraca, kurija i utvrda, što je iznimni potencijal za budući turistički razvoj, posebice kontinentalnog dijela zemlje. Uz to, Hrvatska ima i najviše nematerijalne baštine pod zaštitom UNESCO-a u Europi, dok je u svjetskim razmjerima odmah iza Kine i Japana. Unatoč iznimnom bogatstvu i brojnosti tih prirodnih, povijesnih i kulturnih atrakcija, tek je njihov manji broj turistički valoriziran i uključen u ukupnu destinacijsku ponudu.

Ruralni turizam - Suočena s nerazvijenom domaćom potražnjom i nepoticajnim okruženjem, hrvatska se ponuda ruralnog turizma razvija izuzetno sporo. Iznimka je samo Istra, a donekle i Osječko-baranjska županija.

Misija Ministarstva turizma je stvaranje okvira i uvjeta za razvoj cjelovite, visoko kvalitetne, konkurentne turističke ponude na principima održivog razvoja, te učinkovito promicanje hrvatskog turizma, te ostvarenje općeg cilja, a to je pozicioniranje Republike Hrvatske kao jedne od vodećih europskih turističkih destinacija.

Razvoj cjelovite turističke ponude temelji se na iskorištavanju postojećih potencijala obale, kontinentalnog područja, obogaćivanju postojeće ponude turističke destinacije, odnosno stvaranju i razvoju nove turističke ponude (golf, vodeni parkovi, zabavni parkovi i slično). Osnovni cilj hrvatskog turizma je osigurati dugoročnost pozitivnih učinaka održivim korištenjem prirodnih i kulturno-povijesnih potencijala, aktivnim sudjelovanjem u njihovom očuvanju i razvoju, stvaranjem okruženja privlačnog za investitore te djelotvornom promocijom.

S obzirom na potrebu ravnomjernijeg turističkog razvoja i integralne, raznolike turističke ponude plave i zelene Hrvatske, potrebno je izraditi i operativne master planove razvoja turizma nižeg ustroja. Izrada tih planova osigurava i participaciju lokalnog stanovništva i institucija u promišljanju vlastitog turističkog razvoja. Unatoč činjenici da su mnoge jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave donijele glavne planove razvoja turizma svog područja, uglavnom se to odnosi na turistički najrazvijenije jedinice, dok one druge trebaju financijsku i stručnu podršku toj aktivnosti.

Za kvalitetno praćenje učinaka turizma potrebno je kontinuirano provoditi redovita tržišna istraživanja o tendencijama u različitim vidovima turizma koja su se i do sada obavljala na godišnjoj razini. Ona omogućavaju uvid u stanje i kretanje ponude i potražnje na hrvatskom turističkom tržištu i stvaranje kvalitetne podloge za donošenje odluka u vođenju turističke politike u pojedinim segmentima.

Ministarstvo turizma, želeći prije svega poboljšati nepovoljnu strukturu smještajnih kapaciteta i unaprijediti kvalitetu ponude, potiče jačanje segmenta malog i srednjeg poduzetništva u turizmu. U cilju proširenja turističke ponude, povećanja potrošnje, bolje iskorištenosti prirodnih i kulturnih potencijala, povezivanja turističke ponude plave i zelene Hrvatske, Ministarstvo turizma nastavit će poticati razvoj i unapređenje posebnih oblika turizma, posebice u turistički nerazvijenim područjima.

Programi Ministarstva turizma usmjereni su prije svega podržavanju turističkih inicijativa i stvaranju ukupnog okruženja na svim razinama i posebice na turistički nedovoljno razvijenim i ruralnim područjima za intenzivniji razvitak turizma. Pri tome su programski kriteriji razvoja usmjereni na: stvaranje novih turističkih/ugostiteljskih kapaciteta, izvornih hrvatskih turističkih proizvoda koji se temelje na uključivanju našeg ukupnog prirodnog, povijesnog, kulturnog i posebice arhitektonskog naslijeđa u kreiranje različitog i turistički atraktivnog novog proizvoda, razvoj posebnih oblika turizma (seoski, kulturni, zdravstveni, eno-gastronomski, ekoturizam, lovni, ribolovni, avanturistički, vjerski, omladinski i dr.) što će sve doprinijeti povećanju udjela turizma na kontinentu.

Programom poticanja obrazovanja i obuke kadrova u ugostiteljstvu i turizmu namjerava se utjecati na podizanje kvalitete kadrova u ugostiteljstvu i turizmu potičući strukovno obrazovanje kadrova i deficitarnih zanimanja u turizmu, kao i cjeloživotno obrazovanje.

Nadalje, potiče se izgradnja osnovne turističke infrastrukture poput kongresnih centara, skijališta, kupališta, žičara i sl. kao pretpostavka razvoja turizma u pojedinim odredištima, uključujući i pripremu projekata javne turističke infrastrukture za kandidiranje istih na fondove Europske unije. Svjesni problema s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti, Ministarstvo turizma predviđa i rješavanje infrastrukturnih problema osoba s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (pristupi objektima u službi turizma, lift za ulazak u more, prilazne rampe, prilagođeni javni sanitarni čvorovi i dr.).

Programom poticanja posebnih oblika turizma na kontinentu želi se potaknuti razvoj, unapređenje i sigurnost odvijanja posebnih oblika turizma na kontinentu (športsko-rekreativni, avanturistički, zdravstveni, omladinski, kongresni, ekoturizam, lovni, ribolovni, vjerski itd.) s ciljem obogaćivanja turističke ponude na kontinentu.

Mjere i aktivnosti na razini gospodarskih subjekata:

- uređenje svih smještajnih objekata i poboljšanje standarda i kvalitete usluživanja
- razvoj dodatne ponude i sadržaja s ciljem produženja sezone
- edukacija matičnih i dr. stručnih djelatnika s ciljem podizanja kvalitete usluživanja
- veće uključivanje gospodarskih subjekata iz drugih sektora koji imaju koristi od turizma u turističke promotivne tržišne kreativnosti radi ostvarivanja snažnijih učinaka
- izgradnja novih i uređenje postojećih hotela i drugih kapaciteta
- privatizacija hotelsko-turističkih društava
- racionalizacija internih troškova poslovanja
- aktivno i kontinuirano praćenje stanja i kretanja na tržištu te cjenovno i drugo prilagođavanje s ciljem izbjegavanja negativnih utjecaja sezonskih oscilacija i drugih tržišnih poremećaja.

Mjere i aktivnosti na razini Županija, lokalne samouprave i turističkih zajednica:

- definiranje turističke ponude pojedinih destinacija
- jačanje suradnje između javnog i privatnog radi stvaranja preduvjeta za kvalitetno upravljanje destinacijom
- donošenje prostornih planova kojima će se utvrditi turističke zone kako bi se osigurao dugoročno održivi razvoj, smanjila neplanska izgradnja,
- poboljšati lokalnu i komunalnu infrastrukturu (županijske i lokalne ceste, parkirališta, javna rasvjeta, vodoopskrba, odvodnjavanje, uklanjanje otpada i dr.)
- poboljšati lokalni javni prijevoz
- poticati razvoj i unapređenje dodatne ponude i sadržaja namijenjenih turistima
- dodjelom koncesija i povoljnijih uvjeta, poticati razvoj obrta i malog poduzetništva posebice onog koji se temelji na proizvodnji autohtonih i tradicijskih proizvoda
- pojačati suradnju s inspekcijским službama na suzbijanju sive ekonomije i rada na crno
- uvođenje i stavljanje u funkciju neiskorištenih smještajnih kapaciteta.

Smjernice razvoja seoskog turizma:

- povezivanje dvaju strateških grana razvoja ruralnih prostora: poljoprivrede i turizma
- postizanje uravnoteženog regionalnog razvoja, usklađenje programa potpora i poticaja na svim razinama
- obogaćivati ukupnu turističku ponudu u ruralnim područjima jer se time izravno potiče razvoj destinacija seoskog turizma
- konkurentnost Hrvatske na međunarodnom tržištu
- ravnomjerni regionalni razvoj
- samozapošljavanje i motiviranje mladih na ostanak u ruralnim područjima
- trajna zaštita, implementacija i poštivanje visokih ekoloških standarda te dugoročno održiva valorizacija turističkih potencijala
- edukacija zaposlenih u turizmu
- povećanje udjela kontinentalnog turizma u ukupnom turističkom prometu.

5. STANJE TURIZMA NA PODRUČJU OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE I DOSADAŠNJE AKTIVNOSTI

Danas Osječko-baranjska županija bilježi oko 170.000 noćenja i prema tim podacima je u vrhu kontinentalnih županija i po relevantnim pokazateljima, ali i po stopama rasta. Dosadašnji turistički razvitak Osječko-baranjske županije temeljio se na valorizaciji prirodnih resursa, kulturno-povijesnih sadržaja, geoprometnom položaju i dostignutoj razini turističko-ugostiteljskih kapaciteta.

U tako definiranom prostoru, turističke potencijale Županije čine područja pod posebnim režimima zaštite, područja uz vodotoke Dravu, Dunav i njihove pritoke, brojne prirodne i umjetne akumulacije, ribnjaci, šume s bogatstvom i raznolikošću flore i faune, poljoprivredna i vinorodna područja te termalni izvori koji pružaju mogućnosti za razvitak različitih oblika selektivnog turizma: izletničkog, zdravstveno-rekreacijskog, edukativnog, ekološkog, lovnog, ribolovnog i dr.

Dosadašnji turistički razvitak na području Županije rezultirao je formiranjem i diferenciranjem pojedinih turističkih lokaliteta i područja, koja se u odnosu na prostorni razmještaj mogu grupirati na područja gradova, zaštićena područja, područja uz vodotoke i akumulacije i područja termalnih izvora.

Postojeći smještajni kapaciteti uglavnom su vezani uz gradove Osijek, Donji Miholjac, Đakovo, Našice i Belišće, Valpovo i Beli Manastir. Ovi centri razvili su se u turističke centre prvenstveno zbog potreba poslovnog i tranzitnog turizma. Sa svojim kulturno-povijesnim sadržajima i graditeljskom baštinom ovi gradovi mogu zadovoljiti i kulturne potrebe potencijalne turističke klijentele. Od ostalih smještajnih kapaciteta ističu se kapaciteti vezani uz zdravstveni i rekreacijski turizam u Bizovcu te u novije vrijeme kapaciteti u privatnom smještaju u manjim naseljima u Baranji i na području općine Erdut.

U posljednje vrijeme sve su značajnija ulaganja Belja kao dijela koncerna Agrokor u turistički sektor, kroz upotpunjavanje baranjske eno-gastronomske, a u budućnosti i hotelske ponude, posebice ako se uzme u obzir da su proširena i na Vukovarsko-srijemsku županiju, te će na taj način činiti jednu turističku cjelinu u budućnosti.

Valja istaknuti i značajne napore Osječko-baranjske županije na daljnjem unapređenju turističke ponude što se očituje kroz stalnu financijsku potporu projekata Turističke zajednice, ali i kroz velike turističke projekte kao što je gradnja luka za putničke brodove u Batini i Aljmašu, mreža turističko vinskih cesta na području Osječko-baranjske županije i slično.

Tablica 4. Dolasci i noćenja turista po gradovima i općinama u razdoblju od siječnja do prosinca 2013.

		Ukupno <i>Total</i>	Domaći <i>Domestic</i>	Strani <i>Foreign</i>	Indeksi I. - XII. 2013. <i>Indices I. - XII. 2012.</i>		
					ukupno <i>Total</i>	domaći <i>Domestic</i>	strani <i>Foreign</i>
Osječko-baranjska županija <i>County of Osijek-Baranja</i>	dolasci/ <i>arrivals</i>	75 177	51 252	23 925	101,1	98,6	107,0
	noćenja/ <i>nights</i>	169 952	114 908	55 044	101,1	94,1	119,7
<i>Gradovi/ Towns</i>							
Beli Manastir	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	112,4	128,6	88,3
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	120,8	128,3	107,3
Belišće	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	82,0	82,1	81,8
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	68,9	67,4	75,2
Donji Miholjac	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	135,9	136,3	134,3
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	169,6	177,7	130,3
Đakovo	dolasci/ <i>arrivals</i>	3 661	2 598	1 063	122,5	126,0	114,8
	noćenja/ <i>nights</i>	6 380	4 664	1 716	133,8	145,3	110,1
Našice	dolasci/ <i>arrivals</i>	4 712	3 884	828	101,3	109,3	75,4
	noćenja/ <i>nights</i>	10 945	9 445	1 500	114,4	126,0	72,4
Osijek	dolasci/ <i>arrivals</i>	42 120	27 064	15 056	98,0	93,0	108,7
	noćenja/ <i>nights</i>	83 915	51 838	32 077	95,4	84,7	119,9
Valpovo	dolasci/ <i>arrivals</i>	3 120	2 068	1 052	106,1	106,0	106,4
	noćenja/ <i>nights</i>	17 002	10 706	6 296	101,7	87,9	138,9
<i>Općine/ Municipalities</i>							
Bilje	dolasci/ <i>arrivals</i>	4 195	2 831	1 364	150,8	146,5	160,7
	noćenja/ <i>nights</i>	13 015	8 565	4 450	162,8	146,8	206,1
Bizovac	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	72,4	69,8	83,6
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	73,8	72,0	84,8
Čepin	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	97,5	100,3	83,4
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	97,7	100,7	84,4
Darda	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	87,3	35,2	¹⁾
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	12,5	3,5	¹⁾
Draž	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	64,4	48,9	75,0
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	56,9	55,3	59,1
Đurđenovac	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	-	-	-	-
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	-	-	-	-
Erdut	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	208,7	131,3	305,9
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	203,3	145,9	256,6
Kneževi Vinogradi	dolasci/ <i>arrivals</i>	3 306	2 345	961	114,0	112,5	117,9
	noćenja/ <i>nights</i>	5 337	3 675	1 662	94,4	93,3	97,0
Petrijevci	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	241,3	209,8	¹⁾
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	131,9	123,7	260,0
Trnava	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	123,4	137,0	113,5
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	120,4	126,3	116,9
Donja Motičina	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	-	66,7	66,7	-
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	-	165,6	165,6	-
Magadenovac	dolasci/ <i>arrivals</i>	z	z	z	-	-	-
	noćenja/ <i>nights</i>	z	z	z	-	-	-

Izvor: Državni zavod za statistiku

U 2013. u Osječko-baranjskoj županiji ostvareno je 1,1% više noćenja nego u 2012. godine što je iznimno dobar rezultat s obzirom da je hotel Mursa, kapaciteta 260 postelja, zatvoren, a Bizovačke toplice, kapaciteta 205 postelja su još uvijek u stečaju.

Vidljiva je i promjena u strukturi, pa je tako ostvareno gotovo 6% manje noćenja domaćih gostiju što je posljedica opće recesije, ali i čak 20% povećanje stranih gostiju što znači da je udio "pravih" turista sve veći (Kod domaćih turista, značajan je udio radnika i drugih poslovnih gostiju koji u Osječko-baranjsku županiju ne dolaze iz turističkih razloga).

Tablica 5. Podaci o broju turista i broju noćenja tijekom 2005.-2013. godine na području Osječko-baranjske županije

	TURISTI			NOĆENJA		
	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno
2005.	47.783	14.868	62.651	113.063	30.711	143.774
2006.	59.162	17.151	76.313	125.098	38.265	163.363
2007.	65.118	19.606	84.724	137.252	39.604	176.856
2008.	69.765	19.621	89.765	151.414	37.512	188.926
2009.	58.870	19.512	78.382	139.741	47.681	187.422
2010.	52.465	19.284	71.749	118.283	40.978	159.261
2011.	56.573	21.124	77.697	127.704	46.188	173.892
2012.	52 005	22 368	74 373	122 156	45 966	168 122
2013.	51 252	23 925	75 177	114 908	55 044	169 952

Izvor: Državni zavod za statistiku

Hoteli i ostali smještajni kapaciteti na području Osječko-baranjske županije

Tablica 6. Hoteli i ostali smještajni objekti

r.b.	Naziv objekta	kategorizacija	Mjesto	Broj ležaja
1.	Hotel Osijek	****	Osijek	260
2.	Hotel Waldinger	****	Osijek	31
3.	Hotel Patria	****	Beli Manastir	80
4.	Hotel Blaža	***	Đakovo	46
5.	Hotel Đakovo	***	Đakovo	50
6.	Hotel Silver	***	Osijek	50
7.	Hotel Vila Ariston	***	Osijek	21
8.	Hotel Millennium	***	Osijek	20
9.	Hotel Drava	***	Osijek	18
10.	Hotel Villa Valpovo	****	Valpovo	68
11.	Hotel Slavona	***	Donji Miholjac	13
12.	Hotel Central	**	Osijek	60
13.	Hotel Park	***	Našice	100
14.	Hotel Termia	**	Bizovac	205
15.	Hotel Toplice	*	Bizovac	90
UKUPNO (HOTELSKI KAPACITETI U OBŽ)				1.112
UKUPNO (OSTALE VRSTE SMJEŠTAJNIH KAPACITETA)				cca 1.000
UKUPNO (SMJEŠTAJNI KAPACITETI U OBŽ)				cca 2.100

Izvor: TZ Osječko-baranjske županije

6. PROMET U FUNKCIJI RAZVITKA TURIZMA

Turizam i promet nedjeljivo su povezani jer je turizam ostvariv jedino uz privremenu promjenu mjesta boravka osoba koje u njemu sudjeluju, a za to je nužno koristiti neku vrstu prometnog sredstva. Nije stoga čudno da se turizam kao masovna pojava javlja gotovo istovremeno s razvojem prometnih sustava koje takav prijevoz omogućava. Što više, razvojni pragovi turizma podudaraju se s razvojnim pragovima pojedinih vrsta prometa. Slično se može očekivati i u budućnosti, pa je nužno razvitak prometa i turizma planirati u suglasju. Turizam se više ne događa samo u nekim izabranim mjestima, nego turističke destinacije postaju sve regije u Republici Hrvatskoj.

6.1. Cestovni promet

Županija se nalazi u Euroregiji Dunav-Drava-Sava. U skoroj budućnosti kroz Županiju će prolaziti TEM (Transeuropean Motorway), nazvan "koridor Vc" kao euroregionalna poveznica na prometnom pravcu Baltik-Srednja Europa-Jadran.

Županija ukupno ima 1.669 km cesta, od čega 479 km državnih, 643 km županijskih i 547 km lokalnih cesta, željezničke pruge se obnavljaju i moderniziraju. Riječni promet je nedovoljno zastupljen u odnosu na druge prometne grane, iako je to najrentabilniji i ekološki najprihvatljiviji oblik prijevoza. Cestovni promet zbog svojih karakteristika koje omogućuju veliku slobodu kretanja putnicima u realizaciji turističkih tijekova ima najznačajniju ulogu.

Za razvoj regije važna je povezanost cestovnom infrastrukturom prema zapadu autocestom i podravskom magistralom, te na sjever cestom prema Mađarskoj, i na jug prema Federaciji Bosni i Hercegovini, kao i željezničkim prugama. Koridor V/C, prolazi kroz najrazvijeniji dio slavonsko-baranjske regije. U neposrednom utjecaju autoceste nalazit će se područja gradova Beli Manastir, Osijek, Vinkovci, Đakovo i Slavonski Brod. Izgradnjom ove autoceste Slavonija i Baranja dobiva mogućnost uključenja u glavne europske prometne tokove, odnosno u globalni europski gospodarski sustav. U 2007. godini otvorena je dionica Đakovo - Sredanci, a dovršetak radova na dionici Đakovo-Osijek planiran je do 31.03. 2009. godine. Preostali su radovi (završni sloj asfalta, postavljanje signalizacije)

Cestovni prijevoz putnika

Najveći prijevoznik putnika u cestovnom prijevozu u Županiji je Panturist d.d. Osijek. Posebni linijski prijevoz, ugovorni prijevoz radnika i učenika, slobodni prijevoz i ekskurzije, najam autobusa, organiziranje izleta, ljetovanja i zimovanja sastavni su dio njihove ponude usluge. Panturist d.d. Osijek ima redovite linije za sve veće gradove u Francuskoj, Njemačkoj, Švicarskoj i Srbiji.

Tablica 7. Podaci o cestovnom prijevozu putnika

	Broj autobusa	Prevezeni putnici	Prijeđeni kilometri	Nove linije	Novokupljen i autobusi
2006.	133	-	12.717.890	Osijek↔Mostar Osijek↔Doboj	3
2007.	129	1.990.000	12.487.000	nije bilo novih linija	14
2008.	128				9
2009.	121	1.720.000	11.144.000	Šibenik↔Beograd Osijek↔Pula	12
2010.	113	1.535.048	9.797.000	Split-(Zagreb)- Pariz Osijek↔Rovinj	11
2011.	119	1.490.000	9.666.352		9
2012.	122	1.470.000	8.917.322		3
2013.	120	1.700.000	8.761.417		4

Izvor: Panturist Osijek

6.2. Željeznički promet

Zbog svog položaja Hrvatska, odnosno Slavonija i Baranja, nalazi se na raskrižju prometnih tokova. Kako ostale zemlje koje su u tranziciji ulažu znatna sredstva za modernizaciju svojih željeznica, tako i Hrvatska mora obnoviti i modernizirati postojeću infrastrukturu željezničkog prometa. Modernizacija se prije svega treba odnositi na obnovu donjeg postroja pruge kako bi se komercijalna brzina vlakova podigla i na elektrifikaciju pruga koje se nalaze na glavnim prometnim koridorima.

Putnički prijevoz Osijek

Županija i Hrvatske željeznice d.o.o. Zagreb potpisale su 12. listopada 2004. godine Ugovor o poslovnoj suradnji na realizaciji Projekta uvođenja brze željezničke linije Osijek-Đakovo-Slavonski Brod-Zagreb. Županija je za usluge promidžbe u svom Proračunu osigurala sredstava u iznosu 200.000,00 kuna. Navedenim Ugovorom Hrvatske željeznice su se obvezale da će u razdoblju od 12. prosinca 2004. godine do 9. prosinca 2006. godine voziti na relaciji Osijek-Đakovo-Slavonski Brod-Zagreb Osijek Inter City vlakove broj 550/551 pod nazivom "Slavonija".

Uvođenjem brze željezničke linije Osijek-Đakovo-Slavonski Brod-Zagreb, uključivanjem u promet novih nagibnih vlakova skratilo se vrijeme putovanja na navedenoj relaciji, odnosno bolje i brže se prometno povežalo istočnu Slavoniju sa samim središtem Hrvatske. Uveden je novi par vlakova (nove trase) na relaciji Osijek-Virovitica-Osijek, s polaskom iz Osijeka u 4.58 sati i povratkom iz Virovitice u 7,35 sati, te Osijek-Dalj s polaskom iz Osijeka u 15,35 i povratkom iz Dalja u 16,37 sati. Od novog voznog reda (14. 12. 2008. g.) puštena je u promet pruga Vinkovci - Osijek - Vinkovci s pet vlakova u odlasku i šest u dolasku u Osijek. U 2009. nije puštena u promet niti jedna nova željeznička linija. Od 12.12.2010. ukinut je putnički prijevoz na relaciji Bizovac - Belišće. Na relaciji Osijek-Vinkovci - Osijek uvedena su tri nova vlaka, s tim da idu izravno iz Županje (preko Vinkovaca), a jedan vozi izravno za Županju iz Osijeka. U 2011. od novog voznog reda (8. 12. 2011. g.) ukinuta su dva putnička vlaka na relaciji Osijek - Erdut - Osijek. U voznom redu tijekom 2012. godine nije bilo ukidanja niti uvođenja novih linija vlakova.

Stupanjem na snagu voznog reda 9. prosinca 2012. godine ukinuti su vlakovi 550/551 i 258/259. na relacijama Osijek - Zagreb - Osijek i Sarajevo - Budimpešta - Sarajevo. Razlozi ukidanja ovih vlakova vjerojatno su uvjetovani uštedama i nedostatkom voznih i vučnih sredstava. Posebno se to odnosilo na vlak 550/551 jer je ta vrsta vlaka (nagibni) bila nedostatna za redovito funkcioniranje i pokrivanje voznog reda na prugama HŽ Putničkog prijevoza. Posljedice ovih mjera odmah su se pokazale kroz pad broja otpremljenih putnika i ostvarenje prihoda. Postavlja se pitanje jeli se više dobilo ili izgubilo? Troškovi ovih vlakova su bili visoki i možda su postignuti efekti u uštedi, ali se izgubilo na prihodu. Vidljivo je da se broj putnika smanjio u 2013. g. za 12.9%, odnosno prihod za 12.3%.

Očito je da je došlo do smanjenja broja putnika i ostvarenog prihoda. Kolodvor Đakovo je najočitiji primjer jer mu se promet i više nego prepolovio. Njihovim putnicima nije dovoljno što imaju vezu za Zagreb u kolodvoru Strizivojna Vrpolje, jer su naučili voziti se izravnim i komfornim vlakom. Kolodvor Osijek također pokazuje smanjenje, ali u manjem obimu. Ukidanjem ovog izravnog vlaka za Zagreb osječki putnici imaju za tu destinaciju drugi vlak "Podravku". Vlak za Budimpeštu i Sarajevo povezivao je dvije susjedne nam države. Njime su se naročito koristili studenti i građani Baranje prema Budimpešti, te studenti i ostali putnici iz sjevernog dijela Bosne i Hercegovine.

Jedinice lokalne samouprave i Županija, također su negodovali zbog ukidanja ova dva vlaka koja su bila veoma značajna u povezivanju ove sredine sa Zagrebom, te metropolama iz susjednih država.

Tablica 8. Pregled po relacijama vožnje

<i>Pruga Osijek - Beli Manastir</i>	
6201 ukinut, polazak je bio iz Belog Manastira u 4.21	
Subotom do 24.04. prometovalo je 21 vlak, a sada 12 vlakova	
Nedjeljom i blagdanom do 24.04.2014. prometovalo je 14 vlakova, a sada 8 vlakova.	
<i>Osijek - Strizivojna Vrpolje</i>	
Subotom je prometovalo 9 vlakova, a sada 8 vlakova	
Nedjeljom i blagdanom prometovalo je 6 vlakova , a sada 4 vlaka	
<i>Strizivojna Vrpolje - Sl.Šamac</i>	
Na relaciji Strizivojna Vrpolje - Sl.Šamac supstitucija autobusom od 24.4.2014.godine	
<i>Osijek - Našice -Zagreb</i>	
Vlak 980 polazak iz kolodvora Osijek u 23.48 ne prometuje u dan Pe/Su, Su/Ne i dan prije blagdana/blagdan	
Samo 2 vlaka na relaciji Osijek - Našice ne voze više u dan subota, nedjelja i blagdan	
<i>Osijek - Erdut</i>	
Ukinuta su 4 vlaka, imamo samo 6 vlakova na toj relaciji, a nijedan ne prometuje u dan subota, nedjelja i blagdan.	
<i>Osijek - Vinkovci</i>	
Subotom je prometovalo 14 vlakova, a sada 12 vlakova	
Nedjeljom i blagdanom prometovalo je 12 vlakova, a sada 8 vlakova	

Izvor: Bivša regionalna jedinica Osijek, koja je sada u RJ Vinkovci

Tablica 9. Pregled prijevoza putnika u željezničkom prometu

	Prevezeno putnika	U unutarnjem prometu	U međunarodnom prometu	Putnički kilometri
2003.	849.426	845.080	4.346	38.156.324
2004.	387.126	384.348	2.778	18.458.452
2005.	1.003.446	997.609	5.837	34.537.632
2006.	992.048	986.283	5.765	45.467.146
2007.	971.044	964.997	6.047	42.811.108
2008.	986.179	978.804	7.375	43.724.375
2009.	1.275.336	1.268.080	7.256	56.114.784
2010.	1.168.282	1.160.663	7.619	52.572.690
2011.	1.221.217	1.213.573	7.644	56.175.982
2012.	1.221.217	1.213.573	7.644	56.175.982
2013.	1.116.225	1.114.747	1.478	47.948.976

Izvor: Podaci o otpremljenim putnicima za bivšu regionalnu jedinicu Osijek, koja je sada u RJ Vinkovci

6.3. Riječni promet

Rijeke Drava i Dunav predstavljaju važnu riječnu prometnicu uzvodno prema Srednjoj Europi i na istok prema Crnom moru. Rijeka Drava ima status međunarodnog plovnog puta od ušća do Osijeka (23 km). S obzirom na međunarodne konvencije, gdje su definirani uvjeti koje plovni put mora zadovoljiti da bi dobio takav status, potrebno je stalno ulaganje u održavanje plovnog puta. U 2003. godine osnovana je Agencija za plovne putove, koja ima zadaću da plovne putove u Hrvatskoj osposobi za plovidbu i najsuvremenijih plovila.

Riječni promet je trenutno najjeftiniji i ekološki najprihvatljiviji oblik prometa. Uređenjem plovnih putova i lučke infrastrukture veliki dio protoka roba preusmjerio bi se na rijeke. Oživljavanje riječnog prometa povlači za sobom i razvoj kombiniranog prometa u koji su uključene sve prometne

grane. Optimalizacija, projektiranje i izgradnja putničko-riječnog graničnog ulaza kod Batine i kod ušća Drave u Dunav (Aljmaša) s pristaništem i carinskom (graničnom) službom nameće se kao uvjet ako se žele iskoristiti zemljopisne prednosti i osigurati mogućim turistima dolazak vodenim putem.

Pristaništa u Batini i Aljmašu bit će vrata za ulaz u Županiju sa svim vidovima turizma koja ona može pružiti. Županija postaje vrlo atraktivna destinacija velikih riječnih "Cruiser-a" na liniji putničkih brodova Beč, Budimpešta, Crno More, a u sklopu europskog koridora riječnih plovnih putova od Rostoka do Varne.

6.4. Zračni promet

Zračna luka Osijek-Klisa je međunarodna zračna luka, nalazi se na državnoj cesti D2 Osijek-Vukovar, dvadeset km jugoistočno od centra Osijeka, te 18 km zapadno od Vukovara. Ima jednu uzletno-sletnu stazu duljine 2500 m i širine 45 m, stajanku za zrakoplove veličine 300 x 90 m sa obilježene četiri pozicije za parkiranje zrakoplova tipa A319/320 i svu potrebnu opremu koja omogućava prihvat i otpremu zrakoplova do i uključujući kodne oznake D (npr. MD 11, B707, A310), odnosno zrakoplova do uključivo VII vatrogasne kategorije. U određenim uvjetima moguć je prihvat i otprema i zrakoplova kodne oznake E (npr. B747-400 u cargo verziji, za koji je osigurana potrebna oprema). Po svojim karakteristikama, Zračna luka Osijek ima kodnu oznaku 4D prema klasifikaciji ICAO-a. Zračna luka Osijek je operativna tijekom 24 sata.

S aspekta putničkog prometa koriste se kapaciteti putničke zgrade čija je prvobitna površina od 1300 m² uvećana za dio dogradnje na prostoru odlazećeg gate-a od cca 200 m², kako bi ispunila zahtjeve zrakoplovnih kompanija. Putnička zgrada sa instaliranim sustavima i opremom omogućava protok od 200 do 400 putnika na sat, odnosno 100 000 do 150 000 putnika godišnje.

Tijekom 2014. godine putnička zgrada će se proširiti sukladno schengenskim zahtjevima, odnosno dodatno će se osposobiti domaći odlazni i dolazni gate (uz međunarodni dolazak i odlazak), sa svim pratećim sadržajima (kancelarije za policiju i carinu, apartmani za odmor posada, restoran i dr.)

Tijekom ljetne sezone prošlih godina postojale su redovne putničke linije za Split i Dubrovnik ili Zagreb. Redoviti međunarodni putnički promet započeo je 14. ožujka 2008. godine kada je zrakoplovna tvrtka Germanwings uspostavila 2 x tjedno letove kojima je povezala Osijek sa Köln-om (Njemačka), dok je od 2009. godini putnicima na raspolaganju bila 2x tjedno linija Osijek - Frankfurt/Hahn zrakoplovima Boeing 737-800 irske niskotarifne zrakoplovne kompanije Ryanair.

Tablica br 10. Ukupni putnički promet 2010.-2013.g.

UKUPNO 2010.	Vrsta prometa		Putnika	Operacija zrakoplova
domaći	-redovni	2.012	38	
	-neredovni	430	351	
međunarodni	-redovni	14.242	100	
	-neredovni	4.143	295	
ukupno			20.827	792
UKUPNO 2011.	Vrsta prometa		Putnika	Operacija zrakoplova
domaći	-redovni	2.686	48	
	-neredovni	419	1.026	
međunarodni	-redovni	18.300	124	
	-neredovni	689	314	
ukupno			22.094	1.512

UKUPNO 2012.	Vrsta prometa		Putnika	Operacija zrakoplova
	domaći	-redovni	1.391	24
		-neredovni	49	1.341
	međunarodni	-redovni	0	0
		-neredovni	755	271
ukupno		2.195	1.636	
UKUPNO 2013.	Vrsta prometa		Putnika	Operacija zrakoplova
	domaći	-redovni	3.046	139
		-neredovni	25	688
	međunarodni	-redovni	0	0
		-neredovni	418	428
ukupno		3.489	1.255	

Izvor: Zračna luka Osijek

Osim redovitog prometa, zračna luka redovno prihvaća charter letove i letove poslovne i generalne avijacije, vidljivo u tablici 10. - neredovni promet, te svojim individualnim pristupom svakom korisniku omogućuje kvalitetnu i brzu uslugu. U 2012. g. i 2013. nije bilo međunarodnog putničkog prometa sa zrakoplovnom tvrtkom Ryanair, tako da je vidljiv značaj pad ukupnog broja putnika. Povećanje broja operacija zrakoplova rezultat je što je Zračna luka Osijek potpisala komercijalne ugovore sa zrakoplovnim tvrtkama koje na zračnoj luci obavljaju školovanje pilota.

Redovni promet u 2013. se odvijao zrakoplovnom tvrtkom Croatia Airlines tijekom ljetnih mjeseci i zrakoplovnom tvrtkom Trade Air za Zagreb od kraja rujna 2013. godine.

Croatia Airlines je od mjeseca lipnja do početka rujna zrakoplovima DASH8-Q400 sa 76 putničkih mjesta na letovima za Split (1x tjedno - četvrtkom) i Dubrovnik (1x tjedno - srijedom) prevezla 2.495 putnika s popunjenošću zrakoplova oko 60%. Statistika broja putnika i izvršenih operacija sa zrakoplovnom tvrtkom Croatia Airlines prikazana je u donjim tablicama.

Tablica br.11. Letovi Croatia Airlines na ZL Osijek 2013.g. za Split i Dubrovnik

mjesec	putnika			izvršene operacije			popunjenost %	
	iskrcano	ukrcano	ukupno	slijet.	polijet.	ukupno	dol.	odl.
lipanj	129	218	347	6	6	12	28,29	47,81
srpanj	416	534	950	9	9	18	60,82	78,07
kolovoz	599	450	1.049	9	9	18	87,57	65,79
rujan	117	32	149	2	2	4	76,97	21,05
UKUPNO	1.261	1.234	2.495	26	26	52	63,82	62,45

Izvor: Zračna luka Osijek

Tablica br. 12. Usporedba prometa Croatia Airlines-a 2013.g. sa 2012.g.

	INDEX 2013./2012.			INDEX 2013./2012.				
	putnika			izvršene operacije			popunjenost	
	iskrcano	ukrcano	ukupno	slijet.	polijet.	ukupno	dol.	odl.
lipanj	1,90	1,93	1,92	3,00	3,00	3,00	0,63	0,64
srpanj	1,41	1,44	1,43	1,80	1,80	1,80	0,79	0,80
kolovoz	2,12	2,30	2,19	2,25	2,25	2,25	0,94	1,02
rujan	2,49	1,68	2,26	2,00	2,00	2,00	1,24	0,84
UKUPNO	1,82	1,76	1,79	2,17	2,17	2,17	0,84	0,81

Izvor: Zračna luka Osijek

Promjenom uprave društva- menadžmentom Zračne luke Osijek polovinom lipnja 2012.g. došlo je do zaokreta u strateškom upravljanju kroz novi pristup dugoročnih ciljeva koji će biti realizirani novim taktičkim i operativnim pristupima i ponudama Zračne luke Osijek u domaćem i međunarodnom prometu. Jedna od najvećih zaokreta u postavljanju ciljeva Zračne luke Osijek je revitalizacija zračne luke u smislu uvođenja novih linija i destinacija u domaćem i međunarodnom prometu, koje su jedna od nužnih pretpostavki razvoja turizma Osječko-baranjske županije i bolje prometne povezanosti s emitivnim i receptivnim turističkim tržištem ne samo unutar naše države već i umreženost s emitivnim i receptivnim turističkim tržištem Europske Unije.

Odlukom Vlade RH od 8. studenog 2012.g. utvrđuje se obveza obavljanja domaćeg linijskog zračnog prijevoza za razdoblje 2013-2015 g. i to na sljedećim linijama: Osijek-Split-Osijek, Osijek-Zagreb-Osijek cijele godine i tijekom ljetne sezone Osijek-Dubrovnik-Osijek, s mogućnošću povezivanja Rijeke i Pule.

Uvođenje domaćih redovitih linija odnosno oživljavanje prometa sa Zračne luke Osijek PSO obvezom obavljanja linijskog zračnog prijevoza u skladu je s ciljevima politike regionalnog razvoja kojom se želi pridonijeti gospodarskom rastu i razvoju Republike Hrvatske sukladno načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućiti jačanje konkurentnosti i realizacije razvojnih potencijala.

Navedenim se posebno nastoji osigurati povezanost lokalnih i regionalnih razvojnih potreba s prioritetima razvoja središnje razine; osigurati potporu slabije razvijenim područjima za povećanje i optimalno korištenje vlastitog razvojnog potencijala otklanjanjem uzroka razvojnih teškoća; osigurati odgovarajuće mjere za ravnomjeran i održiv razvoj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u pograničnom području, odnosno u području uz državnu granicu te poticati prekograničnu suradnju.

Zračna luka Osijek je tijekom pregovora 2013. uspjela ponovno uspostaviti redovite međunarodne putničke linije od početka ljetnog reda letenja 2014. godine (4. travanj 2014.), kada kreće redovita putnička linija Ryanaira Osijek - London, dva puta tjedno, ponedjeljkom i petkom, zrakoplovima B737-800 (189 sjedala).

Početak ovih linija će doprinijeti razvoju međunarodno prepoznatljivih i traženih turističkih proizvoda na našem području, te se uz ovaj kapacitet putničkih sjedala, uz dobru i kvalitetnu promidžbu na tržištu Velike Britanije može ostvariti veliki broj noćenja na području grada Osijeka i Osječko-baranjske županije, prvenstveno gostiju iz Velike Britanije. Preduvjet je definiranje turističkog proizvoda (gastro i eno ponuda, Kopački rit (promatrači ptica), seoski turizam...) te kroz suradnju naših i britanskih putničkih agencija ponuditi kvalitetne aranžmane i započeti projekt koji bi u budućem razdoblju donio veliku korist cijelom području.

Ova linija će doprinijeti da Zračna luka Osijek postane prevaga i kotač zamašnjak ekonomskom rastu Grada Osijeka i Osječko- baranjske županije te je ujedno i jedina mogućnost privlačenja turista iz Velike Britanije jer jer drugim prometnim sredstvima nerealno očekivati dolazak ovih gostiju.

Razvoj zračnog putničkog prometa sa Zračne luke Osijek, nove linije i destinacije znače bolju povezanost i dostupnost, ali i unapređenje turističkog proizvoda Županije, doprinos promociji turizma kontinentalne Hrvatske, regije i destinacija te povećanje dolazaka i noćenja turista i posjetitelja. Istovremeno se obogaćuje turistička ponuda te dodatno razvijaju kulturni, zabavni, športski i drugi programi i destinacije.

6.5. Vožnja biciklom

Vožnja biciklom kroz prirodu je uvijek izvanredan i neponovljiv doživljaj. Mnoge staze već postoje: dunavski i dravski nasipi, prosjeci kroz šume i sporedne seoske ceste. Izgradnja biciklističke

staze u podnožju nasipa ceste Osijek-Bilje u dužini od 4,7 km je potaknuta od Općine Bilje, a izgradnja je započela u travnju 2004. godine, te je dovršena tijekom 2006.

Biciklističke rute/staze danas predstavljaju puno više od same rekreacije i načina putovanja. Rute su preduvjet za razvoj ekološkog turizma, predstavljaju infrastrukturu koja povezuje regije, putovanje biciklom smanjuje količinu štetnih plinova za razliku od motornih vozila, promovira se aktivan odmor i kretanje građana koje u konačnici ima za rezultat povećanu kvalitetu življenja. Biciklističke rute povezuju prirodne i kulturne vrijednosti, te također kroz korištenje smještajnih i gastronomskih specijaliteta korisnici upoznaju lokalne običaje i tradiciju.

Upravo zbog ovih razloga biciklističke rute postale su "trend" u Europskoj uniji te se potiče sufinanciranjem kroz Europske fondove. Mreže biciklističkih ruta najčešće se uređuju duž manje frekventnih prometnica, duž postojećih biciklističkih staza, šumskih prosjeka i vodenih obrambenih nasipa. Sve je češće uspostavljanje dugačkih ruta kao što je npr. Dunavska ruta koja se proteže duž rijeke Dunav ili kao npr. Panonskog puta mira koji povezuje Osijek (HR) i Sombor (SRB) i prolazi kroz najvrjednija prirodna područja Srednjeg Podunavlja. Uz međunarodne rute poželjan je razvoj lokalnih ruta koje su razlog "zaustavljanja" turista. Biciklističke rute ulaze u turističku ponudu područja te su dio vikend, jednodnevnih i višednevnih programa koji se organiziraju na lokalnu.

Koristeći baranjske biciklističke staze, dolaskom na dravski nasip, biciklisti mogu nastaviti istim na zapad prema Donjem Miholjcu i Mađarskoj. Biciklističke staze mogu se spojiti s mrežom biciklističkih staza ostalih županija uz Dravu i Muru, i stazama u Sloveniji i Austriji. Time će se dobiti europska turistička biciklistička transverzala. Inicijator projekta "Biciklističke staze duž Dunava", od izvora do Delte, je GTZ - Njemačko društvo za tehničku suradnju, koje u više od 130 zemalja svijeta realizira razvojne programe i projekte s ciljem poboljšanja uvjeta življenja. "Turizam duž rijeke Dunav" međunarodni je projekt koji je iniciralo GTZ (German Organization for Technical Cooperation), uz potporu njemačkog ministarstva gospodarstva, a koji je ove godine dobio i potporu Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka Republike Hrvatske.

U nizu mogućnosti koje pruža rijeka Dunav, posebno se ističe cikloturistička staza duž riječnog toka. Riječ je o jednoj od omiljenih europskih destinacija cikloturista iz Njemačke i Austrije te djelomično Mađarske. Projekt je iniciran ciljem da se kroz proširenje turističke ponude potakne regionalni i lokalni razvoj područja uz rijeku Dunav, uz istovremeno uključivanje i umrežavanje postojećih turističkih i ostalih potencijala. Projekt je pokazao dobre rezultate kroz otvaranje značajnog broja "Bike & Bed" smještaja u općini Bilje, značajnim povećanjem broja noćenja na području općine Bilje kao i nastavkom realizacije drugih projekata s područja biciklizma kao što su:

- *Dravska biciklistička ruta* - projekt se nadovezuje na Dunavsku biciklističku rutu i očekuje se njegova provedba, a u Osječko-baranjskoj županiji uključeni su gradovi Belišće, Donji Miholjac i Valpovo, te njihove turističke zajednice.

Ova ruta nadograđuje Drava bike tour i povezuje ju s Panonskim putem mira. Proteže se od Belišća s lijeve strane Drave krunom nasipa do Osijeka. Početak je u Belišću ispred Dravskog mosta na lokaciji gdje je postavljena i mapa svih ruta županije. Staza se dalje kreće preko mosta pa krunom nasipa uz lijevu obalu Drave. Ruta ovim dijelom Drave prolazi kroz Dravske šume i buduće zaštićeno područje Biosferni rezervat Mura - Drava - Dunav. Korisnici će moći uživati u "zelenom" okruženju očuvanih šuma, često susretati ptice i krupnu divljač (jelensku, srneću i divlje svinje). Mnoge od ugroženih vrsta nalaze se na tom području što dodatno povećava atraktivnost rute. Ruta završava na desnoj obali Drave ispred Dravskog mosta u Osijeku (kod Tvrđe). Na ovoj lokaciji također će biti postavljena mapa svih ruta. Od mosta kod Tvrđe ruta će dalje nastaviti duž Drave šetalištem prema streljani Pampas. Kod streljane će proći ispod mosta te nastaviti dobro uređenom šumskom prosjekom prema vikend naselju na ušću Karašice. Od ušća staza se kreće Karašicom do Petrijevaca i dalje prometnicom prema Belišću. Nakon 3 km skreće desno prema vikend naselju Nehaj od kojeg dalje preko Narda uz Dravu ide do Belišća. Ruta se naslanja najvećim dijelom na Dravu što će predstavljati posebnu atrakciju zbog prirodnih zanimljivosti.

- *Panonski put mira od Osijeka do Sombora* - nositelji projekta Ekološko društvo "Zeleni Osijek" koji su u sklopu projekta označili stazu i postavili edukativne karte za bicikliste duž staze;

U Baranjskom Petrovom Selu s Drava bike tour-om bi se trebala spojiti ruta Panonski put mira. Ruta će se dalje kretati kroz Petlovac do Belog Manastira. U gradu će se razdvojiti na dvije dionice. Jedna će ići desno pored Karanca, a druga lijevo na nasip duž rijeke Karašice. Od Karanca će se Panonski put mira popeti na Bansko brdo do odašiljača gdje se nalazi najljepši pogled na Baranju. Na ovoj lokaciji uredit će se odmorište i osmatračnica. Dalje se ruta kreće kroz vinograde, surduke i šumske prosjeke prema Zmajevcu. Ova dionica Panonskog puta mira kroz tehnički i fizički najzahtjevniju dionicu povezat će Karanac i Zmajevac, dva turistički najrazvijenija sela u Baranji. Desni ogranak će se spojiti na postojeću rutu Panonskog puta mira. Lijevi ogranak će se kretati nasipom i lijevim obronkom Banskog brda. Lijevi ogranak je izuzetno zanimljiv za one bicikliste koji će nastaviti dalje Dunavskom rutom prema Mađarskoj ili dalje Panonskim putem mira prema Srbiji. Prolazi će većinom izvan naselja te predstavljati pravi užitak za ljubitelje prirode.

- *Biciklistička ruta Drava bike tour: dionica Osijek - Erdut - Osijek*

Ruta će se početi kod Dravskog mosta (Tvrđa) i naslanjati se na Dunavsku rutu do Sarvaša. U Sarvašu će skrenuti lijevo te nastaviti zemljanim putem kroz šumu pored Drave do vikend naselja na ušću. Na ovom mjestu je ušće Drave u Dunav, a s druge strane Drave je PP Kopački rit. Ruta se dalje kreće do Aljmaša te nastavlja cestom do Erduta. U Erdutu prolazi pored kule na kojoj se korisnici mogu zaustaviti i na kojoj će se urediti vidikovac. Na ovom mjestu izuzetno je lijep pogled na Dunav. Nakon kule ruta se spušta niz surduk do Dunava te nastavlja uz Dunav. Kod mosta koji je i carina ruta se uspinje do magistralne ceste te se vraća prema Osijeku. Ova dionica rute će biti posebno zanimljiva u vrijeme Velike Gospe kada veliki broj hodočasnika dolazi u Aljmaš.

- *Osijek - Našice - Đakovo - Osijek*

Ruta počinje kod Dravskog mosta (Tvrđa) i kreće se biciklističkim stazama prema Čepinu. U centru Čepina skreće desno i Preko Čepinskih Martinaca, Čokadinaca, Poganovaca i Budimaca dolazi do Podgorača. U Podgoraču se razdvaja u tri smjera, prema Našicama desno, lijevo prema Đakovu i ravno prema jezeru Borovik. Desni ogranak se završava u Našicama pored Dvorca Pejačević. U povratku ruta skreće do jezera Lapovac gdje je poznato Našičko izletišta. Staza dalje preko Vukojevaca neasfaltiranim putem ide do jezera Borovik. Ovo poznato izletišta mjesto je gdje se posjetitelji mogu u ljetnim mjesecima okupati i kampirati. Od Borovika rute ide u dva smjera. Lijevi preko Podgorača prema Osijeku, a desni preko Mandićevca prema Đakovu. U Đakovu ruta obilazi najvrjednije znamenitosti - Đakovačku ergelu, katedralu, Đakovačke vezove. Ruta se od Đakova preko Osijeka vraća preko Tomašanaca, Gorjana, Krndije, Čepinskih Martinaca prema Osijeku.

Uprava za sustav turističkih zajednica i selektivne oblike turizma podržava ovaj projekt koji omogućava razvoj turizma kao gospodarske perspektive Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije te daje značenje Dunavu kao simbolu europskog ujedinjenja i proširenja Europske Unije u jugoistočnoj Europi.

7. TURISTIČKA ZAJEDNICA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

7.1. Izvješće o radu za 2013. godinu

Turističke zajednice osnivaju se radi promicanja i unapređenja turizma Republike Hrvatske i gospodarskih interesa pravnih i fizičkih osoba koje pružaju ugostiteljske i druge turističke usluge ili obavljaju drugu djelatnost neposredno povezanu s turizmom na način da upravljaju destinacijom na razini za koju su osnovane.

Sustav turističkih zajednica čine: turističke zajednice mjesta, turističke zajednice općina, turističke zajednice gradova, turističke zajednice područja, turističke zajednice županije, Turistička zajednica Grada Zagreba i Hrvatska turistička zajednica.

Turistička zajednica se obvezno osniva kao:

1. turistička zajednica općine ili grada na čijem je području najmanje jedno naselje razvrstano u A ili B turistički razred,
2. turistička zajednica područja za područje na kojem nisu osnovane turističke zajednice općina i gradova,
3. Turistička zajednica Grada Zagreba za područje Grada Zagreba,
4. turistička zajednica županije za područje županije,
5. Hrvatska turistička zajednica za područje Republike Hrvatske.

Pod uvjetima propisanim Zakonom o turističkim zajednicama, turistička zajednica može se, uz prethodnu suglasnost Ministarstva turizma, osnovati kao:

1. turistička zajednica općine ili grada za područje općine ili grada na kojem ni jedno naselje nije razvrstano u A ili B turistički razred,
2. kao turistička zajednica mjesta za područje jednog naselja razvrstanog u A turistički razred.

U slučaju osnivanja neobvezne turističke zajednice, općina ili grad osiguravaju sredstva za financiranje rada turističke zajednice.

Zadaci turističke zajednice županije su sljedeće:

1. promocija turističke destinacije na razini županije samostalno i putem udruženog oglašavanja,
2. upravljanje javnom turističkom infrastrukturom danom na upravljanje od strane županije,
3. sudjelovanje u definiranju ciljeva i politike razvoja turizma na nivou županije u svezi s politikom planiranja razvoja turizma na nacionalnom nivou,
4. izrada planova razvoja turizma na nivou županije,
5. promocija turističke ponude županije u zemlji i inozemstvu u koordinaciji s Hrvatskom turističkom zajednicom,
6. obogaćivanje ukupne turističke ponude županije i kreiranje novih proizvoda turističke regije, a poglavito u selektivnim oblicima turizma (seoski, kulturni, zdravstveni turizam i dr.),
7. pružanje stručne i svake druge pomoći turističkim zajednicama s područja županije u pitanjima važnim za njihovo djelovanje i razvoj, te poticanje i pomaganje razvoja turizma na područjima koja nisu turistički razvijena,
8. koordinacija djelovanja i nadzor izvršavanja ciljeva i zadaća turističkih zajednica općina i gradova s područja županije,
9. sudjelovanje u izradi planova razvoja turizma i strateškoga marketinškog plana hrvatskog turizma,
10. poticanje, očuvanje, unapređivanje i promicanje svih postojećih turističkih resursa i potencijala, te turističke ponude županije,

11. prikupljanje i tjedna i mjesečna obrada podataka o turističkom prometu i svih drugih podataka bitnih za praćenje izvršenja postavljenih ciljeva i zadaća (zbirno izvješće općina i gradova),
12. obavljanje informativnih poslova u svezi s turističkom ponudom,
13. izrada polugodišnjih i godišnjih izvješća, analiza i ocjena ostvarenja programa rada i financijskog plana turističke zajednice županije,
14. ustrojavanje jedinstvenog turističkog informacijskog sustava, sustava prijave i odjave turista i statističke obrade prema turističkim zajednicama nižeg ustroja i Hrvatskoj turističkoj zajednici,
15. objedinjavanje zajedničkih razvojnih projekata turističkih zajednica općina i gradova, te turističkih zajednica područja od značaja za županiju,
16. obavljanje i drugih poslova propisanih ovim Zakonom ili drugim propisom.

Turistička zajednica Osječko-baranjske županije ima tri zaposlena i to:

- Direktor Turističkog ureda,
- Stručni suradnik i
- Administrativni referent.

Turistički ured prikuplja i obrađuje podatke turističkih zajednica nižeg ustroja, te svojih članica i surađuje i provodi akcije i projekte Glavnog ureda Hrvatske turističke zajednice, uključuje se u projekte Ministarstva turizma i ostalih ministarstava prema potrebi, te EU projekte u suradnji s Osječko-baranjskom županijom.

Turistički ured svakodnevno surađuje sa stručnim službama Osječko-baranjske županije, ali i s ostalim gradovima i općinama s područja Osječko-baranjske županije.

Na području Osječko-baranjske županije djeluje 11 lokalnih turističkih zajednica i to:

- 6 gradskih:
  - TZ Grada Osijeka,
  - TZ Grada Đakova,
  - TZ Grada Našica,
  - TZ Grada Donjeg Miholjca,
  - TZ Grada Valpova i
  - TZ Grada Belišća.
- 1 područna:
  - TZ područja Baranje (Beli Manastir i općine Popovac, Petlovac, Kneževi Vinogradi, Čeminac, Darda i Jagodnjak).
- 4 općinske:
  - TZ Općine Bilje,
  - TZ Općine Bizovac,
  - TZ Općine Erdut i
  - TZ Općine Draž.

Sve lokalne turističke zajednice, Turistički ured Osječko-baranjske županije obavještava i uključuje u svoje projekte i aktivnosti, te ih obavještava o projektima, natječajima i aktivnostima Osječko-baranjske županije, Hrvatske turističke zajednice, Ministarstva turizma i drugih ministarstava.

Turistički ured priprema materijale za sjednice Tijela Zajednice, te surađuje sa stručnim službama Osječko-baranjske županije u izradi izvješća o stanju turizma u Osječko-baranjskoj županiji.

Posebno važnu ulogu Turistički ured ima u savjetodavnom i administrativnom smislu u natječaju za turistički nerazvijena područja Hrvatske turističke zajednice, gdje su turističke zajednice s područja Osječko-baranjske županije dobile 542.685,00 kuna.

Tablica broj 13. Projekti turističkih zajednica na području OBŽ

R.br.	Turistička zajednica	Naziv projekta	Iznos
1.	TZ Baranje	Prometni projekt turističke signalizacije za općinu Kneževi Vinogradi	47.425,00
2.	TZ Baranje	Baranjski mitovi i legende	12.360,00
3.	TZ Baranje	Šator za manifestacije opremljen podnicom za potrebe organizacije manifestacija na području Baranje (općine Popovac, Petlovac, Kneževi Vinogradi; Čeminac, Jagodnjak, Darda i grad Beli Manastir)	50.000,00
4.	TZ G Belišće	Izrada i/ili ažuriranje alata e-marketinga TZ (QR kod)	16.000,00
5.	TZ O Bilje	Izrada projekta turističke signalizacije za područje općine Bilje	9.000,00
6.	TZ O Bilje	Mobilna aplikacija Multimedijalni turistički vodič	20.000,00
7.	TZ O Bilje	Uređenje sadržaja na Biljskom jezeru	44.000,00
8.	TZ O Bilje	Prijevod web stranice TZO Bilje na engl, njem i mađ. jezik	12.500,00
9.	TZ G Donji Miholjac	Nabava štandova za potrebe održavanja manifestacija i događanja	18.000,00
10.	TZ O Draž	Izrada web sjedišta, mobilne aplikacije i multimedijalnog sadržaja	15.000,00
11.	TZ G Đakovo	Turistička signalizacija - Table dobrodošlice Grad Đakovo	46.000,00
12.	TZ G Đakovo	Izrada nove web stranice TZG Đakova	12.400,00
13.	TZ G Đakovo	Zeleno srce Đakova - Hortikulturno uređenje Grada Đakova	10.000,00
14.	TZ G Našice	Hortikulturno uređenje grada Našice	10.000,00
15.	TZ G Osijek	Virtualne šetnje gradom	35.000,00
16.	TZ G Osijek	Najljepši balkon i okućnica	20.000,00
17.	TZ G Valpovo	Nabava opreme (stolica) za održavanje manifestacija	36.000,00
18.	TZ G Valpovo	Postavljanje turističke signalizacije	20.000,00
19.	TZ G Belišće	Nabava opreme i rekvizita za održavanje događanja/manifestacija - drveni sklopivi štandovi, klupe i stolovi	15.000,00
20.	TZ G Belišće	Turistička/smeđa signalizacija sukladno pravilniku o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama - plan grada i prigradskih naselja na info panou u centru grada	16.000,00
21.	TZ G Donji Miholjac	Kruh naš domaći - Presentacije i edukacije pečenja kruha u krušnoj peći	48.000,00

22.	TZ G Donji Miholjac	Obnova i dopuna smeđe turističke signalizacije	10.000,00
23.	TZ G Valpovo	Prevođenje web stranice TZ Valpovo na engleski i njemački jezik	5.000,00
24.	TZ G Valpovo	Uređenje kružnog toka na ulazu u grad	15.000,00
		U K U P N O	542.685,00

Izvor: Turistička zajednica Osječko-baranjske županije

Dizajn vrijednosti

U smislu organizacije manifestacija, Turistička zajednica Osječko-baranjske županije najznačajnija sredstva uložila je u svoj kapitalni projekt:

- **5. Dani vina i turizma Osječko-baranjske županije.**

U 2013. godini, manifestacija je trajala više od mjesec dana, tj. održavale su se podmanifestacije po vinogorjima uz završnu manifestaciju koja je održana, prvi vikend u svibnju u osječkoj Tvrđi, a program je dopunjen:

- Sajmom antikviteta,
- Hrvatskim natjecanjem u kuhanju fiš-paprikaša,
- Izložbom vina Osječko-baranjske županije u Arheološkom muzeju;
- Dnevnim tamburaškim programom;
- Večernjim koncertom;
- Kuhanjem fiša i čobanca na Promenadi u organizaciji lovačkih i ribolovnih udruga.

Na završnoj manifestaciji u Tvrđi je sudjelovalo preko 200 izlagača, te ju je posjetilo preko 5.000 posjetitelja. Turistička zajednica Osječko-baranjske županije bila je suorganizator i Sajma lova, ribolova i seoskog turizma koji se u travnju održavao u Osijeku gdje su se, također, na preko 50 štandova brojni posjetitelji upoznali s ponudom Osječko-baranjske županije.

Turistička zajednica Osječko-baranjske županije poticala je i brojne manifestacije u cilju očuvanja kulturne baštine, ali i daljnjeg razvoja turističkih sadržaja jer upravo kroz manifestacije osiguravamo dodatno zadovoljstvo turista koji u tom razdoblju borave u našoj Županiji.

Turistička zajednica Osječko-baranjske županije sudjelovala je u programima zaštite okoliša kao komparativne prednosti naše Županije i regije u cijelosti. Provedena je i akcija izbora najboljih likovnih i literarnih radova u kategorijama dječjih vrtića i osnovnih škola, te organizirana svečana dodjela nagrada i priznanja na županijskoj razini, a prvonagrađeni su sudjelovali u državnom izboru za najbolje likovne i literarne radove.

U 2013. godini nije bilo akcije Zeleni cvijet, ali su u akciji Experience Croatia, Đakovački vezovi dobili nagradu za najbolje kulturno događanje u Republici Hrvatskoj.

Komunikacija vrijednosti

Web stranica Turističke zajednice Osječko-baranjske županije - www.visitosijekbaranja.com stalno se dopunjuje i unaprjeđuje, a posebnu pozornost posvećuje se praćenju projekta Wine tour na linku: <http://visitosijekbaranja.com/hr/eno-gastro/wine-tour/gdje> se dnevno ažuriraju podatci o praćenju uređenja vinoteka i vinskih cesta.

Sukladno suvremenim trendovima, značajno su smanjeni troškovi tiska brošura, te se koriste HTZ-ova izdanja brošura Fantastična Baranja i Slavonija, sjaj na obzorju, kao i županijska brošura Wine tour Osječko-baranjske županije, financirana sredstvima EU, za prezentacije u zemlji i inozemstvu.

Turistička zajednica Osječko-baranjske županije odradila je udruženo oglašavanje 5. Dana vina i turizma Osječko-baranjske županije u suradnji s Hrvatskom turističkom zajednicom po modelu II. Turistička zajednica sufinancirala je izradu promo-filma Okusi Slavonije koji se producirao na linijama zrakoplovne kompanije Croatia Airlines.

Projekt smeđe (turističke) signalizacije pokazao je u proteklim godinama odlične rezultate u smislu podizanja turističke opremljenosti naših mjesta i turističkih sadržaja. Zbog velike količine znakova koji su u proteklim godinama postavljeni, određena sredstva utrošena su u popravke na terenu, te u dopune projekata postavljanja zbog gradnje novih prometnica, a značajna sredstva utrošena su za postavljanje smeđih putokaza za vinoteke iz projekta Wine tour.

Distribucija i prodaja vrijednosti

Turistička zajednica Osječko-baranjske županije predstavila se na Sajmu županija u Zagrebu, kao i na Danima vina otoka Krka u Vrbniku, a poticala je nastupe drugih u zemlji i inozemstvu.

Tijekom 2013. TZ Osječko-baranjske županije je sudjelovala u dolasku turističkih novinara i agenata - Gastronomada u suradnji s hotelom Park iz Našica i TZ Našice, a osim Našica, posjetili su i Osijek i Baranju, te je sudjelovala u Atlasovoj promidžbeno-edukativnoj akciji za strane turooperatore. U suradnji s Hrvatskom turističkom zajednicom, TZ Osječko-baranjske županije je sudjelovala u prihvatu brojnih stranih novinara i turoperatora.

Interni marketing

Uz sudjelovanje na brojnim edukacijama koje je Hrvatska turistička zajednica provodila u hotelu Osijek, Turistička zajednica Osječko-baranjske županije sudjelovala je s Ekonomskim fakultetom iz Osijeka u provedbi somelijerskog tečaja pod pokroviteljstvom Ministarstva turizma, te na brojnim drugim edukacijama.

Provođena je redovna koordinacija turističkih zajednica s područja Osječko-baranjske županije prema potrebi i po temama i zajedničkim akcijama. U okviru akcije Volim Hrvatsku dodjeljena su i financijsko-namjenska sredstva školama i dječjim vrtićima za najbolje likovne i literarne radove koja su osigurana i doznačena od strane Hrvatske turističke zajednice.

Marketinška infrastruktura

Proizvodnja multimedijalnih materijala uglavnom se odnosi na tematske i manje edicije dok se veće količine materijala tj. CD-ova rade u suradnji s Hrvatskom turističkom zajednicom za područje cijele Slavonije i Baranje u većim količinama i više jezičnih mutacija.

Posebni programi

Najznačajnija sredstva utrošena su za EU projekt Wine tour tj. za informatore u vinotekama u:

- Osijeku,
- Feričancima,
- Dalju,
- Zmajevcu i
- Drenju.

i na info točkama u:

- Đakovu i
- Belom Manastiru.

Tablica 14. Financijsko izvješće TZ OBŽ za 2013. godinu

RB	PRIHODI PO VRSTAMA	PLAN 2013	IZVRŠENJE 2013	indeks IZVRŠENJE 2013/ PLAN 2013	STRUKTURA %
1.	Prihodi od boravišne pristojbe	80.000,00	89.029,21	111,29	4,22
2.	Prihodi od turističke članarine	505.000,00	489.344,78	96,9	23,2
3.	Prihodi iz proračuna općine/grada/ŽUPANIJE/državnog	791.667,00	941.667,00	118,95	44,65
3.1.	za programske aktivnosti	691.667,00	841.667,00	121,69	39,91
3.2.	za funkcioniranje turističkog ureda	100.000,00	100.000,00	100	4,74
4.	Prihodi od drugih aktivnosti	472.850,78	472.850,78	100	22,42
4.1.	Hrvatska turistička zajednica	170.000,00	170.000,00	100	8,06
4.2.	Euroherc	9.125,00	9.125,00	100	0,43
4.3.	EU - Wine tour - Osječko- baranjska županija	293.725,78	293.725,78	100	13,93
5.	Prijenos prihoda prethodne godine (Višak prethodne godine ukoliko je isti ostvaren)	114.176,66	114.176,66	100	5,42
6.	Ostali nespomenuti prihodi	300,00	1.928,27	642,76	0,09
	SVEUKUPNO PRIHODI	1.963.994,44	2.108.996,70	107,38	100
I.	ADMINISTRATIVNI RASHODI	582.000,00	602.980,40	103,6	34,47
1.	Rashodi za radnike	455.000,00	457.494,51	100,55	26,16
2.	Rashodi ureda	126.750,00	145.235,89	114,58	8,3
2.1.	Materijalni izdaci	12.000,00	12.803,00	106,69	0,73
2.2.	Nematerijalni izdaci	114.750,00	132.432,89	115,41	7,57
2.3.	ostali izdaci	0,00	0,00	0	0
3.	Rashodi za rad tijela Turističke zajednice	250,00	250,00	100	0,01
II.	DIZAJN VRIJEDNOSTI	360.000,00	352.508,43	97,92	20,15
1.	Potpورا događanjima	344.590,42	338.101,16	98,12	19,33
1.1.	Manifestacije u organizaciji i suorganizaciji TZŽ	304.590,42	305.021,92	100,14	17,44
1.1.1.	5. Dani vina i turizma	303.590,42	304.021,92	100,14	17,38
1.1.2.	ostalo	1.000,00	1.000,00	100	0,06
1.2.	Potpورا manifestacijama	40.000,00	33.079,24	82,7	1,89
2.	Potpورا razvoju DMO-a	8.543,31	7.541,00	88,27	0,43
3.	Potpورا razvoju DMK-a	0,00	0,00	0	0
4.	Projekt: Volim Hrvatsku	6.866,27	6.866,27	100	0,39
III.	KOMUNIKACIJA VRIJEDNOSTI	332.000,00	308.128,58	92,81	17,61
1.	Online komunikacije	45.000,00	44.002,90	97,78	2,51
1.1.	Internet oglašavanje u modelu II - 2.1.1.	0,00	0,00	0	0
1.2.	Internet stranice i upravljanje Internet stranicama	45.000,00	44.002,90	97,78	2,51
2.	Offline komunikacije	287.000,00	264.125,68	92,03	15,1
2.1.	Oglašavanje u promotivnim kampanjama javnog i privatnog sektora	117.863,18	117.863,18	100	6,74
2.1.1.	model II - TZŽ + HTZ	116.863,18	116.863,18	100	6,68

RB	PRIHODI PO VRSTAMA	PLAN 2013	IZVRŠENJE 2013	indeks IZVRŠENJE 2013/ PLAN 2013	STRUKTURA %
2.1.2.	model IX - TZŽ + HTZ + turistička agencija	1.000,00	1.000,00	100	0,06
2.2.	Suveniri i promo materijali	9.136,82	7.025,00	76,89	0,4
2.3.	Info table	160.000,00	139.237,50	87,02	7,96
IV.	DISTRIBUCIJA I PRODAJA VRIJEDNOSTI	87.994,44	83.473,53	94,86	4,77
1.	Sajmovi	25.000,00	30.551,21	122,2	1,75
2.	Studijska putovanja	55.649,48	47.357,36	85,1	2,71
2.1.	u suradnji s HTZ	17.655,04	11.750,48	66,56	0,67
2.1.1.	turistički agenti	1.655,04	1.763,81	106,57	0,1
2.1.2.	novinari	16.000,00	9.986,67	62,42	0,57
2.2.	samostalno TZ OBŽ s lokalnim TZ	37.994,44	35.606,88	93,72	2,04
2.2.1.	turistički agenti	5.000,00	4.736,01	94,72	0,27
2.2.2.	novinari	32.994,44	30.870,87	93,56	1,77
3.	Posebne prezentacije	7.344,96	5.564,96	75,77	0,31
3.1.	Hrvatska	6.344,96	4.564,96	71,95	0,25
3.2.	međunarodne	1.000,00	1.000,00	100	0,06
V.	INTERNI MARKETING	34.000,00	33.844,00	99,54	1,93
1.	Edukacija (turističke zajednice na području županije, zaposleni, subjekti javnog i privatnog sektora)	2.484,00	3.844,00	154,75	0,22
2.	Koordinacija i nadzor sustava turističkih zajednica na području županije	1.516,00	0,00	0	0
3.	Nagrade i priznanja (Projekt Volim Hrvatsku i ostalo)	30.000,00	30.000,00	100	1,71
VI.	MARKETINŠKA INFRASTRUKTURA	26.000,00	26.000,00	100	1,49
1.	Proizvodnja multimedijalnih materijala	25.156,00	25.156,00	100	1,44
2.	Istraživanje tržišta	0	0	0	0
3.	Formiranje baze podataka	0,00	0,00	0	0
4.	Suradnja s međunarodnim institucijama	844,00	844,00	100	0,05
5.	Banka fotografija i priprema u izdavaštvu	0,00	0,00	0	0
6.	Jedinstveni turistički informacijski sustav (prijava i odjava gostiju, statistika i dr.)	0	0	0	0
VII.	POSEBNI PROGRAMI	342.000,00	342.492,50	100,14	19,58
1.	Poticanje i pomaganje razvoja turizma na područjima koja nisu turistički razvijena	144,00	144,00	100	0,01
2.	EU projekti	341.856,00	342.348,50	100,14	19,57
2.1.	Wine tour	340.000,00	340.648,50	100,19	19,47
2.2.	PIADER	1.856,00	1.700,00	91,59	0,1
VIII.	OSTALO (planovi razvoja turizma, strateški marketing planovi i ostalo)	0	0	0	0

RB	PRIHODI PO VRSTAMA	PLAN 2013	IZVRŠENJE 2013	indeks IZVRŠENJE 2013/ PLAN 2013	STRUKTURA %
IX.	POKRIVANJE MANJKA IZ PRETHODNE GODINE (ukoliko je isti ostvaren)	0	0	0	0
	SVEUKUPNO RASHODI	1.763.994,44	1.749.427,44	99,17	100
	PRIJENOS VIŠKA U IDUĆU GODINU - POKRIVANJE MANJKA U IDUĆOJ GODINI (SVEUKUPNI PRIHODI UMANJENI ZA SVEUKUPNE RASHODE)	200.000	359.569		

Izvor: TZ OBŽ

7.2. Stanje u turizmu Osječko-baranjske županije

Dosadašnji turistički razvitak Osječko-baranjske županije temeljio se na valorizaciji prirodnih resursa, kulturno-povijesnih sadržaja, geoprometnom položaju i dostignutoj razini turističko-ugostiteljskih kapaciteta. U tako definiranom prostoru, turističke potencijale Županije čine područja pod posebnim režimima zaštite, područja uz vodotoke Dravu, Dunav i njihove pritoke, brojne prirodne i umjetne akumulacije, ribnjaci, šume s bogatstvom i raznolikošću flore i faune, poljoprivredna i vinorodna područja te termalni izvori koji pružaju mogućnosti za razvitak različitih oblika selektivnog turizma: izletničkog, zdravstveno-rekreacijskog, edukativnog, ekološkog, lovnog, ribolovnog i dr. Dosadašnji turistički razvitak na području Županije rezultirao je formiranjem i diferenciranjem pojedinih turističkih lokaliteta i područja, koja se u odnosu na prostorni razmještaj mogu grupirati na područja gradova, zaštićena područja, područja uz vodotoke i akumulacije i područja termalnih izvora. Osječko-baranjska županija ima potencijala i može ponuditi tržištu programe kontinentalnog turizma uvažavajući prednosti ekološki održive poljoprivrede i očuvanog okoliša.

Raduju i značajna ulaganja velikih gospodarskih subjekata u turistički sektor, kroz upotpunjavanje eno-gastronomske i hotelske ponude. Tu ponudu upotpunjuju i brojni manji poduzetnici koji već djeluju ili se uključuju u turističku ponudu Osječko-baranjske županije. Valja istaknuti i značajne napore Osječko-baranjske županije na daljnjem unapređenju turističke ponude što se očituje kroz stalnu financijsku potporu projekata Turističke zajednice, ali i kroz velike turističke projekte.

8. PROVEDENE AKTIVNOSTI TURISTIČKIH ZAJEDNICA OPĆINA, GRADOVA I PODRUČJA U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI U 2013. GODINI

8.1. Turistička zajednica Općine Bilje

- Tijekom 2013. godine, TZO Bilje sudjelovala je u suorganizaciji sljedećih manifestacija: Kokošuteš, Dan dvorca Eugena Savojskog, Smotra folkora i Rakijada, Etno susreti i Ribarski dani.
- Tijekom 2013. godine, TZO Bilje sudjelovala je na sajmovima turizma u Pečuhu (u suradnji s HGK ŽK Osijek), u Osijeku na sajmu SALORI i 5. Dani vina i turizma, osim toga uz potporu TZO Bilje ostvareno je izlaganje sudionika sa područja općine Bilje u Avenue Mallu u Osijeku te na 7. Mihaljačkom sajmu u Donjem Mihaljcu
- Tijekom 2013. godine, TZO Bilje, nominirala je projekte vezane za Javne pozive Hrvatske turističke zajednice i Ministarstva turizma.

- Realizirani projekti potporom navedenih institucija tijekom 2013. god. su: prijevod web stranice TZO Bilje na engleski, njemački i mađarski jezik, izrada elaborata projekta smeđe signalizacije, uređenje sadržaja infrastrukture u parku Eugena Savojskog i izrada multimedijalne aplikacije na hrvatskom i engleskom jeziku za pametne telefone i tablet uređaje, te izrada QR kodova.
- Temeljem potpora za Udruženo oglašavanje, realizirano je oglašavanje manifestacije Etno susreti na radiju, televiziji i tisku.
- Temeljem poziva HTZ-a na edukaciju djelatnika u privatnom i javnom sektoru, ostvareno je sudjelovanje na 11 radionica, te je održana javna tiskovna konferencija na kojoj su predstavljeni rezultati poslovanja te broja dolazaka i noćenja turista u prvoj polovici godine. Ostvareni su brojni kontakti radi upoznavanja novih privatnih iznajmljivača sa poslovanjem u turističkoj djelatnosti.

Na području TZO Bilje, temeljem statističkih pokazatelja, ostvareno je 43% više dolazaka te 58% veći broj noćenja u odnosu na 2012. god.

8.2. Turistička zajednica Grada Đakova

Strateški ciljevi turizma na području grada Đakova za 2013.

- Povećanje konkurentnosti destinacije uz kontinuirani rast kvalitete turističke ponude i istovremeni rast blagostanja lokalnog stanovništva;
- Optimalizaciju i uravnoteženje ekonomskih i društvenih koristi od razvoja turizma uz primjerenu zaštitu okoliša, uvažavajući načela održivog razvoja;
- Isticanje osobitosti Grada Đakova i narodne tradicije u odnosu na druge konkurentne destinacije u Slavoniji i Baranji;
- Korištenje brandova: Đakovačkih vezova, Državne ergele lipicanaca i katedrale Sv. Petra kao glavnih aduta u promociji Grada Đakova i regije te drugih nositelja turističke ponude;
- Daljnji razvitak selektivnih oblika turističke ponude;
- Isticanje zemljopisnog položaja Grada Đakova.

Turistički promet za 2013. godinu

Prema statističkim podacima, u 2013. godini ostvareno je: 9.315 noćenja, od toga 7.004 domaći gosti, a 2.311 strani gosti.

Kalendar događanja

- 5. Dani vina i turizma Osječko-baranjske županije u Osijeku, 04.05.2013.
- 15. SALORI (Sajam lova, ribolova i turizma) u Osijeku, 11.-15.04.2013.
- Predstavljanje manifestacije Đakovački vezovi na Početnoj konferenciji projekta Cross - marketing u prekograničnom području - CMAB (IPA Prekogranični program Mađarska - Hrvatska) u Osijeku, 03.05.2013.
- Poslovni razgovori hrvatskih i mađarskih tvrtki - HGK Osijek, 24.05.2013.
- Predstavljanje grada Đakova na Ekonomskom fakultetu u Osijeku, 29.05.2013.
- Predstavljanje i najava 47. Đakovačkih vezova na Županijskoj panorami HRT-a u Osijeku, 25.06.2013.
- Najava 47.Đakovačkih vezova - Narodni radio
- Sudjelovanje u projektu Wine Tour (Vinske ceste) - Postavljanje turističke info točke u Đakovu.
- Nova TV i internet portal Dnevnik.hr - "Hrvatska - Nova zvijezda EU" - dva video uratka o Đakovu (Katedrala Sv. Petra, Ljelje i Državna ergela Đakovo i Lipik) - besplatna promocija, jedina TZ u regiji koja je prepoznala mogućnost promidžbe kroz ovaj projekt.
- Povezivanje folklornih smotri na međunarodnoj razini i turistička prezentacija grada Đakova - Đakovački vezovi (Đakovo, RH) i Regionalna smotra folklornog stvaralaštva (Bosanska Krupa, BiH), 7.09.2013.
- Pokretanje turističke inicijative "Doživite čarobnu jesen u Đakovu" 2013., 27.09.2013.

- Glavni ured Hrvatske turističke zajednice u suradnji s Ministarstvom turizma i Ministarstvom kulture, te sustavom turističkih zajednica proveo je nacionalni program oznake kvalitete u kulturnom turizmu sa svrhom ocjenjivanja i unapređenja kulturno-turističke ponude "Doživi Hrvatsku - Experience Croatia 2013.", u okviru kojeg je manifestacija "Đakovački vezovi" proglašena pobjednikom u kategoriji Kulturna manifestacija. Dobitnik Oznake kvalitete u kulturnom turizmu prima priznanje s pravom korištenja oznake i loga u vlastitim promotivnim aktivnostima i materijalima. Ujedno dobitnik Oznake kvalitete u kulturnom turizmu se uvrštava na Internet stranicu Hrvatske turističke zajednice u sklopu info - web aplikacije DOŽIVI HRVATSKU - EXPERIENCE CROATIA. Web aplikacija sastoji se od interaktivne karte koja služi krajnjim korisnicima - potencijalnim i postojećim turistima - u donošenju odluke i planiranju boravka jer daje jasno definirane preporuke i informacije "što-gdje-kako doživjeti", DHT 24.10.2013., Zadar
- Najava tradicijsko-obrtničkog sajma "Đakovo Expo - Zlatne ruke" u emisiji "Dobro jutro Hrvatska" HRT Osijek, 11.10.2013.
- Promocija programa "Božić u Đakovu 2013." u sklopu programa grada Đakova "Svome gradu za blagdane 2013." putem Televizije Slavonije i Baranje, prosinac 2013.
- Pokrovitelj "Božićnog bala lipicanaca 2013.", 20.12.2013.
- Članak o Državnoj ergeli Đakovo na web portalu www.24sata.hr "Specijal/putovanja", u suradnji s TZŽ Osječko-baranjske i HTZ-om, 25.7.2013.
- Članak o Državnoj ergeli Đakovo na web portalu www.vecernji.hr "Neotkrivene ljepote", u suradnji s TZŽ Osječko-baranjske i HTZ-om, 7.8.2013.
- Članak u časopisu "Glorija In", Božić u Đakovu - preporuka za putovanje, 14.12.2013. br.: 437

Studijska putovanja:

1. Studijsko putovanje - Minneapolis Tourism - Meet Minneapolis - čelni ljudi turističke organizacije grada Minneapolisa, SAD, u posjeti gradu Đakovu 06.05.2013. u sklopu seminara "Brandiranje i produljenje turističke sezone".
2. Studijsko putovanje - Japanska novinarka Aki Inazumi - Suntory wellness web magazine - 1.-2.7.2013. - posjet manifestaciji Đakovački vezovi .
3. Studijsko putovanje - engleska blogerica Fiona Maclean - 10.06.2013. - posjet Đakovu.
4. Studijsko putovanje - švedski eno-novinar (edukator i pisac o vinu) Jan Rosborn - 19.09.2013. - posjet Đakovu.
5. Studijsko putovanje - danski lovci Jens Kristian Lai i R.Joergensen - 26.09.2013. - posjet Đakovu.
6. Studijsko-putovanje - mediji iz RH; Hrvatski Radio, Glas Istre, Zadarski list, Vox Zadar, TV Istra, časopis Panorama, RTL - 13.11.2013.

Manifestacije

Najvažnije manifestacije Turističke zajednice Grada Đakova: Đakovački bušari, Đakovački vezovi, Smotra povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske, Božićni sajam, Gastrofest, Đakovo expo "Zlatne ruke" i Biciklijada. Cilj ovih manifestacija je očuvanje kulturne baštine i tradicije, ali i prezentacija te obogaćivanje turističke ponude mjesta. Manifestacije su namijenjene građanima grada Đakova, stanovništvu cijele Hrvatske i inozemnim gostima te se odvijaju tokom cijele godine.

U 2013. godini su se održale slijedeće manifestacije:

Kulturno - zabavne manifestacije

Turistička zajednica Grada Đakova podržava sve kulturne, zabavne i ostale manifestacije i projekte koji imaju za cilj unapređivanje turističkog proizvoda, te obnavljanje i očuvanje kulturne i prirodne baštine, kao jednog od glavnih motiva za dolazak turista u naš grad.

Turistička zajednica Grada Đakova u 2013. je organizator ili souorganizator sljedećih kulturno-zabavnih manifestacija: Đakovačkih bušara, Đakovačkih vezova te Smotre povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske.

Manifestacije koje su održane u 2013. godini:

- Đakovački bušari - Đakovački bušari su najveći karneval istočne Hrvatske. To je tradicijska manifestacija karnevalskog tipa koja spada u sferu kulturno-zabavnih manifestacija. Organizira se u suradnji s Gradom Đakovom. Uz nazočnost velikog broja građana na ulicama grada, ova pokladna manifestacija svrstava se u najveće u ovom dijelu Hrvatske, a okuplja veliki broj sudionika iz cijele Hrvatske, ali i inozemstva. Sudionici ove pokladne manifestacije su razni KUD-ovi, karnevalske udruge iz Hrvatske i inozemstva. Manifestacija je namijenjena građanima grada Đakova, Slavonije i Baranje i inozemnim gostima. Najčešći posjetitelji ove manifestacije su posjetitelji iz Slavonije i Baranje. U pokladnoj povorci 2013. godine sudjelovalo je 45 skupina i 150 konjanika pokladnog jahanja, ukupno oko 2 500 sudionika iz cijele Hrvatske i inozemstva, a na ulicama kojima prolazi velika povorka okupilo se oko 6000 gledatelja.

- *Đakovački vezovi* - kao najstarija manifestacija tradicijske kulture, sufinancirana od strane Hrvatske turističke zajednice kao manifestacija kulturnog turizma, uvrštena je i u Statut Grada Đakova kao projekt od interesa za Grad Đakovo. Zajednički ju organiziraju Grad Đakovo i Turistička zajednica Grada Đakova. Turistička zajednica Grada Đakova promovira na svim razinama, u zemlji i svijetu, ovu manifestaciju, ali i grad kao destinaciju kulturnog turizma. Rezultati se vide iz godine u godinu u organiziranim dolascima sve većega broja domaćih i stranih turista. Tih dana u Đakovu boravi veći broj televizijskih i drugih novinskih ekipa. U 2013. godini posebno se mora istaknuti gostovanje folklornih skupina s Novog Zelanda: FA "Kralj Tomislav" Auckland, Klapa Samoana Auckland i "Te Ihi Connections" Wellington. Dolazak grupe turista iz Japana već drugu godinu za redom rezultat je vrlo dobre suradnje TZ Đakova i receptivnih turističkih agencija iz Istre i Zagreba (Uniline DMC i Fortuna Travel DMC).

U 2013. godini TZ Đakovo je prijavila manifestaciju *Đakovački vezovi* na nacionalni program oznake kvalitete u kulturnom turizmu *Doživi Hrvatsku - Experience Croatia* sa svrhom ocjenjivanja i unapređenja kulturno-turističke ponude, u kategoriji kulturne manifestacije. Po kategorijama iz Pravilnika *Đakovački vezovi* su proglašeni dobitnikom Oznake kvalitete u kulturnom turizmu u 2013., u kategoriji kulturnog događaja, te je manifestacija dobila priznanje s pravom korištenja oznake i loga u vlastitim promotivnim aktivnostima i materijalima. Dobitnici Oznake kvalitete u kulturnom turizmu uvrštavaju se na Internet stranicu Hrvatske turističke zajednice u sklopu info-aplikacije *DOŽIVI HRVATSKU - EXPERIENCE CROATIA*. Sama kandidatura označava kvalitetu te se u aplikaciju unose "Doživi Hrvatsku - Kandidati", a dobitnici su posebno istaknuti kao "Doživi Hrvatsku - Zvijezde". Web aplikacija sastoji se od interaktivne karte koja služi krajnjim korisnicima - potencijalnim i postojećim turistima - u donošenju odluke i planiranju boravka jer daje jasno definirane preporuke i informacije "što-gdje-kako doživjeti". Mobilna aplikacija Grada Đakova - Đakovo, heart of Slavonia, bila iznimno korisna svim sudionicima i posjetiteljima manifestacije. U aplikaciju je bio unesen program manifestacije sa svim mjestima održavanja pojedinih programa (geolokacijski karakter).

- *Smotra povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske* - tradicionalna priredba građanske tradicije čija je svrha promicati i štiti povijesne i građanske plesove te starogradske pjesme Hrvatske. Ministarstvo kulture je uvrstilo ovu manifestaciju na listu zaštićene nematerijalne kulturne baštine. Organizatori su: Savez KUD-ova Slavonije i Baranje, Savez KUD-ova Grada Đakova, Grad Đakovo i TZ Grada Đakova. Sudionici ove manifestacije su razni KUD-ovi i folklorni ansambli iz Slavonije i Baranje i Hrvatske koji njeguju dvorske i starogradske plesove i pjesme.

Ostale manifestacije

- *Biciklijada*-kod sportskih manifestacija TZ Đakovo je suorganizator Biciklijade, sportske manifestacije koju TZ Đakovo koordinira i podupire s ciljem unapređenja ponude destinacije. Biciklijada u mjesecu svibnju svake godine privuče sve veći broj sudionika. Ruta kojom se odvija Biciklijada je od prostora poduzeća Mlaco (koji je organizator manifestacije) do jezera Jošava. Broj sudionika je bio 1 500.
- *Gastrofest* - Grad Đakovo je organizator gastro festa Đakovački vezovi, a TZ grada Đakova je važna karika u realizaciji ovog gastro festa. Pokrovitelj gastro festa je Ministarstvo poljoprivrede. TZ Grada Đakova vrši popisivanje svih sudionika što je nužno za ostvarenje potpore. U 2013. Godini gastro fest je imao 150 sudionika. U vrijeme održavanja Đakovačkih bušara organiziran je pokladni Gastrofest s izložbom kobasice i slanine.
- *Uskršnji gastro fest* se održava na Mladi Uskrs. Na Uskršnjem gastro festu su sudjelovali proizvođači hrane i pića, razne udruge, OPG-ovi, proizvođači suvenira i turističkih artikala. Moglo se vidjeti, degustirati ili kupiti različite vrste vina, rakije, meda, kolača, kulinovih seka, suvenira i ostalih sličnih proizvoda. Organizator Uskršnjeg gastro festa je TZ Grada Đakova zajedno s udrugom kulinara "Đakovački kulin", dok TZ Đakovo zimski i gastro fest Đakovački vezovi uz udrugu kulinara "Đakovački kulin" organizira zajedno s Gradom Đakovom. Sudionici sva tri Gastrofesta su članovi gore navedene udruge koja obuhvaća svih 5 slavonskih županija.
- *Zimski gastro fest* pod nazivom "Mrsna i nemrsna jela kroz poklade i Korizmu" održao se na gradskom Korzu. Osim mrsnih i nemrsnih jela, u sklopu Gastro festa održalo se i ocjenjivanje kobasica, u organizaciji udruge kulinara "Đakovački kulin" Đakovo. Sudionici su, osim udruge kulinara, bili i razni OPG-ovi, proizvođači suvenira, vinari i sudionici iz drugih krajeva Hrvatske sa svojom gastro ponudom koja prati temu gastro festa (Solin).

Potpore manifestacijama (suorganizacija s drugim subjektima te donacija drugima za manifestacije)

Ne morate u Beč da biste prisustvovali kraljevskom balu lipicanaca ili se provozali kočijom gradskim korzom, kako to i priliči gradu kojem je ova nadasve plemenita pasmina konja zaštitni znak. U 2013. godini se održao kostimirani glazbeno-scenski spektakl "Začarani" u izvedbi članova Udruge Lipicanska barokna raskoš te dresurnih jahača i vozača zaprega ergele Đakovo. Program se sastojao od elegantnih plesnih pokreta bijelih lipicanskih pastuha, maratonske vrtoglave vožnje jednoprega, pas de deux dvoprega, četveroprega iz bajke, kvadrilom 8 pastuha, plesačicama, vitezovima i vatrenim showom. Program se održao u novoj, prošle godine otvorenoj zatvorenoj jahaonici u krugu Pastuharne Državne ergele lipicanaca u samom središtu Đakova, na adresi Augusta Šenoa 45. Nova đakovačka jahaonica ispred je stoljetne bečke i veličinom parkura, koja omogućuje programe sa zapregama, fijakerima, istodobno i više (radnih/revijalnih) točaka te veličinom prostora za posjetitelje: tribine mogu primiti oko 1000 gledatelja. I konji imaju vrhunski komfor - od prostranog parkura s kvarcnim pijeskom i kokosovim vlaknima, boksova, kupaonica, sušionica.

Internet stranice i upravljanje Internet stranicama

Službena Internet stranica Turističke zajednice grada Đakova www.tzdjakovo.eu, koja je napravljena u 2013. godini, namijenjena je različitim vrstama posjetitelja i korisnika, od kojih svaka traži svoju specifičnu vrstu i količinu informacija. Potencijalni putnici putem web stranice dobivaju informacije o manifestacijama, znamenitostima, atrakcijama, povijesti i aktualnostima uz poveznice na sve daljnje informacije i sadržaje. Svrha izrade nove web stranice TZ Grada Đakova je povećanje turističkog prometa na području grada Đakova.

Ciljevi su sljedeći:

- jasan i jednostavan koncept koji je okrenut posjetitelju
- povećanje efikasnosti u dopiranju do postojećih ali i novih ciljnih segmenata turista

- prilagodba turističkog sektora Grada Đakova razvoju tržišta, pomoću novih informacijskih tehnologija, radi poboljšanja konkurentnosti na turističkom tržištu
- stvaranje centralnog pretraživača cjelokupne turističke ponude Grada Đakova
- povećanje "elektroničkog" marketinga te stvaranje aktivnog odnosa prema istom i web društvenim servisima
- doprinos inoviranju promocijskog miksa
- usklađenje i praćenje s odredbama "Operativnog marketing plana za Hrvatsku 2013." i "Strategijom razvoja turizma RH do 2020. godine"

U 2013. godini TZ Đakovo je provela istraživanje na temelju "Vodiča za istraživanje učinaka kulturnih i sportskih manifestacija", koji nam je ustupila TZ Grada Karlovca (izrađen u suradnji s Institutom za turizam). Rezultati istraživanja dostavljaju se Institutu za turizam i TZ grada Karlovca što je "početak stvaranja banke uspješnosti manifestacija". Podaci dobiveni istraživanjem postat će podlogom za mnoge važne dokumente i strategije.

8.3. Turistička zajednica Općine Erdut

Sajam cvijeća i seoskog turizma

- Nositelj: Turistička zajednica općine Erdut, KUD-Šandor Petefi Dalj Planina.
- Rok: 11. i 12. svibanj 2013.
- Mjesto održavanja: DALJ PLANINA
- Manifestacija koja okuplja sve dionike s područja općine Erdut i šire te izlagače iz Srbije i Mađarske. Naglasak na cvijeće i proizvođače cvijeća te ostalih proizvoda od etno do gastro. Te promocija seoskih domaćinstava koji se bave sa turizmom.

SALORI, Sajam lova, ribolova i seoskog turizma

- Nositelj: Turistička zajednica Osječko-baranjske županije, Turistička zajednica općine Erdut.
- Rok: travanj - 2013.
- U suradnji sa TZOBŽ predstavljamo turističko gospodarsku ponudu Općine Erdut, dionici lokalni proizvođači i ponuditelji turističke usluge.

Dani vina i turizma

- Nositelj: TZOBŽ i Turistička zajednica Općine Erdut.
- Rok: 4. svibanj 2013.
- Mjesto održavanja: OSIJEK (Tvrđa)

Dani trešanja u Erdutu

- Nositelj: KUD "Branko Herceg" Erdut, Turistička zajednica općine Erdut.
- Rok: 8. lipanj 2013.
- Mjesto održavanja ERDUT
- Manifestacija prikazuje stari tradicijski običaj sađenja trešanja bijelica i hrušta u vinogradima.
- Cilj: promocija turističkog proizvoda i turističkih resursa ovoga kraja.

Aljmaška ribarska noć

- Nositelj: ŠRK "Dunav" Aljmaš. Turistička zajednica Općine Erdut.
- Rok: 22. lipanj 2013.
- Mjesto održavanja: ALJMAŠ
- Manifestacija koja povezuje zeleno i plavo gdje gostuju ribari s mora. Aljmaš je poznat kao ribarsko naselje te njeguje specijalitete od ribe, koji privlače veliki broj gostiju, tijekom cijele godine.
- Cilj: prezentacija gastro ponude Općine Erdut, te privući što više gostiju u naš kraj.

Velika Gospa u Aljmašu

- Nositelj: Turistička zajednica Općine Erdut
- Rok: 14. i 15. kolovoz 2014.
- U Aljmaš kao marijansko svetište za blagdan Velike gospe dolazi oko 70.000,00 hodočasnika, da bi se što ugodnije osjećali i bili zadovoljni s boravkom u Aljmašu TZOE osigurava i uređuje 15 hektara parkirnog prostora, sanitarne WC, dežurstvo hitne medicinske pomoći i crvenog križa, redarsku službu, konferencije za medije, naplatu štandova za prodavače, pitku vodu, uređenje mjesta i okolice.
- Cilj: povećati broj dolazaka i noćenja.

Sajam starih zanata, običaja i gužvarijada - Dalj

- Nositelj: Turistička zajednica Općine Erdut, SKUD - "Branko Radičević" Dalj
- Rok: 12. listopada 2013.
- Mjesto održavanja DALJ
- Manifestacija koja njeguje stare zanate i običaje i nedozvoljava da odu u zaborav. U sklopu sajma održava se manifestacija PJESMOM I PLESOM UZ GUŽVARU I VINO
- Cilj: očuvanje tradicije pečenja i spravljanje slavonske gužvare i starih običaja uz pjesmu i ples.

Fišijada u Općini Erdut

- Nositelj: Turistička zajednica Općine Erdut
- Rok: 10. studeni 2013.
- Mjesto održavanja: DALJ
- Manifestacija koja svojim karakterom privlači veliki broj sudionika i gostiju. Organizira se u svakom mjestu općine Erdut. Ovaj kraj je poznat po bogastvu riječne ribe, te podiže kvlitetu gastronomije ovoga kraja.
- Cilj: privući što više gostiju te povećati broj dolazaka i noćenja u Općini Erdut.
- Napomena: prije održavanja općinske fišijade održane su fišijade u svakom mjestu općine (pet) fišijada gdje je sudjelovalo 96 natjecatelja pristno 1100 gostiju i utrošeno 600 kg. ribe.

Konjogojske zaprege i Pudarina - Bijelo Brdo

- Nositelj: SKUD "Jovan Jovanović Zmaj B. Brdo, Turistička zajednica Općine Erdut
- Rok: 6. rujna. 2013.
- Mjesto održavanja: BIJELO BRDO
- Njegovanje tradicije i običaja žitelja ovoga kraja.

Regata mira Aljmaš-Dalj-Erdut

- Nositelj: Turistička zajednica Općine Erdut
- Rok: 12.-16. srpanj, 2013.
- Promocija Turističkih potencijala Općine Erdut.
- Mjesto održavanja: ALJMAŠ, ERDUT, DALJ.

Kestenijada u Erdutu

- Nositelj: TZOE, Udruga žena "VITA" Erdut
- Rok, listopad. 2013.

Božićni Sajam u Aljmašu

- Nositelj: Udruga žena "DORA" Aljmaš, TZOE
- Rok: početak adventa.

Nastupi na sajmovima

- Proljetni sajam u Osijeku 08.-10. ožujka. 2013. Promocija turističke ponude.
- Jesenski sajam u Osijeku 04.-06.10. 2013. Promocija turističke ponude.
- Sajam "Agro-zemlja" Bizovac 27.-29.09. 2013. promocija turi. ponude.

- Sajam u Apatinu Srbija 25.05.2013. promocija turističke ponude.
- Sajam u Bosanskoj Krupi 07.10.2013 BIH promocija tur.ponude.

Ostale aktivnosti

- Sudjelovanje u akciji "Dani planete zemlja"
- Više cvijeća manje smeća sadnja cvijeća u suradnji sa KP "Čvorkovac"
- "Dan Dunava" Dalj
- Panona fest u Općini Erdut
- Dani Milutina Milankovića- Dalj
- Svjetski dan voda - provedba u Dalju.
- Majpan - Dalj
- Božično jahanje - Dalj, B.Brdo

Edukacije i ostalo

- Radionica udruge za kreativni razvoj "SLAP" - Osijek u sklopu "Panona festa" Pod nazivom Ethno-brand u kući Milutina Milankovića.
- Otvorena "Poučna staza značajnog krajobraza za Erdut" u Erdutu.
- U Dalju otvorene Vinski muzej TEUTOBURGIUM u sklopu projekta Wine-Tour.

8.4. Turistička zajednica Grada Belišća

Manifestacije:

- Dječji maskenbal
- Sajam udruga
- Međunarodni Dan žena
- Gnijezdo s 1000 pisanica
- Proslava Dana grada
- Čobanijada
- Večer poezije pod zvijezdama
- Belišćanska zlatna jesen
- Rombergove glazbene večeri
- Memorijal Dragutina Merca-Nunoša i Ivana Nikolnikova-Vanje
- Festival bundeva
- Advent u Belišću
- Pekmezijada
- Fišijada
- Ručak s građanima na Badnjak
- Doček Nove godine
- Majski turnir gradova
- Streetball
- Pustolovna utrka Baraber extreme race
- Igre na vodi
- Čiklijada
- Međunarodna biciklistička utrka
- Biciklom do spomenika povodom Dana Domovinske zahvalnosti
- Belišćanske ribičke priče
- Volim Belišće, ali čisto
- Uređenje poučnih staza, Stara Drava
- Belišćanski podravski pješački put

Provedba aktivnosti vezanih uz natječaje HTZ

- Javni poziv za kandidiranje programa za potpore turističkim zajednicama na turistički nerazvijenim područjima u 2013. godini - Program unapređenja djelovanja turističkih zajednica - izrada i/ili ažuriranje alata e-marketinga TZ (QR KOD).
- Kandidiranje programa za potpore turističkim zajednicama na turistički nerazvijenim područjima u 2013. godini - Plan grada i prigradskih naselja na info panou u centru grada.
- Kandidiranje programa za potpore turističkim zajednicama na turistički nerazvijenim područjima u 2013. godini - Drveni sklopivi štandovi, klupe i stolovi.
- Oglašavanja Hrvatske turističke zajednice s privatnim i javnim sektorom u 2014. godini - Model V - Oglašavanje ponude kontinenta

Ostale aktivnosti

- Akcija Volim Hrvatsku, "Više cvijeća-manje smeća" - izbor za najuređeniji stambeni objekt grada Belišća

8.5. Turistička zajednica Grada Donjeg Miholjca

Međunarodna suradnja

- Razmjena kulturno-umjetničkog programa
- nastup KUD-a Franjo Ebling" iz Svetog Đurđa" u gradu Harkanju na najvećoj kulturnoj manifestaciji grada Harkanja Festival berbe grožđa
- Obilježavanje hrvatskog dana u gradu Harkanju

Obilježavanje Dana grada - koordinacija i aktivnosti Grad Donji Miholjac

- Izložba policijske opreme
- Organizacija koncerta Kićo Slabinac & Kristali
- Gradsko natjecanje u kuhanju fiš-paprikaša - Fišijada
- Predstavljanje projekta IPA - prezentacija Našice
- Miholjački sajam - organizacija koncerta TS Kočije
- Biciklistička utrka MARATON TEAM BCX
- Malonogometni božićno - novogodišnji turnir
- Povijesno - Turistička prezentacija grada
- Turističko vođenje za individualne i grupne posjete- cijele godine

Suradnja s gospodarstvenicima

- Ljeto u gradu

Manifestacije i događanja, suorganizacija i organizacija

- Dani vina i turizma - Manifestacija Osječko-baranjske županije
- Ocjenjivanje kvalitete domaćih slavonskih kobasica- kobasicijada - suorganizacija
- U Varoš na poklade - Kud Franjo Ebling Sveti Đurađ - kulturna manifestacija
- Dan prirode
- Oldtimer susreti - u suradnji s Old timer klubom Našice
- Miholjačko sijelo - KUD Matija Gubec

- Star trek NLO konvencija
- Susreti naroda i kultura - KUD Napredak Podgajci Podravski
- Zlatna berba - KUD Josip Čoklić - izvorna kulturna manifestacija
- Pračkijada - Radikovci- Prvenstvo Slavonije u gađanju pračkom
- Međunarodna izložba pasa CAC 2013.
- Volim Donji Miholjac - u suradnji s Policijskom postajom Donji Miholjac

Sajmovi

- Sajam Salori
- Sajam mogućnosti - sajam udruga Donji Miholjac - u suradnji s Policijskom postajom Donji Miholjac

Studijska putovanja

- Festival renesanse - Koprivnica
- Sajam vina i hrane Ravangrad - Sombor

Božićno-novogodišnje aktivnosti - organizacija dočeka Nove godine na Trgu A. Starčevića

- Božićno-novogodišnje prezentacije na Trgu A. Starčevića (udruge i kulturi I OPG-a)
- Doček Nove godine

8.6. Turistička zajednica Grada Valpova

Manifestacije

TZGV sudjelovala je u organizaciji sljedećih manifestacija:

Ljeto Valpovačko

- Ljeto Valpovačko manifestacija je koja se održava svake godine u lipnju. U programu ove manifestacije sudjeluju folklorna i pjevačka društva, plesne skupine, zabavni i tamburaški sastavi s područja grada Valpova i šire okolice. Manifestacija se održava već 15-ak godina uz rast posjećenosti svih događanja, a prošle godine procjenjuje se da je bilo više od deset tisuća posjetitelja. Od samog početka do danas cilj organizatora bio je očuvanje identiteta i narodnog stvaralaštva našeg kraja. Program Ljeta Valpovačkog najvećim dijelom održava se u prekrasnom okruženju *Dvorca Prandau-Normann* i parku koji ga okružuje, a jednim dijelom i na Trgu Kralja Tomislava. Tijekom červerodnevnog trajanja Ljeta valpovačkog, na pozornici se izmjeni na tisuće sudionika, a posjetitelji su mogli uživati u različitim sadržajima, kao što su: izložbe likovnih radova stvaratelja s područja Valpovštine, ručnih radova, fotografskih i cvijeća, koncertima tamburaške i klasične glazbe; reviji pjevača amatera, kazališnim predstavama, svečanoj povorci šokačkih zaprega i folklornih skupina-sudionicima Smotre folklor; koncertu puhačkog orkestra i mažoretkinja grada Valpova.

Valpovačko turističko ljeto

- Nakon središnje kulturne manifestacije *Ljeta valpovačkog*, organizirano je *Valpovačko turističko ljeto* koje svake godine ima sve veći broj poklonika i posjetitelja što je dodatni motiv organizatoru da stalno i iznova program obogaćuje novim i zanimljivim sadržajima. Najčešće su to programi koji se odvijaju na Ljetnoj pozornici na središnjem valpovačkom trgu s gledalištem na terasama obližnjih ugostiteljskih objekata, a čiji je organizator i nositelj svih programa, Turistička zajednica Grada Valpova. Osnovni cilj ove manifestacije nam je da se tijekom ljetnih mjeseci Valpovo ne pretvori u grad u kojem nema nikakvih događanja, već da građani, ali i svi naši gosti znaju da mogu svakog vikenda tijekom ljeta doći u Valpovo i tu uživati u različitim manifestacijama.

- Tako je od 2. kolovoza do 27. rujna Turistička zajednica Grada Valpova osmislila kvalitetan i raznovrstan program koji je bio prilagođen mlađoj i starijoj populaciji posjetitelja. Najposjećenija događanja u sklopu Valpovačkog Turističkog ljeta bila su: Greenroom party, Kazalište pod zvijezdama, Festival dokumentarnog Rock filma, Jazz koncert, Otvoreno ljetno kino, Grofovski lov i Valpovačka noć kao središnja manifestacija u okviru ovog programa u kojem se održao nastup raznih KUD-ova, glazbenih stastava, eko-etno sajam i natjecanje u kuhanju čobanca. Kao posljednju u nizu manifestaciju, Turistička zajednica Grada Valpova ostavila je za prikaz *grofovskog lova i grofovskog* bala na prostoru dvorca Prandau-Normann, koji su kao i prijašnjih godina oduševili okupljene posjetitelje.

Fišijade 2013.

Polufinalno natjecanje u Valpovu

- Turistička zajednica grada Valpova u suradnji s Gradom Valpovo i Mjesnim odborom Valpovo organizirala je 27. rujna 18. natjecanje u kuhanju fiš-paprikaša koje se odvijalo na prostoru ispred Restorana "Park". Bilo je to izlučno natjecanje za Grad Valpovo i prigradska naselja, a sudjelovalo je 40 prijavljenih natjecatelja (kotlića). Uz natjecanje je pripremljen i bogat program za posjetitelje koje su zabavljali TS "Kočije" Nard.

Finalno natjecanje - Nard

- Nakon izlučnog natjecanja koje se odvijalo u Valpovu, TZGV je nastavila sa organiziranjem natjecanja u kuhanju fiš-paprikaša i pripremila finalno natjecanje s 15 prvoplasiranih iz polufinalnog natjecanja. Uz bogate nagrade za pobjednika najukusnijeg fiša, TZGV je pripremila hranu i piće za sve posjetitelje, zajedno s tabumraškim sastavima koji su posjetitelje zabavljali kroz cijelo natjecanje do kasno u noć.

Ostale manifestacije

Komlo kobasicijada

- TZGV je sudjelovala na 3. natjecanju u pripremi kobasica u Mađarskoj, u Valpovu prijateljskom gradu Komlo. U vrlo jakoj konkurenciji od 24 ekipe s područja cijele Mađarske, valpovačka ekipa osvojila je odlično treće mjesto. Ovo je još jedna promocija Valpova kao mjesta u kojem proizvodnja mesa i mesnih preradevina ima tradiciju dužu od jednog stoljeća

Državno natjecanje u kuhanju fiša-paprikaša

- U organizaciji Turističke zajednice Grada Osijeka, održanog u sklopu 5. dana vina i turizma Osječko-baranjske županije, Željko Turalija kao predvodnik kuharske ekipe Turističke zajednice grada Valpova osvojio je prvo mjesto kao pobjednik 18. državnog prvenstva u kuhanju fiš-paprikaša.

Nastupi na sajmovima i posebnim prezentacijama

Poduzetnički sajam 2013.

- TZ Grada Valpovo u suradnji sa Valpovačkim poduzetnički centar d.o.o., Gradom Valpovo i Udruženjem obrtnika Valpova i ove godine je organizirao 7. Valpovački sajam obrtništva i malog poduzetništva koji se održao 27. i 28. rujna 2013. godine na trgu kralja Tomislava u Valpovu. Zbog velikog interesa izlagača ove godine, po prvi puta se sajam održao u trajanju od dva dana gdje je sudjelovalo čak 50 izlagača s područja Osječko-baranjske županije.

- U sklopu sajma, 28. rujna 2013. g održao se okrugli stol na temu "Mogućnosti samozapošljavanja putem ekološkog uzgoja hrane na malim OPG-ima". Okrugli stol se održao u prostorijama Centra kulture "M.P.Katančić" i okupio je 44 sudionika, vlasnika obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava a bio je namijenjen i svim nezaposlenim osobama kao i postojećim poduzetnicima. Program sajma je bio popraćen glazbom tamburaškog sastava i gastro ponudom domaćih proizvoda za posjetitelje.

Božićni sajam

- U organizaciji Grada Valpova, Valpovačkog poduzetničkog centra i Turističke zajednice Grada Valpova u razdoblju od 18. do 21. prosinca 2013. godine održan je "6. Božićni narodni sajam". Ove godine bio je prisutan veliki broj izlagača, posebice obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i brojne udruge, kojih je sudjelovalo sveukupno 35 iz cijele Valpovštine i šire okolice. Uspješnom realizacijom ovogodišnjeg sajma stvorili smo preduvjete za održavanje sajma i u idućim godinama, čime će se izlagačima omogućiti kvalitetan i kontinuiran marketinški nastup koji im je u suvremenom poslovanju neophodan.

Edukacija za turizam na seljačkim gospodarstvima i ruralni turizam

- Turistička zajednica Grada Valpova organizirala je u prosincu prošle godine seminar na temu "Edukacija za turizam na seljačkim gospodarstvima i ruralni turizam". U tri dana trajanja seminara, polaznici su imali prigodu naučiti nešto iz osnova ruralnog turizma, saznati više o poticajnim mjerama koje se nude, upoznati se s propisima državne uprave i lokalne samouprave koje se odnose na registraciju i rad turističkih seljačkih gospodarstava, kao i o financiranju nositelja seoskog turizma, razvoju i brendiranju ruralne turističke destinacije te o gastronomiji, kuharstvu i posluživanju. Među dvadesetak sudionika seminara bili su i predstavnici potencijalnih seoskih domaćinstva koja se žele baviti ili se kao početnici već bave seoskim turizmom te poduzetnici u ruralnom turizmu.

8.7. Turistička zajednica Grada Našica

Dizajn vrijednosti

Jedna od zadaća turističke zajednice je poticanje koordinacija i organiziranje kulturnih, umjetničkih, gospodarskih, športskih i drugih priredbi koje pridonose obogaćivanju turističke ponude grada. Poticanje i organiziranje akcija u cilju očuvanja turističkog prostora, unapređivanja turističkog okruženja i zaštite čovjekove okoline odrađivali smo najčešće sa članovima ŠUD-a Šaran i komunalnim poduzećem Našički vodovod. Uređenje perivoja Pejačević jedan je od značajnih poslova na uređenju grada Našica. Dorin paviljon je društvena prostorija našičkih planinara. Uređen je veliki park, popravljeno igralište za djecu, stolovi na jezeru Lapovac te je uređena plaža i tereni za sportski ribolov.

Manifestacije

- Našičke ljetne večeri - nastup grupa i KUD-ova
- Našičke zimske noći - nastup grupa i KUD-ova
- Koncerti na otvorenom
- Dan Grada Našica
- Antunovske svečanosti
- proslava Antunova - organizacija brojnih sportskih natjecanja
- mnogobrojne izložbe, smotre folkloru u prigradskim naseljima - kako dječje smotre tako i odrasle
- Sijelo uz tamburicu - Velimirovac
- nastupi raznih, poznatih i manje poznatih izvođača.

- Dan našičkog sporta - na trgu su se predstavili svi sportovi s područja grada
- Oldtimer klub Našice - izložba na uskrсни ponedjeljak, međunarodni oldtimer reli u ljeto značajne su akcije koje svakako treba istaći
- Koncertni nastupi Tamburaškog orkestra Dore Pejačević kroz čitavu godinu (korištenje njihovog izvrsnog muziciranja kod posjeta gradu Našicama važnih delegacija iz zemlje i inozemstva. Prvaci hrvatske na brojnim natjecanjima i promotori Našica po cijelom svijetu)
- Festival hobija

Suradnja sa: Društvom naša djeca, Gradskom glazbom, Našičkim mažoretkinjama, KUD-ovima, udrugom Rima kroz pjesničke susrete i likovnu koloniju, planinarskih društvom "Krndija" Našice, svim Lovačkim društvima i Lovnim uredom Našice, foto klubom Zoom, brojnim sportskim klubovima, pedagozima fizičke kulture, gljivarima, pčelarima, udruženjem obrtnika, Mjesnim odborom, voćarima i vinogradarima, dio je realiziranja zadaća turističke zajednice Našice.

Festival Dani slavonske šume je manifestacija koju je pokrenula 2001. godine Turistička zajednica Našice u suradnji s ogrankom Matice hrvatske Našice na tradiciji istoimenog festivala koji se s velikim uspjehom održavao 1970-ih u Našicama. Namjera organizatora je da ovom turističkom, gospodarskom, kulturnom i ekološkom priredbom upozori na tradiciju Našica i našičkog kraja i svega onoga što je vezano uz suživot čovjeka i šume.

Festival traje četiri dana u prvom vikendu mjeseca rujna, a obuhvaća: Stručna predavanja, znanstvene skupove, specijalističke izložbe, zabavne večeri, natjecanja, nastupe, radionice, demonstracije, škole, prikazi rada i opreme. Ova manifestacija okuplja oko dvije tisuće izvođača programa uz desetak tisuća posjetitelja.

Suradnja sa Hotelom Park, Zavičajnim muzejom, Franjevačkim samostanom, Poučnim parkom Bizik, Feravinom d.o.o. svakodnevno je posao, kao i kontakt sa zainteresiranim turističkim agencijama ili pojedinačnim posjetiteljima kroz davanje informacija.

Vođenje kontrole i evidencije naplate boravišne pristojbe i stručne obrade podataka uz redovno dostavljanje županijskoj odnosno Hrvatskoj turističkoj zajednici, praćenje turističkog prometa i u ostalim smještajnim kapacitetima - restoran Eghus, krčma kod Antiše, pansion Ribnjak, apartman Mihalj, apartman Ivančica, apartman Azenić također je dio redovnih zadaća propisanih zakonom o turističkim zajednicama. Smještajni kapaciteti u Našicama bilježe povećanje broja noćenja što je u poslovnim relacijama vrlo dobar rezultat.

8.8. Turistička zajednica Grada Osijeka

Nastupi na sajmovima i prezentacijama

Sukladno Programu rada s financijskim planom za 2013. godinu TZ Grada Osijeka tijekom protekle godine provela je promocijske aktivnosti, te nastupila na sljedećim sajmovima i prezentacijama:

- sajam IMOT Munchen, 17. - 18. 02. 2013. godine
- sajam GAST Split, 05. - 10.03. 2013. godine
- sajam PROLETNI SAJAM Osijek, 08. - 10.03. 2013. godine
- sajam EXPO Mostar, 09. - 13.04. 2013. godine
- sajam SALORI Osijek, 11. - 14.04. 2013. godine

Nastupi na sajmovima organizirani su u suradnji s TZ Osječko-baranske županije, gradom Osijekom, te HGK županijskom komorom Osijek. Na navedenim sajmovima prezentirana je turistička ponuda grada Osijeka, vršila se distribucija promotivnih materijala, a poseban se naglasak dao razvoju vinskih cesta Slavonije i Baranje, te novom regionalnom vinotekom sa sjedištem u Osijeku.

Prezentacije

Prezentacije turističke ponude grada Osijeka osim na navedenim sajmovima vršene su u suradnji s udrugama turističkih vodiča grada Osijeka, a tijekom nekolicine poslovnih skupova ili kongresa održanih u Osijeku tijekom 2013. godine:

- posjet američkih turističkih eksperata iz Minesote
- posjet delegacije grada Nitre
- posjeta delegacije TZ Koprivnice
- kongres agronoma
- kongres arhitekata
- kongres nutricionista

Tom prigodom uz razgled grada u pratnji stručnih vodiča, posjetiteljima je omogućena vožnja starim tramvajem iz 1926. godine, obilazak Tvrđe, posjeta Muzeju Slavonije Osijek, te autohtona gastronomska ponuda. Osim razgleda grada TZ je sudjelovala u planiranju i provedbi turističkog obilaska vinskih cesta Baranje i Đakova.

Manifestacije

Sukladno svojim zakonskim zadaćama TZ Grada Osijeka tijekom 2013. godine poticala je i samostalno ili u suorganizaciji s drugima organizirala, te pomagala organizaciju kulturnih, zabavnih, umjetničkih, sportskih i drugih manifestacija, koje pridonose razvoju turističke ponude grada Osijeka.

Među najznačajnijim manifestacijama izdvajamo:

- enogastronomsku manifestaciju DANI VINA I TURIZMA
- kulturnu manifestaciju OSJEČKO LJETO KULTURE
- sportsku manifestaciju EVROPSKO PRVENSTVO U STRELJAŠTVU
- sportsku manifestaciju SVJETSKI KUP U GIMNASTICI
- zabavnu manifestaciju PANONNIAN CHALLENGE
- gospodarsku izložbu SAJAM ANTIKVITETA

Na navedenim manifestacijama TZ Grada Osijeka provodila je aktivnosti promocije ovih priredbi u medijima, vršila distribuciju promo materijala na vlastitim info štandovima, te organizirala razgled grada putem turističkih vodiča.

Provedba aktivnosti sukladno zadaćama TZ-a

Uređenost prostora

Jedna od dugogodišnjih aktivnosti TZ Grada Osijeka koja ima za cilj poticanje i sudjelovanje u uređenju mjesta, te jačanje svijesti sugrađanja o očuvanju prirode i okoliša, te unapređenju prirodnih i društvenih vrijednosti prostora u kojem živimo je akcija - Volim Osijek. U sklopu ove akcije provodi se izbor najljepše uređenog balkona i okućnice na području grada, te sadnja cvjetnica na javnim površinama. Akcija je započela 22.04. na Dan planete Zemlje, a završila svečanom podjelom nagrada najuspješnijim sugrađanima za Dan grada Osijeka 2.12.2013. godine.

Edukacija

Uz redovitog pohađanja programa edukacije koje je u Osijeku tijekom 2013. godine organizirala HTZ, djelatnici TZ Grada Osijeka pohađali su edukacijske seminare u organizaciji HGK županijske komore Osijek:

- Uloga društvenih mreža u promociji destinacije
- Analiza i značaj elemenata turističke ponude

Osim toga djelatnici TZ Grada Osijeka nazočili su na nekoliko edukativnih radionica koje su zajednički organizirali HTZ i UHPA na temu razvoja DMO (destinacijske menadžment organizacije) održanih u Zagrebu.

Smeđa signalizacija

TZ Grada Osijeka sukladno Programu rada s financijskim planom za 2013. godinu obnovila je 6 uništenih i oštećenih turističkih znakova (smeđe signalizacije), a sukladno potrebama novog smještajnog kapaciteta Pansiona Fitea postavila 9 novih u ukupnoj vrijednosti od 20.000,00 kn.

Promidžbeni materijali

Tijekom 2013. godine sukladno potrebama, a temeljem Programa rada s financijskim planom za 2013. godinu TZ Grada Osijeka izradila je s ciljem što bolje promocije turističke ponude grada, nekoliko novih izdanja promidžbenih materijala. Ovdje prvenstveno ističemo potpuno redizajniran i sadržajno obogaćen mjesečni Turistički vodič grada Osijeka, koji sadrži podatke o turističkoj ponudi, smještajnim i ugostiteljskim kapacitetima, kulturnim, sportskim, zabavnim i ostalim manifestacijama, radnom vremenu zdravstvenih, financijskih i trgovačkih institucija, te druge informacije korisne za boravak i putovanje turista.

Osim toga tijekom 2013. godine izdan je novi image turistički prospekt grada Osijeka na hrvatskom i engleskom jeziku, koji čitateljima daje informacije o najznačajnijim turističkim mogućnostima koje Osijek pruža (manifestacije, kultura, parkovi, sveučilište, sport, gastronomija).

Vodeći brigu o osobama s poteškoćama TZ Grada Osijeka izdala je i Turistički vodič za slijepce i slabovidne osobe, te ga distribuirala na korištenje povodom dana bijelog štapa udrugama slijepih i slabovidnih osoba.

Nekoliko godina zaredom TZ Grada Osijeka izdala je i turistički prospekt Osijek in your pocket koji je rađen po međunarodnoj licenci turističkih prospekata, tiskan u dvojezičnoj verziji. Prospekt autorski opisuje najznačajnije turističke atrakcije grada Osijeka i njegove okolice.

Ostale akcije

TZ Grada Osijeka tijekom protekle godine uspješno je realizirala i ostale planirane aktivnosti koje su imale za cilj obogatiti turističku ponudu grada ili boravak posjetiteljima učiniti sadržajnijim ili ugodnijim. Od realiziranim akcija izdvajamo:

- Fijaker s konjskom zapregom (u realizaciji s povijesnom udrugom Hrvatski Sokol TZ je omogućila zainteresirani posjetiteljima i sugrađanima razgled grada iz starog fijakera s konjskom zapregom)
- Stari tramvaj (u suradnji s javnim poduzećem GPP, TZ je osposobila i stavila u pogon stari tramvaj iz 1926. godine kao rijetku turističku atrakciju za vožnju gradom i turistički razgled)
- Gradski pandur (u suradnji s osječkim Muzejom Slavonije kao turistička atrakcija grada starom Tvrdom povremeno patroliraju gradski panduri, povijesna gradska straža u autentičnim odorama).
- Lampioni za Dan Grada Osijeka (tradicionalna akcija sa svim gradskim osnovnim školama, koja ima za cilj uključivanje učenika u obilježavanje dana grada Osijeka izradom lampiuona s prepoznatljivim gradskim motivom).
- Izložba Vodeni svijet (u suradnji s Gradom Osijekom tijekom 2013. godine potpomognuta izložba školjaka Vodeni svijet privatnog kolekcionara Vladimira Filipovića i omogućen stalni izložbeni postav u galerijskom prostoru Waldinger u Tvrđi).

8.9. Turistička zajednica Baranje

Popis aktivnosti provedenih od 1.1.2013. do 31.12.2013. s kratkim opisom:

Edukacija o fiskalizaciji

- Siječanj- održana edukacijska radionica o ulasku u sustav fiskalnih blagajni za sve turističke i ugostiteljske djelatnike s područja TZ Baranje

Predstavljanje projekta Geocaching

- tijekom veljače 2013. turistička ponuda Baranje ušla je na Geocaching kartu svijeta. Provedbom projekta "Upis Baranje na geocaching kartu svijeta" tvrtka Subra Consulting d.o.o. kao nositelj i Turistička zajednica Baranje kao partner detektirali su 20 turistima zanimljivih lokacija i na njima postavili cachee - kutije koje sadrže letke, penkala, privjeske i slično, a koje traže turisti iz cijelog svijeta. Radi se o projektu koji je financiralo Ministarstvo turizma i koji je turističke znamenitosti Baranje registrirao na geocaching.com i opencaching.com stranice s ciljem kreiranja nove vrste turističke ponude u Baranji i povećanja ukupne turističke potrošnje u ovom području.

Prezentacija kalendara manifestacija

- ranijih godina TZ Baranje sudjelovala je na velikom broju manifestacija. Zbog smanjenih financijskih sredstava kojima raspolaže odlučeno je da se najveća pozornost posveti onim manifestacijama i događanjima koja imaju najveću tržišnu turističku atraktivnost, najviše pridonose turističkoj promociji Baranje, tradicijske manifestacije te one koje uz sebe vežu najširu ugostiteljsku ponudu. Slijedeći taj cilj, u prva tri mjeseca ostvarili smo željene rezultate te unatoč lošem vremenu koje je pratilo dio manifestacija ostvarili odličnu popraćenost u lokalnim i nacionalnim medijima gdje se ističu promocijski nastupi i tv-izvještaji u mozaičnim i informativnim emisijama HTV-a i Nove TV.

Vinceška

- 22.1.2013. održana je Vinceška. Posjetiteljima je bila ponuđena bogata gastronomska ponuda prigornim menijima u restoranima, a niz vinskih podruma imao je dan otvorenih vrata. U svrhu promocije ponude tiskana je brošura-letak s popisom svih ugostitelja i vinara uključenih u program te pripadajućom orijentacijskom kartom Baranje. U suradnji s t.a. Galacticanet bile su ponuđene jednodnevne i dvodnevne turističke ture kroz Baranju - Vinceška u Baranji.

Slavonska košarica

- nastavili su se redoviti sastanci s ciljem prezentacije baranjskih proizvoda na sajmovima i manifestacijama diljem Hrvatske

Zapošljavanje na stručno usavršavanje

- Ugovori su potpisani na godinu dana, a uključuju aktivnosti poput: Obrada statističkih podataka; promocija ponude Baranje na internetskim portalima, društvenim mrežama; upravljanje sadržajima na internet stranici TZ Baranje; osmišljavanje, organizacija i provedba manifestacija, marketinških aktivnosti; informiranje turista o turističkim, sadržajima, manifestacijama; sudjelovanje na sajmovima i na turističkim predstavljanjima u Hrvatskoj i inozemstvu; provjera uplate turističke članarine i boravišne pristojbe od strane turističkih subjekata; asistiranje na provedbi praktične nastave za učenike srednjih škola; provedba projektnih aktivnosti vezanih za projekt Welcome service; sve ostale aktivnosti vezane za poslovanje Turističke zajednice Baranje

Smeđa signalizacija - općina Kneževi Vinogradi

- Pokrenut je projekt postavljanja smeđe turističke signalizacije u općini Kneževi Vinogradi: K. Vinogradi, Kamenac, Kotlina, Karanac. Postavili smo i pozdravne ploče na ulazima u općinu. Trenutno je u tijeku nastavak projekta s postavljanjem smeđe signalizacije u Zmajevcu i Suzi.

Software za Android sustave

- kao rezultat projekta prijavljenog na natječaj Ministarstva turizma R. Hrvatske dovršili smo izradu aplikacije za pametne telefone koju će uskoro biti moguće skinuti s interneta na vlastiti telefon te tako uz redovito automatsko ažuriranje dobiti sve turističke i servisne informacije s područja TZ Baranje. Aplikaciju je izradila tvrtka Betaware iz Osijeka.

Pokladno jahanje, Branjin Vrh

- veljača - u Branjinom Vrh u održano je tradicionalno pokladno jahanje s bušama u organizaciji konjogojske udruge Baranja i udruge "Žena" Branjin Vrh

Buše, Baranjsko Petrovo Selo

- Od 10.2.2013 do 12.2.2013. održane su Buše u B. P. Selu. Manifestacija je bila vrlo dobro posjećena. Na manifestaciji su prikazane "lipe" i "strašne" buše, predstavljeni su KUD-ovi, a manifestaciju je pratio i bogat glazbeno-zabavni program. Manifestacija pokazuje velik potencijal za rast te organiziranje grupnih turističkih posjeta.

Baranjske ljubavne priče (Valentinovo)

- 14., 15. i 16.2.2013. održana je manifestacija vezana za Valentinovo pod nazivom Baranjske ljubavne priče. U program su bili uključeni vinari, restorani, ponuđači smještaja ponajprije s područja Belog Manastira i Kneževih Vinograda. Programi su bili vrlo dobro posjećeni. Manifestacija je održana prvi put uz velik potencijal rasta prilikom sljedećih održavanja. Program je odlično popraćen medijski uz više emitiranja najava te javni nastup organizatora u emisijama HTV-a i STV-a.

Dječji Pokladni karneval, Beli Manastir

- 12.2.2012. održan je dječji Pokladni karneval. U programu su sudjelovale osnovne i srednje škole iz Belog Manastira, dječji vrtići te udruge žena.

Place2Go sajam turizma, Zagreb

- Pod geslom: "Naučimo zajedno kako putovati, upoznajmo se s najljepšim svjetskim i hrvatskim destinacijama, naučimo nešto o kulturi i gastronomiji, saznajmo kako najlakše stići do odredišta i još mnogo toga.", sudjelovali smo na sajmu održanom u Zagrebu. Direktor Nenad Bračun sudjelovao je na B2B sastancima te je stvorio uvjete za suradnju s poznatim turističkim agencijama.

Sajam turizma, Pečuh

- u suradnji s HGK, ŽK Osijek izložili smo turističku ponudu Baranje na sajmu turizma u Pečuhu održanom 9.-10.3.2013.

Burza kavanskih svirača, Karanac

- 12.3.2013. održana je 5. Zimska burza kavanskih svirača u restoranu Baranjska kuća u Karancu. Na "burzi" je sudjelovalo 40-ak tamburaških, ciganskih i starogradskih izvođača. Ulaz na događaj bio je slobodan, a restoran je za tu priliku imao posebno bogat meni. Zabilježena je odlična posjećenost tijekom popodnevni i večernjih sati.

Off-road sarmijada, Karancu

- 23.2.2013. u Karancu na izletištu OPG Tri Mudraca održan je drugi po redu gastro-spektakl Off-road sarmijada. OPG je za tu priliku imao u ponudi poseban meni, a svi prisutni mogli su kušati i sarme desetak natjecateljskih timova. Svima zainteresiranima bilo je ponuđeno iskustvo off-road terenske vožnje obroncima Baranjskog brda. Odlična posjećenost gostiju iz Baranje i Osijeka tijekom popodnevni i večernjih sati pokazatelj je dobre marketinške strategije organizatora i TZ Baranje kao partnera.

Studijski posjet Klastera turizma Hercegovine

- U sklopu trodnevnog studijskog posjeta Slavoniji i Baranji, 21.3.2013. posjetili su nas turistički djelatnici, vlasnici ugostiteljskih objekata, turističkih agencija i djelatnici turističkih zajednica (10) iz Klastera turizma Hercegovine u osnivanju. Tom prilikom su s licenciranim vodičem posjetili Kopački rit, vinariju Vina Belje, OPG Sklepić i restoran Baranjska Kuća. Unatoč hladnom i kišnom vremenu dojmovi posjeta bili su iznimno dobri te očekujemo daljnju suradnju s klasterom, posebice u smislu povezivanja turističke ponude kao dijela nadgradnje ponude dalmatinske jadranske obale te kao zasebnih projekata. Prilikom posjeta Karancu, članove klastera pozdravio je Nenad Bračun, direktor TZ Baranje te gostima putem prezentacije predstavio turizam u Baranji. Grupa je svoj posjet regiji nastavila posjetom Osijeku, Iloku te Vojvodini.

Proljetni vašar, Karancu

- 24.3.2013. održan je tradicionalni Proljetni vašar u Karancu. Otežani vremenski uvjeti, jak snijeg i vjetar gotovo su onemogućili izlagače na štandovima i posjetitelje u dolasku, no uz reorganizaciju prostora za izlagače (premještanjem većine štandova pod ugostiteljski šator) vašar je postigao odličnu posjećenost. Na vašaru je bilo 33 štanda, a ugostiteljska ponuda organizirana je od strane restorana Baranjska kuća. Program je odlično popraćen i medijski unatoč vremenskim uvjetima. Vijest o vašaru prenijele su Nova TV i STV te niz internetskih portala.

Turistički forum kontinentalnog turizma 26.3.2013 - Ilok

Studijski posjet turističke agencije Travel Europe

- zahvaljujući kontaktu direktora Nenada Bračuna ostvarenom prilikom ranijeg studijskog putovanja, započeli smo suradnju s dubrovačkim uredom turističke agencije Travel Europe, jedne od najiskusnijih i najvećih agencija za incoming u Hrvatskoj. Grupe će nakon uspješne studijske ture dolaziti ponajprije iz Francuske redovitim charter letovima u agencijske charter destinacije Pula i Budimpešta, koje će se povezati preko Slavonije i Baranje. U studijski posjet agencija je uključila i TZ Osječko-baranjske županije te TZ Grada Osijeka.

Sudjelovanje u aktivnostima LAG-a Baranje, edukacije

- 5. Dani vina i turizma OBŽ, program u B.Manastiru na kojem su baranjski vinari predstavili svoju ponudu, 12.4.2013.
- Sudjelovanje na Eko-etno tour sajmu turizma u Zagebu 24. - 27.4.2013
- Sudjelovanje na Sajmu samoniklog bilja u Općini Kršan u Istri uz gastro-turističko predstavljanje TZ Baranje 27. - 28.4.2013
- 5. Dani vina i turizma Osječko-baranjske županije - Osijek, sudjelovanje sa štandovima izlagača s područja TZ Baranje, natjecanje baranjskih predstavnika na Državnom finalu kuhanja fiš paprikaša, predstavljanje vinara s područja TZ Baranje
- Meet Minneapolis, 6.5.2013., radionice i prezentacije TZ Minneapolis u Županijskoj skupštini u Osijeku u organizaciji Veleposlanstva SAD-a u Hrvatskoj, mogućnosti brandiranja regije
- Studijski posjet Srednje škole bana Josipa Jelačića iz Zaprrešića, 7.5.2013., u našoj organizaciji učenici strukovnih odjeljenja smjera ugostiteljstva, turizam, ekonomija i marketing posjetili su Baranju s naglaskom na turističko-poljoprivrednu ponudu Belja d.d. S našim djelatnikom obišli su Baranju i posjetili Osijek te najavili skori ponovni dolazak na ekskurziju, a profesori škole najavili su dolazak na team-building.
- Dan Europe u Mohaču 12.5.2013., sudjelovanje na sajmu

- Povodom Dana grada Mohača 18.5.2013. TZ Baranje sudjelovala je na sajmu te prezentirala turističku ponudu Baranje
- Studijski posjet Baranji djelatnika TZ Koprivnice, Belupa i Podravke u suorganizaciji s TZ Osijek 18.5.2013. Gosti su tijekom cijeloga dana posjetili niz OPG-ova, vinarija i restorana te turistički upoznali Baranju i prošetali Osijekom. Uspostavljen je kontakt te dogovoren nastup TZ Baranje s TZ Osijek u Koprivnici krajem kolovoza na Renesansnom Festivalu.
- 7. Festival vina i turizma u Indiji, R. Srbija, AP Vojvodina 18.5.2013. U organizaciji udruge Prijatelji vina Slankamen i TO Vojvodine održan je sajam vina na kojemu je sudjelovala i TZ Baranje predstavljanjem ponude vinara i drugih turističkih subjekata.
- Sudjelovanje u organizaciji 3. Kola Croatia Cupa u daljinskom jahanju u Kn. Vinogradima 25-26.5.2013. - organizirali smo štandove, prehranu sudionika, te osmislili posebnu turističku ponudu za sudionike natjecanja s otvorenim vratima restorana, kušaonica rakija, suvenirnica i vinskih podruma.
- Sudjelovanje na sajmu vina Moslavina u Kutini 24. - 25.5.2013., preuzimanje nagrada nagrađenih Baranjskih vinara i predstavljanje ponude TZ Baranje na štandu, studijski obilazak Moslavačke vinske ceste i upoznavanje s turističkom ponudom dijela Sisačko-moslavačke županije.
- Sudjelovanje na Sajmu projektinih ideja LAG-a Baranje u hotelu Patria u B.Manastiru 25.5.2013.
- Plutajuća konferencija na Dunavu u organizaciji Dunavskog kompetencijskog centra iz Beograda o Vinskom turizmu u srednjem i južnom toku Dunava, 29.5. - 2.6.2013. - izvještaj dostupan u zasebnom obliku, u posebnom prilogu.
- Studijski posjet gostiju LAG Baranja iz Slovačke Baranji, 4., 5., 6. i 7.7.2013.
- U trajanju od 4 dana, posjetili su nas gosti iz okolice Banske Bistrice u Slovačkoj. LAG Baranje zamolio je TZ Baranje za pomoć oko organizacije studijskog posjeta u kojemu smo gostima iz Slovačke predstavili presjek najboljega što baranjski turizam nudi, od vina i gastronomije, smještaja, do tradicijske kulture i znamenitosti, prirodnih znamenitosti i rekreacijskih aktivnosti. Tijekom ljeta 2013. LAG Baranje će zajedno s predstavnicima TZ Baranje imati uzvratni studijski posjet Slovačkoj.
- 12. Grahijada u Belom Manastiru 2013. - grahijada je održana 13.7.2013 po 12. put u organizaciji Malonogometnog kluba Beli Manastir, uz suorganizaciju TZ Baranje. TZ Baranje je na sebe preuzela registraciju natjecatelja, financiranje dijela glinenih čupova za kuhanje graha, nabavu kruha, graha, pribora za jelo, salveta i drugih potrebnih materijala za natjecateljski dio grahijade. U provedbi događanja uočeni su nedostaci koji se mogu ispraviti prepuštanjem organizacije TZ-u te uklapanjem dodatnih zabavnih sadržaja. Po završetku događaja, zaključak TZ Baranje je da je Grahijada događaj s potencijalom da postane značajna manifestacija uz potrebu pomnijeg planiranja u marketinškom smislu kako bi se manifestacija približila željama i očekivanjima posjetitelja takvog tipa događanja.
- 26.-28.7.2013. predstavljanje Baranje na proslavi dana Općine Kršan, Djelatnici TZ Baranje posebno su zadovoljni činjenicom da se ponovilo veliko zanimanje Istrana i inozemnih gostiju za turističku ponudu Baranje. Sam sajam, prema podacima organizatora, posjetilo je više od 4000 gostiju. Zaključak donesen na još jednom službenom sastanku s Općinom Kršan i TZ Kršan, glasio je da Baranja u turističkom smislu vrlo zanimljiva turističkim djelatnicima istočne obale Istre u kojoj se Kršan nalazi, vezano za velike mogućnosti turističke suradnje posebno u projektima izrade zajedničkih turističkih programa radnog naslova: "Posjetite Baranju i Istru - dva

Hrvatska trokuta!". Ovom prilikom TZ Baranje je kao partnera u prezentaciji regije predstavila TZ Grada Osijeka, s obzirom da je većini turista koji posjećuju Baranju Osijek jedan od sadržaja obilaska kao i obratno. Upravo zbog te činjenice, TZ Grada Osijeka je sudjelovala u pokrivanju dijela troškova predstavljanja na proslavi u Kršanu. Uzvratni posjet načelnika Općine Kršan sa suradnicima je održan početkom listopada u Općini Kneževi Vinogradi.

- Vikend u Baranji - Ljeto 2013. - program s vaučerima za popust kod 18 baranjskih ugostitelja i pružateljima drugih usluga turistima. Iako je program održan po prvi put izazvao je veliko zanimanje posjetitelja te pokazao velik potencijal za održavanje sličnih akcija u budućnosti jer donosi veću posjećenost i u vrijeme smanjene turističke aktivnosti (do kraja godine ponovit će se uz Advent u Baranji, te početkom 2014. uz Baranjske buše i Bušojaraš festival u Mohaču).

- 20.-21.-22.9.2013. Jesen u Baranji - tradicionalna manifestacija koja je ove godine održana unatoč nedostatku financijskih sredstava, uz iznimno zalaganje djelatnika TZ Baranje te velike napore uložene u privlačenje medijskih i financijskih sponzora od strane TZ Baranje. Manifestacija je unatoč poteškoćama pokazala velik potencijal uz potrebnu promjenu koncepta koji mora biti više usmjeren na privlačenje turista nego što je do sada bio usmjerenošću na promociju etno-baštine i domaće posjetitelje. U sklopu manifestacije održani su koncerti tamburaške glazbe te nastupi lokalnih KUD-ova. Velik potencijal za podizanje manifestacije na višu razinu pokazao je program konjičkih natjecanja na prostoru vašarišta u Branjinom Vrhu koje je posjetio i autobus s turoperatorima iz Austrije i Njemačke.

- 23.9.2013. predstavljanje Baranje u gospodarskoj komori u Budimpešti. Organizator posjete Budimpešti bila je tvrtka Privilegium u vlasništvu Marije Gunzinám. Uz nju, Grad Beli Manastir i TZ Baranje, u predstavljanju je sa svojim domaćim proizvodima sudjelovao niz proizvođača hrane i vina iz Baranje. Zamjenik gradonačelnika Zoran Kranjčec prezentirao je poslovne zone grada Beloga Manastira, njihove prednosti i pogodnosti za sve postojeće i potencijalne poslovne suradnike i poduzetnike. Ispred tvrtke Privilegium j.d.o.o., gospođa Mária Gunzinám je podijelila znanje i informacije s mađarskim tvrtkama o Hrvatskoj kako bi im što više olakšala donošenje odluka o proširenju svoga poslovanja. O turističkim potencijalima i mogućnostima investiranja u turizam govorila je Beata Kovač, naglasivši kako su vrata investitorima i "nositeljima" dobrih ideja širom otvorena. Na taj način uspostavili smo prve kontakte, a osim čelnih ljudi budimpeštanske Gospodarske komore, interes za investiranje pokazali su Rusi i Ukrajinci. Prve službene posjete potencijalnih ulagača u turizam očekujemo na proljeće

- 5.10.2013. Vinski Maraton u Zmajevcu. Ovo je jedno od najmasovnije posjećenih turističkih događanja u Baranji, zadnjih godina posjećenije i od uobičajeno dobro posjećenih Ribarskih dana u Kopačevu. Zanimanje medija je iznimno veliko. Broj posjetitelja broji se u tisućama, a tijekom manifestacije u Baranji su bili zauzeti gotovo svi smještajni kapaciteti te se dio gostija na noćenju slijevao i na općinu Bilje i grad Osijek. Glavni cilj je očuvanje kulturne baštine, odnosno surduka u kojima su Baranjski stoljećima gradili svoje vinske podrumce tako da su ti vinski surdoci danas najatraktivniji primjer kulturne baštine u Baranji, a ova manifestacija omogućuje njezino očuvanje. Cilj je ujedno i promoviranje Vinskih cesta te općenito povećanje razvoja turizma Baranje upoznavanjem turista s enologijom, gastronomijom te običajima Baranjaca nekada i sada.

- 10.10.2013. Gospodarski forum u Žepču i razgovori na temu projekta pregogranične suradnje BiH-Hrvatska, "Multistaze".

- Projekt "Na kavu sa susjedom" Rujan / Listopad / Studeni. U okviru projekta "Podrška umrežavanju i europskoj suradnji gradova i općina" organizirane su projektne aktivnosti pod nazivom "Na kavu sa susjedom". U ove projektne aktivnosti je uključeno dvanaest općina, šest s područja Hrvatske i šest s područja Srbije. Glavni cilj ove aktivnosti je povezivanje i umrežavanje ovih dvanaest općina, upoznavanje njihovih potencijala, prednosti i strategija te otvaranje mogućnosti za daljnjom suradnjom u smislu razvoja zajedničkih prekograničnih projekata u budućnosti.

- "Financiranje lokalnog razvoja - praktični alati za izradu projekata", predavači su bili iz Državne škole za javnu upravu i održavala se u 2 turnusa, od 21.-23.10. i od 4.-5.11. u Osječko-baranjskoj županiji.

- Edukacije HTZ-a - tijekom, ljeta i jeseni 2013. HTZ je organizirao edukacije za djelatnike sustava turističkih zajednica. Teme su bile: Marketing u turizmu, Kreiranje turističkog proizvoda od posebnih interesa, Organiziranje manifestacija, Upravljanje poslovnim procesima i promjenama, Web sjedište, E-marketing na društvenim mrežama, Internet u poslovanju turističkog sektora i druge.

- Tijekom proljeća 2013., Beata Kovač i Jasmina Doboš prošle su edukaciju za turističkog vodiča i voditelja poslovnice turističke agencije na Ekonomskom fakultetu u Osijeku.

- U listopadu, 7.10.2013, održana je interaktivna HTZ-ova radionica za klaster Slavonija u okviru projekta "Osposobljavanje sustava turističkih zajednica za djelovanje prema modelu destinacijske marketing/menadžment organizacije (DMO)". Na radionici je sudjelovao Mislav Pavošević. Radionica je trebala rezultirati prijedlozima predstavnika županijskih i lokalnih TZ-ova u Slavoniji i Baranji kako te jedinice vide budući ustroj do čega nije došlo iz straha od neizvjesnosti za budućnost pojedinih manjih lokalnih tz-ova. Prijedlog HTZ-a i tvrtke Horwath Consulting koja vodi istraživanje je da se nakon preustroja predviđenog za proljeće-jesen 2014. krene u spajanje DMO (destinacijskih management organizacija, dosadašnji lokalni tz-ovi) u RMO (regionalne management organizacije) prema načelu zajedničkog turističkog proizvoda, a manje prema granicama općina-županija i sadašnjih regionalno raspoređenih klastera. U preustroj sustava između ostalog se ide i iz razloga što je tijekom istraživanja mišljenja postao vidljiv nesrazmjer u mišljenju privatnog sektora o učinkovitosti sustava HTZ-a u odnosu na mišljenje samih djelatnika sustava.

- Od 1.12.2013 do 21.12.2013 trajala je manifestacija Advent u Baranji koja je pod jednim nazivom zapravo objedinila do sada već poznate događaje: Zimski vašar i Čvarakfest u Karancu te običaj Kristkindli u Zmajevcu. Program Advent u Baranji trajao je od 1.12. do 21.12. na lokacijama u Belom Manastiru, Karancu i Zmajevcu, a uključivao je koncertne programe, gastronomiju, sajmove, vožnje fijakerima, posebne ponude kod ugostitelja, otvorene vinske podrumne i slično. Cilj je da ova manifestacija u budućnosti preraste u događaj u koji će aktivno biti uključene sve baranjske općine. Manifestacija je bila iznimno dobro posjećena te popraćena u svim medijima. Izlagači na sajmovima su pohvalili organizaciju i odaziv posjetitelja koji su bili vrlo zainteresirani za kupnju. Od ove manifestacije imamo velika očekivanja te vjerujemo da uz naš predani angažman i u sljedećim godinama može iznimno doprinijeti turističkoj ponudi i popunjenju turističkih kapaciteta u Baranji.

8.10. Turistička zajednica Općine Bizovac

Najznačajnije manifestacije koje organizira i u kojima sudjeluje Turistička zajednica Općine Bizovac i Općina Bizovac su:

- Olimpijada starih športova u Brodancima i
- Bizovačke ljetne večeri.

Međutim, sve aktivnosti Turističke zajednice i Općine Bizovac usmjerene su na rješavanje pitanja Bizovačkih toplica, jednog od najznačajnijih turističkih resursa Slavonije i Baranje."Sunce Koncern", odnosno tvrtka Salve Regina u vlasništvu Jake Andabaka zakupila je Bizovačke toplice u stečaju.

- Njihova ponuda na odboru vjerovnika 17. listopada učinila se najboljom. Za hotel "Termiu", kupališni kompleks "Aquapolis" te pansion "stari hotel" zakup počinje teći sa 1. studenom ove godine. Ugovor je zaključen na godinu dana uz mogućnost produženja na još godinu."Sunce Koncern"

zadržati će brend Bizovačkih toplica, kao i ime, ali će uvesti standard koji vrijedi za njihov hotelski lanac. Kako bi se napravili najnužniji zahvati i popravci na objektima, zakupac će odmah uložiti milijun eura. Razgovarat će i sa svih 37 trenutačno zaposlenih radnika te sklopiti ugovore s onima koji udovoljavaju njihovim standardima. Ostatak potrebnih radnika planiraju zaposliti s lokalnog područja. U zakup je uzeto i lječilište, tvrtka-kćer Bizovačkih toplica, koja nije u stečaju s tim da će u njihovom upravnom vijeću dobiti tri svoja predstavnika.

- *Značaj ulaska strateškog partnera u Bizovačke toplice*

Poljoprivreda, malo poduzetništvo i turizam temeljne su odrednice gospodarskog razvoja općine Bizovac stoga bi zasigurno nova ulaganja "Sunce Koncerna" u revitalizaciju postojećih turističkih sadržaja i planirane investicije snažno utjecala na gospodarski razvoj naše općine što će doprinijeti povećanju smještajnih kapaciteta, pospješiti otvaranje novih radnih mjesta kako u turističkom sektoru tako i u drugim gospodarskim granama. Vrlo brzo oživjeti će razne uslužne djelatnosti, privatni smještaj, ugostiteljska ponuda i drugi selektivni oblici turističke ponude poput kongresnog, lovnog, ribolovnog, seoskog, rekreativnog i izletničkog turizma. U cilju agresivnijeg i uspješnog povratka na domaćem i stranom tržištu koristit ćemo sve naše prednosti, a prije svega prometnu dostupnost, bogatstvo povijesnih, kulturnih i prirodnih atrakcija u okruženju, poljoprivredne resurse, zdravu hranu, čist okoliš i izdašnost geotermalnih izvora sa zalihom vode u utrobi zemlje neiscrpnih u narednih 1000 godina.

Turistički projekti lokalne samouprave

Svi općinski projekti biti će usmjereni u rješavanje problema prateće komunalne infrastrukture, uređenje turističkog okruženja, javnih zelenih površina, obnovu kulturno povijesnih spomenika, izgradnju šetnica, parkova, javne rasvjete, prometnica, pješačkih i biciklističkih staza, sportsko-rekreativnih objekata i drugih sadržaja koji doprinose obogaćivanju turističke ponude. Posvetit ćemo se organiziranju sportskih i kulturnih manifestacija te putem novih dostupnih medija promovirati našu destinaciju.

8.11. Turistička zajednica Općine Draž

Manifestacije u 2013. godini, s kratkim opisom su sljedeće:

- Baranjski bećarac-održava se već 25 godina, s prekidom u vrijeme Domovinskog rata. Presentacija je to "šokačkih" običaja, plesova i nošnji koja traje dva dana, obično prvi vikend u lipnju. Održava se u 4 šokačka sela: Duboševica, Topolje, Gajić i Draž, uvijek u drugom selu
- "Berbene svečanosti" u Batini. Održavaju se svake godine druge subote u listopadu i okupljaju razne KUD-ove. Imaju međunarodni karakter, a prikazuju običaje branja grožđa mađarske manjine u Batini.
- "Pudarina" u organizaciji udruge "Martinovo brdo" već nekoliko godina okuplja KUD-ove iz Baranje i Slavonije gdje se prikazuju običaji čuvanja grožđa prije berbe. Mlade su se djevojke skupljale u podrumima i čuvale grožđe od čvoraka i ostalih "lopova". Održava se prvi vikend u rujnu.
- "Berem grožđe" manifestacija u Dražu koja prikazuje očuvanje tradicionalnih običaja berbe grožđa. Održava se krajem rujna ili početkom listopada.
- "Vinceška" - običaj blagoslivljanja vinove loze i započinjanje vinogradarske godine. Održava se svake godine 22. siječnja.

- "Buše"- običaj koji se očuvao do danas a potječe iz vremena protjerivanja Turaka sa ovih prostora. Postoje tzv. "male" i "velike buše". Velike se buše održavaju uvijek na pokladni ponedjeljak i pokladni utorak.
- "Marijansko pjevanje"- održava se već desetak godina u mjesecu svibnju u crkvi Sv. Petra i Pavla kod Topolja.
- "Kobasičijada" u Gajiću svake godine u veljači.
- Međunarodno ocjenjivanje vina u Općini Draž - održava se svake godine. Održava se u sklopu Baranjskog bećarca prvi vikend u lipnju
- BUK- baranjska umjetnička kolonija je također već tradicionalna manifestacija u općini Draž koja okuplja eminentne slavonsko - baranjske slikare pa i slikare iz cijele Hrvatske. Ova manifestacija traje već preko 35 godina. Djela ovih slikara se kasnije izlažu u izložbenim prostorima Baranje i Slavonije.
- Regata mira - Nakon mirne reintegracije započinje ovaj kulturni događaj u kojemu sudjeluje oko stotinjak sudionika u 30-40 čamaca, iz Hrvatske, Srbije i Mađarske. Kreće sa Zelenog otoka u batini, preko Vukovara do Iloka. Ona je simbol žrtava, gradnje i rušenja mostova te podsjetnik na rat i na stanje koje se više ne smije ponoviti. Isto tako promovira i baranjski turizam. Održava se prvi vikend u srpnju.
- Motosusreti u Batini - Iz godine u godinu sve veći i bolji. Spadaju u jedne od najposjećenijih i najbolje organiziranih moto susreta u Hrvatskoj, gdje se okupljaju motoristi iz Hrvatske, Mađarske, Njemačke, Srbije, Švicarske itd. Održavaju se drugi vikend u kolovozu.
- Somijada - na Topoljskom dunavcu (trodnevna), svake godine u suradnji ŠRD "Linjak" Topolje održava se krajem mjeseca srpnja.
- BAF! Baranja Animation Festival - međunarodni festival kratkometražnog animiranog filma koji se po prvi puta održao od 23. do 24. kolovoza 2013. godine na Zelenom otoku u Batini, a predviđeno je i nastavak istog u narednoj godini.

9. STRATEŠKE ODREDNICE RAZVOJA TURIZMA NA PROSTORU OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Da bi turizam kao društveno-ekonomska djelatnost u Osječko-baranjskoj županiji postao integralni dio temeljnih razvojnih odrednica naše Županije potrebno je sljedeće:

- intenzivne i dobro osmišljene promotivne i dr. tržišne aktivnosti;
- konkurentnost Hrvatske na međunarodnom tržištu;
- ravnomjeran regionalni razvoj;
- razvoj cjelovite ponude turističke destinacije;
- dalje poboljšanje krupne, posebice prometne infrastrukture;
- povećanje kapaciteta hotelske i dalje poboljšanje standarda i kvalitete svih vrsta smještajne ponude;
- promišljena i fleksibilna politika tržišta i cijena polazeći od načela "vrijednost za novac" koje se sve više pretvara u načelo "više vrijednosti za manje novaca";
- zaštita okoliša, prostora, te ambijentalnih i dr. vrijednosti turističkih mjesta;
- veće uključivanje domaćih poljoprivrednih, industrijskih i dr. proizvoda u turističku ponudu;
- poboljšati lokalnu i komunalnu infrastrukturu (županijske i lokalne ceste, javna rasvjeta, vodoopskrba, odvodnjavanje, uklanjanje otpada i dr.);

- poticanje proizvodnje organske hrane i autohtonih proizvoda i njihov plasman kroz turističku infrastrukturu;
- poboljšati lokalni javni prijevoz;
- sukladno potencijalima i trendovima na turističkom tržištu definirati ciljeve i načela razvoja turizma u Županiji;
- definirati rokove i nositelje razvoja u skladu s postavljenim ciljevima;
- definirati turističke proizvode naše Županije i dati prijedlog razvitka za svakoga od njih;
- istaknuti mogućnosti turizma na seljačkom gospodarstvu;
- očuvanje tradicijske arhitekture Osječko-baranjske županije i optimalizacija njenog;
- korištenja pri osmišljavanju turističke ponude (podunavski tip kuća u Baranji);
- provođenje programa edukacija stanovništva za rad, odnosno samozapošljavanje u turizmu; (ljudi na selu nisu svjesni atraktivnosti prostora i svog načina življenja kao potencijala za razvitak turizma);
- definiranje turističke ponude pojedinih destinacija (gradova, sela, prostora u prirodi) u jedinstvenu turističku ponudu Županije;
- osmisliti jedinstven marketinški pristup i promidžbu Županije koja treba biti sastavni dio turističke promidžbe Republike Hrvatske;
- turističku ponudu drugih područja u Republici Hrvatskoj (u suradnji s nositeljima turističkih projekata iz tih područja) integrirati sa turističkom ponudom naše Županije u jedinstven turistički proizvod;
- osigurati mogućnost potpore i povoljnog kreditiranja uz garancije za sve djelatnosti koje su u funkciji razvitka turizma;
- jedinstveno pratiti potrošnju u turizmu, iskorištenost svih smještajnih kapaciteta;
- utvrditi pretpostavke i uvjete za ulazak stranog kapitala;
- jasno istaknuti i dati potporu svim projektima i programima zaštite okoliša, kao i svim gospodarskim projektima koji su u skladu sa ciljevima ruralnog i samoodrživog razvitka;
- pri pokretanju bilo koje aktivnosti u smislu razvitka turizma voditi računa o mogućim učincima na prostor, stanovništvo, gospodarstvo.

10. CILJEVI RAZVOJA HRVATSKOG TURIZMA

Razvoj cjelovite turističke ponude temelji se na iskorištavanju postojećih potencijala obale i kontinentalnog područja, obogaćivanju postojeće turističke destinacije, odnosno stvaranju i razvoju nove turističke ponude: golf, vodeni parkovi, zabavni parkovi. Osnovni cilj hrvatskog turizma je osigurati dugoročnost pozitivnih učinaka održivim korištenjem prirodnih i kulturno-povijesnih potencijala, aktivnim sudjelovanjem u njihovom očuvanju i razvoju, stvaranjem okruženja privlačnog za investitore te djelotvornom promocijom.

Hrvatski sabor na sjednici od 26. travnja 2013. godine donio je Strategiju razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine. Jedna od mjera iz Strategije odnosi se na preustroj sustava turističkih zajednica i izgradnju efikasnog sustava upravljanja turističkom destinacijom. Promjena zakona koji regulira sustav turističkih zajednica treba biti usmjerena na organizacijske promjene i prilagodbe postojećeg sustava turističkih zajednica kako bi se povećala efikasnost funkcioniranja cijelog sustava. Nova zakonska rješenja odnosit će se na redefiniranje zadaća i odgovornosti regionalnih i lokalnih turističkih zajednica, uz poštivanje načela financijske samodostatnosti. Turističke zajednice bi postupno trebale preuzeti funkciju cjelovitih destinacijskih menadžment organizacija (DMO).

S obzirom na repozicioniranje sustava turističkih zajednica kao destinacijskih menadžment organizacija, potrebno je zadržati dosadašnje stabilne izvore prihoda na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

Boravišna pristojba kao najvažniji izvorni prihod turističkih zajednica, treba osigurati materijalnu osnovicu za provođenje zadaća turističkih zajednica, kao i svrhovitije raspoređivanje sredstava boravišne pristojbe unutar sustava turističkih zajednica.

Polazeći od realnog stanja na međunarodnom tržištu, kao i ukupnog stanja naše infrastrukture i turističke ponude ciljevi razvoja hrvatskog turizma u 2013. godini su:

- pozicioniranje Hrvatske na međunarodnom tržištu kao sigurne, mirne i privlačne turističke zemlje
- razvoj turističkog sektora
- razvoj malog i srednjeg poduzetništva u turizmu
- razvoj kadrova u turizmu
- dalji oporavak tradicionalnih i privlačenje novih emitivnih tržišta
- poticanje razvoja domaćeg turizma
- rast fizičkog prometa za oko 2% i prihoda od turističkih putovanja oko 5%
- poticanje obnove/uređenja postojećih i izgradnje novih malih hotela i dr. smještajnih objekata
- restrukturiranje i privatizacija hotelskih tvrtki u kojima država ima udjel u vlasništvu
- poticanje razvoja selektivnih oblika turizma, posebice na kontinentalnom području
- smanjenje sive ekonomije i rada na crno
- poticanje organiziranog plasmana kapaciteta građana iznajmljivača
- povećanje udjela kontinentalnog turizma u ukupnom turističkom prometu.

11. FINANCIJSKE POTPORE RAZVITKU TURIZMA

Ministarstvo turizma dodjeljuje bespovratna novčana sredstva temeljem Programa, a u cilju podizanja konkurentnosti turizma Republike Hrvatske, poticanja turističke potrošnje u destinaciji kroz veću dostupnost, poticanja e-marketinga i e-prodaje turističke ponude Republike Hrvatske, poticanje dodatne promocije turističkih destinacija i privlačenja novih gostiju te poticanja razvoja i unapređenja turističke ponude Republike Hrvatske kroz organizaciju kulturnih, gastronomskih, enoloških, zabavnih, sportskih i drugih manifestacija. Svrha potpora je razvoj turističke infrastrukture i očuvanje turističke resursne osnove u svrhu jačanja konkurentnosti turizma.

Bespovratna sredstva mogu se koristiti isključivo namjenski te Ministarstvo obavlja nadzor nad korištenjem sredstava putem pisanog izvješća s pratećom dokumentacijom (dokazima o korištenju sredstava) koje korisnik sredstava u ugovorenom roku dostavlja Ministarstvu.

11.1. Potpore i krediti u 2013.

- Javni poziv za sudjelovanje u Programu poticanja obrazovanja kadrova u ugostiteljstvu i turizmu u 2013. godini "Stipendije"
- Javni poziv za kandidiranje projekata za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem programa "Fond za razvoj turizma u 2013."
- Javni poziv za kandidiranje projekata temeljem Programa dodijele bespovratnih sredstava u 2013. godini turističkim projektima prihvatljivim za financiranje iz Strukturnih fondova EU – TURISTIČKI PROJEKTI ZA STRUKTURNE FONDOVE
- Javni poziv za kandidiranje projekata za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem Programa poticanja inovacija u turizmu - INOVATIVNI TURIZAM
- Javni poziv za kandidiranje projekata za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem Programa unapređenja ponude turističkog sektora u 2013. godini - KORAK VIŠE

- Javni poziv za kandidiranje projekata za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem Programa unapređenja ponude turističkog sektora u 2013. godini "1000 bazena za hrvatski turizam"
- Javni poziv srednjim turističko-ugostiteljskim školama za izradu projekata "Promocija zanimanja 2013."
- Javni poziv za podnošenje zahtjeva za dodjelu bespovratnih sredstava projektima temeljem Programa poticanja razvoja turizma na turistički nerazvijenim područjima u 2013. godini
- Javni poziv za sufinanciranje projekata strukovnih udruga u turizmu u 2013.
- Javni poziv za podnošenje zahtjeva za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem Programa poticanja slobodnog pristupa internetu u turističkim destinacijama - HOTSPOT CROATIA
- Javni poziv za kandidiranje projekata za dodjelu bespovratnih sredstava temeljem Programa dodjele bespovratnih sredstava manifestacijama u funkciji razvoja turizma u 2013.

11.2. Potpore Osječko-baranjske županije razvitku turizma - smeđa turistička signalizacija

Osječko-baranjska županija unazad nekoliko godina ulaže značajna financijska sredstva u stvaranje potrebnih uvjeta za razvoj turizma. Tako je Turistička zajednica Osječko-baranjske županije provela:

- Projekt postavljanja turističkih prometnih znakova broj 62 "Dobrodošli u Osječko-baranjsku županiju". U okviru projekta izrađeno je i postavljeno 20 turističkih prometnih znakova na državnim i županijskim cestama na području naše Županije.
- Projekt "Turistička smeđa signalizacija" u svrhu označavanja Parka prirode "Kopački rit"
- postavljanje smeđe turističke signalizacije za Državnu ergelu lipicanaca iz Đakova
- smeđa turistička signalizacija Bizovačkih toplica
- označavanje poučne staze u Parku prirode "Kopački rit" Veliki Sakadaš

11.2.1. Deklaracija o ruralnom turizmu - 2008.g.

S obzirom da je Osječko-baranjskoj županiji jedan od prioriteta razvijanje kontinentalnog odnosno ruralnog turizma, prihvaćanje i potpisivanje Deklaracije o ruralnom turizmu, značajan je korak u daljnjoj suradnji s drugim Županijama kako bi zajedničkim zalaganjem učinili da kontinentalni turizam postane konkurentan drugim vrstama turizma i te jednako privlačan turistima.

Potpisnici Deklaracije su osim inicijatora Hrvatskog farmera d.o.o., Klub članova "Selo", Ruralis-konzorcij agroturizma i ruralnog turizma Istre, te Županije koje se predstavljaju na manifestaciji Eko-etno. Deklaracija o ruralnom turizmu potpisana je u Zadru, 9. travnja 2008. godine. Svrha ove Deklaracije je potvrditi i posvjedočiti svoje uvjerenje da se kontinuiranim i zajedničkim radom na razvoju ruralnih područja, ruralni turizam može podići na razinu ravnopravnog i kvalitetnog turističkog proizvoda.

Ovom Deklaracijom utvrđeni su zajednički ciljevi:

- Ulagati trajne napore u međusobnu suradnju, pripremu i provedbu razvojnih, obrazovnih, normativnih, financijskih, marketinških i drugih pretpostavki

- Sporazumno dogovarati zajedničke aktivnosti koje se odnose na razvoj ruralnog turizma, odnosno turističkih seljačkih gospodarstava, ostalih poduzetnika te stvaranju i promidžbi ruralnih turističkih destinacija u Republici Hrvatskoj
- Zajednički djelovati u cilju poboljšanja postojećeg stanja i poticanja novih razvojnih ciklusa u ruralnom turizmu, odnosno turističkim seljačkim gospodarstvima koji trebaju rezultirati kvalitetnijim i prepoznatljivim turističkim proizvodom
- Zajednički djelovati u cilju očuvanja tradicijskog graditeljstva, postojećih resursa i ambijentalnih vrijednosti,
- Zajedničko djelovanje na poticanje proizvodnje tradicionalnih proizvoda u funkciji ruralnog turizma, odnosno turističkih seljačkih gospodarstava
- Zajednički djelovati na poboljšanju i pojednostavljivanju zakonske regulative za turistička seljačka gospodarstva, seoski turizam i ruralni turizam
- Zajednički lobirati prema državnoj upravi, državnim institucijama te ostalim relevantnim institucijama u cilju stvaranja boljih i jednakopravnih uvjeta za seljačka turistička gospodarstva
- Zajednički djelovati na etičkom i održivom razvoju turizma u ruralnim područjima, odnosno turističkim seljačkim gospodarstvima s naglaskom na ekologiju i tradiciju ambijenta te očuvanje prirode
- Zajednički djelovati na povećanju konkurentnosti i kvalitete proizvoda i usluga u ruralnom turizmu, odnosno na turističkim seljačkim gospodarstvima
- Zajednički djelovati na popularizaciji ruralnog turizma, odnosno turističkih seljačkih gospodarstava,
- Zajednički djelovati u cilju prepoznavanje Republike Hrvatske kao destinacije ruralnog turizma.

Potpisnici deklaracije o ruralnom turizmu su:

1. Dubrovačko-neretvanska županija
2. Istarska županija
3. Krapinsko-zagorska županija
4. Osječko-baranjska županija
5. Požeško-slavonska županija
6. Sisačko-moslavačka županija
7. Šibensko-kninska županija
8. Virovitičko-podravska županija
9. Vukovarsko-srijemska županija
10. Zadarska županija
11. Grad Hvar
12. Grad Nova Gradiška
13. Općina Cestica
14. Općina Lovinac
15. Državni zavod za zaštitu prirode
16. Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
17. Hrvatske šume
18. Hrvatski farmer d.d.
19. Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo
20. Institut za poljoprivredu i turizam Poreč
21. Klub članova "Selo"
22. Ruralis - Konzorcij agroturizma i ruralnog turizma Istre
23. Udruga za razvoj DRUGA ZA RAZVOJ SELA "SLAVONIKA".

Turističko-vinske ceste

Skupština Osječko-baranjske županije donijela je Odluku o turističko-vinskim cestama ("Županijski glasnik" broj 18/08. i 1/10.). Turističko-vinska cesta je poseban oblik prodaje poljoprivrednih, ugostiteljskih i turističkih proizvoda jednog vinorodnog područja na kojem seljačka

gospodarstva (obiteljska poljoprivredna gospodarstva) i ostale pravne i fizičke osobe, proizvođača grožđa i vina te ostalih pravnih i fizičkih osoba koje se bave navedenim djelatnosti, registrirani u skladu s posebnim propisima, udruženi pod jednim nazivom "Turističko-vinske" ceste nude svoje proizvode, uz kušanje vina i rakije iz vlastite proizvodnje.

Značaj donošenja Odluke o turističko-vinskim cestama očitovao se u potrebi proširenja turističke ponude na prostoru Županije, uključujući sve subjekte i objekte vezane za pružanje ugostiteljskih usluga na turističko-vinskoj cesti. Ovom Odlukom utvrđuje se pojam turističko-vinskih cesta, uvjeti koje mora ispunjavati turističko-vinska cesta te postupak proglašenja turističko-vinske ceste. Turističko-vinske ceste na području Županije proglašava Skupština Županije na prijedlog Povjerenstva za utvrđivanje turističko-vinskih cesta na području Županije.

Županija shvaća potrebu razvoja kontinentalnog turizma, a posebno kao mogućnost razvoja ruralnih prostora te je u svom Regionalnom operativnom programu istaknula ciljeve i mjere koje su potrebne za izgradnju turističke ponude na području Županije kao prepoznatljive turističke destinacije, s naglaskom na ambijentalne, prirodne, povijesne, tradicijske i kulturološke vrijednosti.

Županija u suradnji s Turističkom zajednicom Osječko-baranjske županije intenzivno radi na postavljanju smeđe signalizacije, osobito na područjima gdje se nalaze vinski podrumi s kušaonama kao značajni segment turističke ponude.

Mjere koje je potrebno provesti:

- korištenje turističke ponude temeljene na prirodnim resursima (Park prirode Kopački rit, geotermalne vode, eko-turizam)
- obnova starih obrta u funkciji turističke ponude
- obnova i zaštita povijesnog i kulturnog nasljeđa
- integriranje različitih turističkih ponuda s ciljem poticanja i razvoja svih oblika turizma
- promocija i propagiranje kontinentalnog turizma i međuregionalne suradnje u osmišljavanju turističke ponude (morski + kontinentalni turizam).

Osječko-baranjska županija ima potencijala i može ponuditi tržištu programe kontinentalnog turizma uvažavajući prednosti ekološki održive poljoprivrede i očuvanog okoliša. Prioriteti turističke ponude naše Županije obuhvaćaju lokacije turističkih ponuda grada Osijeka i Đakova, te ponuda zdravstvenog turizma - kompleksa Bizovačkih toplica i turistička ponuda Parka prirode "Kopački rit". Uz navedeno u ponudi je i niz atraktivnih lokacija lovnog i ribolovnog turizma, vjerskog turizma i sakralnih objekata, dvoraca i perivoja, kao i sve bogatija ponuda vinskih-cesta.

Slijedom navedenog, objavljen je Javni poziv za proglašenje turističko-vinskih cesta na području Osječko-baranjske županije. Zahtjeve za proglašenje određene turističko-vinske ceste mogu podnositi: udruge vinogradara i voćara, trgovačka društva, zadruge, jedinice lokalne samouprave, pojedinci ili druge pravne osobe koje ispunjavaju uvjete iz Javnog poziva.

Uz Zahtjev podnositelj prilaže projekt, odnosno elaborat o utvrđivanju turističko-vinske ceste na određenom području, koji sadrži dokaze o ispunjavanju minimalnih uvjeta iz točke 2. Javnog poziva, te kartu područja za koje se predlaže proglašenje s naznakom sadržaja ponude i mjestom pružanja.

Skupština Osječko-baranjske županije do sada je proglasila slijedeće turističko-vinske ceste:

1. Turističko-vinska cesta Kneževi Vinogradi-Karanac-Kotlina-Kamenac
- na području Općine Kneževi Vinogradi
2. Turističko-vinska cesta Zmajevac
- na području Općine Kneževi Vinogradi
3. Turističko-vinska cesta Suza
- na području Općine Kneževi Vinogradi

4. Turističko-vinska cesta Sjeverne Baranje
- na području Općine Draž
5. Turističko-vinska cesta Martinovo brdo
- na području Općine Draž
6. Turističko-vinska cesta Općine Erdut
- na području Općine Erdut
7. Turističko-vinska cesta Mandićevac
- na području Općine Drenje
8. Turističko-vinska cesta Zlatarevac
- na području Općine Trnava
9. Turističko-vinska cesta Sveti Martin
- na području Grada Belog Manastira
10. Turističko-vinska cesta "Zlatno brdo"
- na području Općine Popovac
11. Turističko-vinska cesta "Vinski put Batina"
- na području Općine Draž,
12. Turističko-vinska cesta "Frankovka"
- na području Općine Feričanci

Slijedom navedenog, Osječko-baranjska županija, počevši od 2009. godine organizator je tradicionalne manifestacije pod nazivom Dani vina i turizma koja se svake godine početkom svibnja održava na prostoru Tvrđe u Osijeku s ciljem promoviranja vina i vinara te turističkih zajednica na području Osječko-baranjske županije. Provedbene aktivnosti započinju s ocjenjivanjem uzoraka vina s područja svih vinogorja Osječko-baranjske županije te se najbolja vina nagrađuju na završnoj svečanosti u Tvrđi. Centralnoj svečanosti prethodi niz događanja tijekom travnja te se Manifestacija održava također i u gradovima Našicama, Belom Manastiru, Đakovu te općini Dalj.

Projekt Wine Tour

U cilju unapređenje i razvoja vinskog turizma na području Osječko-baranjske županije, a koji bi trebao rezultirati smanjenjem nezaposlenosti i povećanjem bruto nacionalnog dohotka po stanovniku, u Upravnom odjelu za poljoprivredu i ruralni razvoj osmišljena je projektna ideja koja je uz odobrenu Tehničku pomoć Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva realizirana u Projekt pod nazivom "Wine Tour", a čije financiranje je odobreno u sklopu Programa IPA III C Regionalna konkurentnost i provedba Projekta je započela 1. ožujka 2012. godine, a završila 31. kolovoza 2013. godine.

Partneri Županiji na provedbi Projekta "Wine Tour" su gradovi Osijek i Beli Manastir, općine Drenje, Draž, Erdut, Feričanci, Kneževi Vinogradi i Popovac, te Turistička zajednica Osječko-baranjske županije, Turistička zajednica Baranje i Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje.

Ukupna vrijednost projekta "Wine Tour" u iznosu od **1.248.519,29 eura**, a rok za realizaciju je 18 mjeseci. Ukupan iznos koji je osigurava Europska unija je 936.389,92 eura, dok Županija osigurava 25% sredstava, odnosno 312.129,97 eura.

Projekt se sastoji od tri glavne aktivnosti a to su:

1. Uređenje putova postojećih vinskih cesti,
2. Uređenje četiri mini-muzeja i regionalnog muzeja vina i
3. Promocije.

U sklopu uređenja postojećih vinskih cesti uređeno je 11 vinskih ceste na području sedam jedinica lokalne samouprave i to jednostavnim zahvatima na infrastrukturi puta.

Vinske ceste koje se uređuju su:

1. Turističko-vinska cesta Kneževi Vinogradi-Karanac-Kotlina-Kamenac
- na području Općine Kneževi Vinogradi
2. Turističko-vinska cesta Zmajevac
- na području Općine Kneževi Vinogradi
3. Turističko-vinska cesta Suza
- na području Općine Kneževi Vinogradi
4. Turističko-vinska cesta Sjeverne Baranje
- na području Općine Draž
5. Turističko-vinska cesta Martinovo brdo
- na području Općine Draž.
6. Turističko-vinska cesta "Vinski put Batina"
- na području Općine Draž.
7. Turističko-vinska cesta Općine Erdut
- na području Općine Erdut
8. Turističko-vinska cesta Mandićevac
- na području Općine Drenje.
9. Turističko-vinska cesta Zlatno brdo
- na području Općine Popovac
10. Turističko-vinska cesta Sv. Martin
- na području Grada Belog Manastira
11. Turističko-vinska cesta "Frankovka"
- na području Općine Feričanci

Ukupno je uređeno 17,003 km vinskih cesta, a prema jedinicama lokalne samouprave to je sljedeća dužina vinskih cesta:

1. Općina Drenje-3,1 km
2. Općina Erdut-3,4 km
3. Općina Kneževi Vinogradi-0,53 km
4. Općina Feričanci-2,6 km
5. Općina Draž-2,7 km
6. Općina Popovac-2,9 km
7. Grad Beli Manastir-1,9 km

Pod drugom aktivnosti u sklopu projekta uređena su četiri mini muzeja u svakom od četiri vinogorja Županije (Baranja, Erdut, Đakovo i Feričanci) i regionalni muzej vina u Osijeku. Mini-muzeji se nalaze u prostorijama koje su osigurale i ustupile općine partneri na Projektu, dok se regionalni muzej vina nalazi u Gradu Osijeku u prostoru Tvrđe. Četiri mini muzeja su uređena i opremljena s potrebnim namještajem u skladu s Projektom u sljedećim mjestima: Dalju, Zmajevcu, Drenju i Feričancima. Također je regionalna vinoteka u Osijeku uređena i opremljena potrebnim namještajem.

Projekt Wine Tour je trenutno u fazi završne kontrole od strane Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije i Središnje agencije za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije.

Projekt "Turski put"

Rekonstrukcija starog turskog puta u Osječko-baranjskoj županiji je projekt javne turističke infrastrukture rekonstrukcija (uređenje) i gradnje ceste, obnovu (rekonstrukciju) povijesne građevine trigonometar te uređenje (rekonstrukciju) vidikovca. Projektom bi se objedinile postojeće vinske ceste u Baranji na potezu između Belog Manastira i Batine te ujedno uspostavila turistička komunikacija između lučkog terminala na Dunavu i buduće trase autoputa kod Belog Manastira. U neposrednoj blizini puta nalazi se najviša točka gorja "Banske kose" - vrh Kamenjak. Na njemu se nalazi povijesna

građevina trigonometar iz vremena Marije Terezije te vidikovac čije rekonstrukcije se također predviđaju u sklopu ovog projekta.

Turski put kreće od Belog Manastira, ide u pravcu istoka hrptom Baranjskog brda te završava kod naselja Batina. Proteže se rekonstruiranom trasom povijesnog puta i prolazi kroz 4 jedinice lokalne uprave lokalnim putovima nerazvrstane kategorije. Put je ukupne dužine 22 km od čega je cca 6 km asfaltirano, ostalo je makadam i poljski put.

Za ovaj Projekt Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU odobrilo je Osječko-baranjskoj županiji tehničku pomoć kako bi od projektne ideje pripremili projekti prijedlog za njegovo apliciranje na fondove EU. Do sada je u sklopu odobrene tehničke pomoći završena Studija predizvodljivosti s analizom troškova i koristi, a koja je pokazala da je projekt održiv.

ZAKLJUČAK

Razvojna strategija hrvatskog turizma u dijelu polazišta razvojne strategije turističkog sektora, konstatira potrebu cjelokupne društvene i gospodarske preobrazbe, pa tako turizma kao značajnog dijela ukupnog gospodarstva. Turizam se nameće kao ključni razvojni činitelj koji se oslanja na visoku kvalitetu i izdašnost turističkih resursa, te snažno izražen interes turističkog tržišta, osobito međunarodnog. Uz sadašnje stanje i budući razvoj turističkog sektora, te još pod snažnim negativnim utjecajem posljedica rata, nameće se potrebno stvaranje novog identiteta turističkog sektora.

S obzirom na bogatstvo i raznolikost resursa na cjelokupnom području Republike Hrvatske, osnovni cilj razvoja hrvatskog turizma je ravnomjerniji razvitak turizma svih njenih područja. Selektivni oblici turizma prilika su i mogućnost turističke ponude naše Županije. Vrijednost resursa i atraktivnosti prostora naše Županije služe kao temeljno polazište za razvoj turizma. Iz navedenog proizlaze i osnovni ciljevi razvoja turizma naše Županije, a to je postići ekonomsku dobrobit za njeno stanovništvo uz osiguranje potrebne razine zaštite prirode i okoliša, te racionalno korištenje prirodnih resursa. Pristup integralnog korištenja prostorno-ekoloških, prometnih, kulturno-povijesnih i ljudskih resursa i "održivog razvoja" je model za postizanje navedenog cilja.

U posljednje vrijeme pokazuje se iznimno zanimanje za kontinentalni turizam, budući da sve više turista želi provesti odmor u zdravom okolišu, podalje od gradske buke, uživajući u netaknutoj prirodi, tradicionalnom načinu života te bogatoj gastronomskoj ponudi. Povezivanjem djelatnosti poljoprivrede, turizma, tradicionalnih obrta odnosno poticanje alternativnih proizvodnji i zanimanja na obiteljskim gospodarstvima, moguće je smanjiti nezaposlenost ruralnog prostora.

Bitno je za istaknuti da su postignuti značajni rezultati provedbom programa koji su usmjereni oživljavanju gospodarske djelatnosti te očuvanju kulturne baštine te se očituju kroz:

- povećanje broja pružatelja turističkih usluga u turistički nerazvijenim područjima
- obnovu tradicijskih objekata te obnovu starih vještina i zanata
- otvaranje novih kanala prodaje domaćih proizvoda i usluga.

Program razvoja turizma na selu te kreditiranje seljačkih gospodarstava koja imaju odobrenje za pružanje ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu doprinijelo je povećanju registriranih seljačkih gospodarstava te je Osječko-baranjska županija sa 60-ak registriranih gospodarstava druga u Hrvatskoj po broju istih, ispred je Istarska županija sa 64 registrirana turistička seljačka obiteljska gospodarstva.

Županijska razvojna strategija utvrdila je tri važna strateška cilja jednake važnosti:

1. Održivi razvoj i unaprjeđenje prostora
2. Razvoj konkurentnog gospodarstva
3. Razvoj ljudskih resursa i kvalitetno zadovoljavanje javnih potreba građana.

U ostvarivanju razvoja konkurentnog gospodarstva značajnu ulogu ima i razvoj kontinentalnog turizma i to kroz provedbu sljedećih mjera: objedinjavanje i unaprjeđenje turističke ponude, očuvanje prirodne i kulturne baštine i tradicije u funkciji razvitka, unaprjeđenje znanja i vještina ljudskih resursa u turizmu, razvoj turističkih proizvoda i usluga i podizanje njihova standarda, promocija turističkih potencijala Županije i razvoj svih oblika kontinentalnog turizma.

Mjere koje su do sada provedene i potrebno ih je i nadalje provoditi:

- korištenje turističke ponude temeljene na prirodnim resursima (Park prirode Kopački rit, geotermalne vode, eko-turizam)
- obnova starih obrta u funkciji turističke ponude
- obnova i zaštita povijesnog i kulturnog nasljeđa
- integriranje različitih turističkih ponuda s ciljem poticanja i razvoja svih oblika turizma
- promocija i propagiranje kontinentalnog turizma i međuregionalne suradnje u osmišljavanju turističke ponude (morski + kontinentalni turizam).

Osječko-baranjska županija intenzivno poduzima mjere i aktivnosti kako bi se poboljšala kvaliteta turističke ponude pojedinih destinacija na području naše Županije. Poticanjem razvoja i unaprjeđenjem dodatne ponude i sadržaja namijenjenih turistima, može se očekivati znatni porast turističkih dolazaka.

U uvjetima opće gospodarske krize, Osječko-baranjska županija ostvaruje sve bolje turističke rezultate i pozicionira se kao lider kontinentalnog turizma u Republici Hrvatskoj. Rezultat je to zajedničkih napora turističkih zajednica s područja Osječko-baranjske županije, jedinica lokalne samouprave na čelu s Osječko-baranjskom županijom i poduzetnika u sektoru turizma. Konceptom razvoja vinsko-turističkih cesta, do danas ih je proglašeno 12 u sva 4 vinogorja, privukli smo najjače poduzetnike ne samo u Slavoniji i Baranji nego i u cijeloj Republici Hrvatskoj upravo u turistički sektor.

Sve ranije navedeno daje izvrsne pretpostavke za razvoj turizma u Osječko-baranjskoj županiji, a otvaranje luka za putničke brodove u Batini i Aljmašu i buduća gradnja koridora Vc kroz područje Osječko-baranjske županije otvaraju neslućene mogućnosti razvoja kroz značajno veći protok potencijalnih turista kroz našu županiju. Daljnjim razvojem turističke ponude i značajnijom promocijom na međunarodnom tržištu bit će osigurani temelji za još značajnije turističke iskorake u Slavoniji i Baranji, a uz povećani protok turista treba raditi na njihovom dužem zadržavanju i većoj potrošnji po gostu.

Osječko-baranjska županija podržava projekte koji su usmjereni razvoju turizma te će se i nadalje uključivati u sve programe nadležnih Ministarstva kako bi uspjeli podići ukupnu turističku ponudu naše Županije na zavidnu razinu, a također i pomoći sve subjekte koji vide svoju perspektivu u samozapošljavanju te motiviranju mladih na ostanak u ruralnim područjima što svakako doprinosi oživljavanju sela i otvaranju novih mogućnosti u razvoju turizma na ovim prostorima.